

Remete Farkas László

Magyarok eredete

Szemelvények, fordítások, tanulmányok...

Korabeli krónikák, tudósítások és leírások felhasználásával...

Elméletek, kutatások, eredmények, következtetések...

Magyarságtudatunk erősítéséért!

KÉZIRAT

Budapest, 2010.

TARTALOM:

BEVEZETÉS	4
Előszó.....	4
Források értelmezése	5
Magyarok neve	6
MAGYAR BEVONULÁSOK.....	7
Tények és adatok	7
Időszámítási zavarok	9
Eseménykrónika időrendje.....	10
Kárpáti népességek	12
Őstörténet időrendje	12
KÁRPÁT-MEDENCE ŐSLAKOSSÁGA	16
Tények és adatok	16
Kárpáti népességek	17
KIMMEREK ÉS SZKÍTÁK	17
Szkíta-magyar rokonság.....	18
Kimmer, szkíta bevonulás... az első visszatérés?	19
SZARMATÁK, ALÁNOK.....	19
Szarmata-magyar rokonság.....	21
Szarmata, alán bevonulás... a második visszatérés?	21
HUNOK ÉS HUNUGOROK.....	22
Hunok... akiket magyaroknak is neveznek	23
Attila, a magyarok királya.....	26
Hun-magyar bevonulás... a harmadik visszatérés?.....	27
Hunok részleges kivonulása... Erdélybe, Szkítiába... ..	28
BOLGÁROK ÉS MAGYAROK	30
Bolgár-magyar együttélés	32
Bolgár-ugor bevonulás... a negyedik visszatérés?.....	33
AVAROK ÉS MAGYAROK	33
Hunok vagy avarok, akik ungarok.....	33
Avar-ugor bevonulás... az ötödik visszatérés?	36
UNGAROK, FEKETE UGOROK.....	37
Ugorok, jugorok vagy ungarok... akik magyarok.....	38
Ugor (ouggor) bevonulás... a hatodik visszatérés?.....	38
TÜRKÖK, KAZÁROK, MADZSAROK.....	40
Türkők vagy ugorok, akik magyarok.....	41
Türk-ugorok bevonulása... a hetedik visszatérés?	42

MAGYAROK ŐSHAZÁI	43
Tudósítások, leírások az őshazákról	44
Jugoria vagy Ugria.....	44
Nagy Magyar és Volgai Bolgária	46
Régi Magyar.....	47
Don-Magyar	49
Bereka, Belár-földje.....	50
Levédia.....	51
Etelköz	52
Erdőelve	53
Kárpát-medence.....	54
ZÁRSZÓ.....	56

BEVEZETÉS

Előszó

A „hivatalos” történetírás az Árpád népének bevonulását tekinti honfoglalásnak. Iskolákban ezt tanítják, művészeti alkotások ezt dicsőítik. Holott, a korabeli krónikák többsége erről, mint a magyarok ismételt bejövételéről, visszaköltözéséről tudósít. Egyes krónikák szerint, a Kárpát-medencében már a hunok bevonulása előtt is élt magyar nyelvű népesség. Sőt, több középkori tudósítás utal arra, hogy a hunokkal együtt magyar nyelvű népesség is bevonult erre a területre.

Vajon a magyarok mikor jöttek a Kárpát-medencébe?

Hivatalos elmélet szerint: a magyarok Árpád vezérlete alatt. Holott, ez a feltételezés még a korabeli krónikák tükrében is ellentmondó, a külföldi krónikák több bevonulásról írnak...

Kettős honfoglalás elmélet szerint: a magyarok két hullámban érkeztek. Ezt erősítik az ószláv és egyes nyugati krónikák, de más kora középkori iratok is többet említeneek...

Hun-hungar elmélet szerint: már a hunok idejében is vándoroltak ide magyarok. Ezt a magyar krónikák és más korabeli tudósításai is alátámasztják, egyesek még többet sejtetnek...

Kimmer-szkíta elmélet szerint: már az ide vetődött szkíták egy része magyar volt. Ezt erősítik a magyar Csodaszarvas-legendák és a Kárpát-medencei szkíta „aranszarvasos” leletek...

Őselmélet szerint: a magyarok már sok ezer éve élnek a Kárpát-medencében. E feltételezést a genetikai és antropológiai, nyelvi és kulturális jellemzők erősítik. Viszont, ellentmondanak a „hivatalos” elméletekkel és a környező népekben „kialakított történelem-tudattal”...

És, vajon a magyarok honnan származnak?

Finnugor származáselmélet szerint: a magyarok Ázsiából (Nyugat-Szibériából) származnak, rokonságban a finnugorokkal. Az elmélet problémája, hogy a finn-ugor népek európai (és nem szibériai) származásúak! Még szibériai obi-ugorok is (akiket legközelebbi nyelv-rokonaiknak tartanak) a IX. századig a Volga környékén, és csak később vonultak az Urál keleti oldalára. És, az esetleges nyelvátvétel sem igazol genetikai rokonságot...

Turáni származáselmélet szerint: a magyarok közép-Ázsiából származnak, és a hunok, bolgár-törökök, kazahok rokonai. Ugyanakkor, a korabeli források nem a rokonságra, hanem azok szövetséges együttélésére utalnak. Bár, a genetikai kutatások nem erősítik a származási rokonságot, a nyelvi-logikai és kulturális rokonság részben kimutatható...

Meótszi származáselmélet szerint: a magyarok kaukázusi származásúak, kimmer-hun, alán-kumán, vagy kazár-türk rokonsággal. Ez jól illeszthető a magyar mondavilághoz és a korabeli bizánci krónikák tudósításához, amely talán igaz lehet a vezető elit származására. Ugyanakkor, a honfoglalás-kori „köznép” kulturális-genetikai jellemzői nem igazolják...

Szkíta származáselmélet szerint: a magyarok = szkíták (kelet-európai sztyeppéről származók), vagyis: agathyr, szkíta, szarmata? népekkel állnak rokonságban. A régészeti és mondaköri emlékek ezt sejtetik, de genetikai eredmények nem erősítik. De a szkíta-területi származás már elfogadható, mert a kora középkori fogalmak szerint Szkítia: Duna-Don közti terület...

Sumér-iráni származáselmélet szerint: magyarok a „termékeny félhold” környékről származnak. Bár, az iráni-szászánida kultúra hatása egyértelműen kimutatható, a genetikai vagy nyelvrokonságra felhozott érvek - a többi elméletnél - kevésbé meggyőzőek...

Bibliai elmélet szerint: magyarok = Noé fiától, „Jáfet népétől” vagy „Kus népétől” származnak. A korabeli keresztény irányultságú krónikák ezt hirdetik, érthető célzattal. De ez már a hit és legendák világa, nem igazolják tudományos eredmények...

Gravetti elmélet szerint: magyarok, a közép-európai gravetti népesség leszármazottai. Ezt a feltételezést az ősi genetikai jellemzők, epi-gravetti kultúrák emlékei, és az urál-altáji nyelvek hasonlósága erősíti. Viszont szemben áll a „hivatalos történelmi” felfogásokkal.

E kérdések megválaszolásához segítséget nyújthatnak az ó- és középkori iratok. Többségük ma már interneten is elérhető. Mivel a magyarokat régen több-különböző néven illették, ezért sok gondolatébresztő adat gyűjthető ki. Ezeket valós időrendbe gyűjtve, a tudományos kutatások eredményeivel összehasonlítva... könnyebben eligazodhatunk az elképzelések rengetegében.

Források értelmezése

A Kárpát-medencei magyarság eredetéről többféle elmélet (vagyis: elképzelés) olvasható. Közös jellemzőjük, hogy a rendelkezésre álló adatokból célirányosan válogatnak. Gondosan kerülgetve a feltételezésnek ellentmondó tényeket! Motiváltságuk is különböző. Egyesek, hozzásimulnak a „hivatalos” szellemi-politikai igényekhez. Mások, a célirányosan válogatott tényekből magasztos „hőstörténetet” próbálnak kerekíteni. Némelyeknél, a hit és (rög)eszme legyőzte a tényeket.

A korabeli dokumentumokból és a rendelkezésre álló tényekből a valóság viszonylag pontosan „kihámazható”, ha a tényeket egy „csokorba szedve”, azokat összességükben vizsgáljuk. Nem feledve, hogy és „köznép” és a „rajta uralkodók” eredete-kultúrája-történelme különbözik. Ezért, célszerű a korabeli „uralkodói megrendelésre készült” krónikák adatait egyeztetni a korabeli utazók és ellenfelek tudósításaival is, figyelemmel a néphagyományokra és mítoszokra.

Kárpát-medence helyi népessége - mint más népesség - élt, dolgozott, szolgált, túlélte. Uralkodó elitje gyakran idegen nyelvű-népű hódítóként jött. Portyázó csapatként, nomád rátelepülőként, alárendelt népeket elő- és utóvédként használva. A hódítók seregei a vezetőik hatalmát és saját népességüket védték, szolgaként tekintve a helyi népességre.

Gyakran, a kis létszámú elit beolvadt a helyi többségbe, átvéve nyelvüket, keverve kultúrájukat. Ahogy ez történt, amikor az idegen vezetői réteg... beolvadt a köznépbe, ahogy:

- keleti gót... az itáliai népességbe...
- nyugati gót... az ibériai helyiekbe...
- dunai bolgár... az al-dunai menti szlávságba...
- varég... a megszállt keleti szláv-ugorságba...
- normann... a britanniai kevert népességekbe...

Ez történhetett a Kárpát-medencei hun, avar, bolgár, türk, kabar stb. vezetői réteg esetében is.

Időnként, az idegen hódítók viselkedése váltott ki belső villongásokat (dinasztián belüli viszály, vezetők lázadása, elnyomás), ami gyakran felkeléshez és külső beavatkozásához, néha a vezetői réteg lecserélődéséhez vezetett. Ahogy a Kárpát-medencében is, amikor a győztesek elkergették előző uraikat (hunokat, bolgárokat, idegen erőket, uralkodók kegyenceit, erőszakos hittérítőket).

Korabeli források szerint az idegen hódítók magukkal hozták saját népességük egy részét is. Ezek létszáma nem lehetett jelentős, hiszen a Kárpát-medence területének legfeljebb ötöde volt alkalmas nagyobb számú nomád-legeltető népesség és lovas-íjász katonaság eltartására.

Ezért, az uralkodó réteg gyakran rákényszerült „zsákmányszerző „kalandozásra”, hogy pótolja a hiányzó javakat. De az ilyen hadjáratok gyengítették a katonai erőt, ami kihatott a belső hatalmi erőviszonyra, lehetővé elősegítve a törzsek és vezetői rétegek rangsorának megváltozását.

Magyarok neve

A Kárpát-medencei magyarokat a korabeli források többféleképp nevezték. Különbözőségük ellenére valójában két korabeli (ougor és madzsar) alapmegnevezésre vezethetők vissza. Íme:

Ougor (ugor) ószláv változat = a Kárpátok-Urál közti ligetes-sztyeppe övezetben élő akkori ősi népességet és területét jelölte¹. Ez a megnevezés többféle formában rögzítődött: ougor, ogur, ouggros ugor. vgor, vugor, yugor, iuggor, uhor. Innen származtatható Magyarország némely elnevezése: Оугрия (ószláv), Угория (rusz), Ουγγαρία (görög), Угорщина (ukrán).

Ungar = keresztény környezetben az „ougor” megnevezés latin átírása. Például: ungor, unigur, ungur, ungar, ungher, unkar, ungarus. Ezért Magyarország neve több nyelven: Ungai (észt), Ungārija (lett), Ungarn (német, dán, feröeri, norvég), Unkari (finn), Uṅgár (lapp), Ungreti (grúz), Ungheria (olasz), Ungaria (román, moldáv, szicíliai), stb...

Hungar = az ungar szó frank kiejtés és karoling-latin írásmód szerinti módosulása, úgymint: h'ongar, hongar, hungar, hongrois. Az így formálódó hungarus kifejezés vált később általánossá: a nyugati keresztény kultúrkörben. E hatásra Magyarország neve több népénél is hasonlóan alakult, pl.: Hungaria (latin, albán, baszk, breton), Hungaria (spanyol), Hongarije (holland, fríz), Hungria (portugál), Hungary (angol), Hongrie (francia), stb.

Venger = az északi-archaikus latin írásmód eredménye abból a korból, amikor még a V betű jelölte az U hangot is. Ezért, egyes forrásokban az „ugor” vagy „unger” szót sajátosan írták, például: vgor, vgar, vger, vnger, vengar. Ahol a szó kiejtése is gondot okozott, ott a vegr, vegnr, venger, vienhr megjelölés honosodott meg. E népeknél ebből eredeztethető több helynév², valamint Magyarország neve, például: Węry (lengyel), Vengrija (litván, orosz), Vegrija (belorusz). Vengri (csuvas) stb.

Üngürüş, hüngürüş = az „ungarus” és „hungarus” megnevezés törökös kiejtése, sajátos arab átírással az oszmán birodalmi iratokban (.ng.r.s, h.ng.r.s.). Így jelölték a „Hungariai Királyságot” a három részre szakadása előtt. Mint az akkori magyar királyi pecséteken is.

Madzsar (magiar) ótörök változat = a IX. századi arab leírások eredetileg így csak a magyar törzseket és lakhelyeiket jelölték e néven, Majd, a Pannoniába költözött „hungarus” népességet nevezték így az arab-török iratokban. Későbbi forrásokban már szélesebb körben is használták: településnévként³, tartomány vagy ország (illetve ott lakók) megnevezésére (Madzsar-i Bozorg). Gyakori írásváltozatok: madzsar, madzar, madjar, madar, majar, magiar, mahar. Arab-perzsa-oszmán hatásra (a 11. századtól) a „madzsar” fokozatosan megnevezés elterjedt európai környezetben is. A magyar (magiar) név törzsnevet rejthet: megyer, mescser, mozsar, mejra.

¹ Kárpátok = Ugor-hegyek. Folyók = Ugra, Ugorma, Ugornja, Ugrovača. Falvak = Ugra, Ugorszk, Ugorovo, stb.

² Folyók = Węgiełka, Wkra. Falvak: Węgiełka, Węgierska, Węgiersk, Vengerině, Vengriškis, Венгеровка, stb.

³ Falvak = Madzsar, Madzsza, Majar, Mazsarka, Madjara, Madziarki, Maziarnia, Mozsarovo, Mocharka stb.

Kezdetben, a „magyar” nevet csak a Hungar Királyság magyar nyelvű népességének etnikai megkülönböztetésére használták. Később, a 16. században három részre szakadt Magyarország *oszmán birodalmi részét* nevezték Madzsarisztan-nak (a teljes országot jelző hüngürüsz, helyett).

Innen eredeztethető Magyarország későbbi neve, például: Mađarsko (cseh, szlovák), Mađarska (szerb), Mađžarska (szlovén), Мађяр My (madjar mi = komi), Macaristan (török, azerbajdzsán, krími tatár, kaukázusi kurd), Маџарстан (madszarisztan = kirgiz), Маџарстан (macarstan = tatár), المجر (al-Mağar = arab), مجارستان (Majārestān = perzsa).

* * *

MAGYAR BEVONULÁSOK

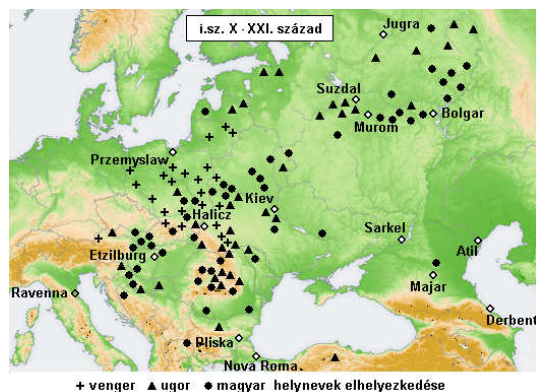
Krónikák és korabeli tudósítások időrendjéből egyértelműen kitűnik, hogy a Kárpát-medencei magyarság „honfoglalása” nem egyszeri alkalom volt, mint ahogy „az iskolákban tanítják”. Hanem, több hullámban, esetenként eltérő irányokból érkezett a Kárpát-medencébe.

Régi lengyel hagyományok (lásd: Nagy Lengyel Krónika) szerint a **vengerek**: a Kárpátok északi oldalán élt, az ugorokkal rokon népesség, Pannoniából származnak, ahonnan a Visztula és Wkra környékére vándoroltak. Ahonnan, a skandináv és germán népek nyomására fokozatosan keletre vándoroltak, majd egy részük - a hunokhoz csatlakozva [részben] - visszatértek Pannoniába.

Korabeli leírások szerint az **ugorok**: az Ugor-hegyek (Kárpátok), és a Don-Oka vonal között éltek. Ahonnan, kényszerből nyugatra (Kárpát-medencébe, Ugor-földre), északabbra (Jugriába), keletre (Volgán túlra, Nagy-Magyarba) és délre (Azovi-tengerhez) költöztek. Az ószláv krónikák fehér és fekete (Ugra-folyótól nyugatra és keletre élő) ugorokról tudósítanak. Adatok szerint, a 14. században még éltek magyar nyelvű népek a Don-forrásvidékén és a Káma folyómentén.

Korabeli tudósítások szerint a **magyarok**: a Don-Volga-Kaukázus háromszögben élő, ugorokkal (jugorokkal) rokon népesség. Akik, az ottani Madzsar nevű területről kapták nevüket, vagy ők adták nevüket ennek a településnek. Akik - külső népek nyomására - részben nyugatra (Kárpát-medencébe, Madzsariába) és a Volga mentén északabbra költöztek. Több korabeli tudósítás szerint még a 13. században is éltek magyarok a Kuma-folyó környékén (Kum-magyarria).

Tények és adatok

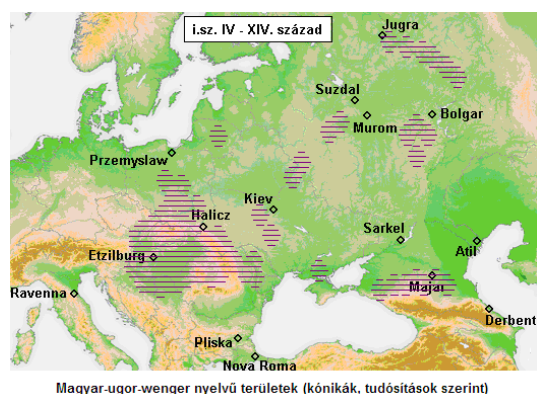

Települési adatok, vagyis a Kárpát-medencébe vándorló magyarság régi lakhelyeinek elnevezése és elhelyezkedése nemcsak korabeli krónikákban leírt vándorlási útvonalakhoz illeszkednek, hanem a nyelvi és genetikai térképekhez is.

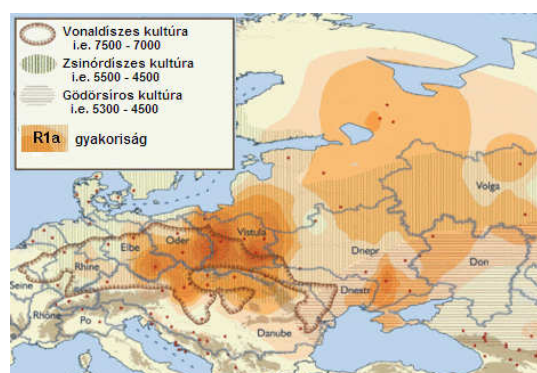
Venger helynevek gyakoriak: Kárpátok északi oldalán, Odera-, Visztula-Bug-Narew folyó-vidék erdősmocsaras hátságain. Jól illeszkedik az i.e. 10 ezer körüli Szvideri kultúra térhódításához, amely a Kárpát-medencei epigravetti műveltség egyik utóda.

Ugor névből eredő helynevek az Urál-hegységtől a Kárpát-medencéig olyan sávot formálnak, mint az utolsó jégkorszak jéghatár-vonala. Nem a sztyeppei, hanem erdős-ligetes helyeken.

Magyar névből származó helynevek két vonulatot alkotnak. Az északi sávban jól mutatják az ugorok kelet-nyugati irányú vonulását. A déli „vonal” szegényes, de illeszkedik a kimmer, szkíta, hun-ugor, volgai bolgár és türk-magyar nyugati irányú sztyeppei határvonalhoz.

Nyelvi adatok szerint a magyar nyelv erősen ragozó és kissé mássalhangzós. Toldalékozó jellege az ősi nyelvekre jellemző⁴. Az igekötők és ragok jelentős száma is önálló-zárt fejlődésre utal. Valamint az, hogy ezek aránya-száma a Kárpát-medencétől távolodva fokozatosan csökken (még a rokonnak tartott nyelvekben is). Történelmi fejlődésére mutat a jövővényszavakat is átölelő magánhangzó harmónia is. A nyelvtani nemek, jelző-ragozás és létige hiánya, valamint a magánhangzó illeszkedés, a számnevek utáni egyes szám és a tárgy ragozása: urál-altáji logikai szerkezeti sajátosság. Ez, az ősi (i.e. 10 e. körüli) nyelvek jellegzetessége lehetett.

Genetikai adatok igazolják, hogy a Kárpátok környékén élő (felvidéki magyar, szlovák, vend, dél-lengyel, ruszin, nyugat-ukrán, csángó) népesség genetikai [Y-DNS] összetétele nagyon hasonló. Jelentősen különbözve a környezetükben élő más népességek genetikai jellemzőitől.

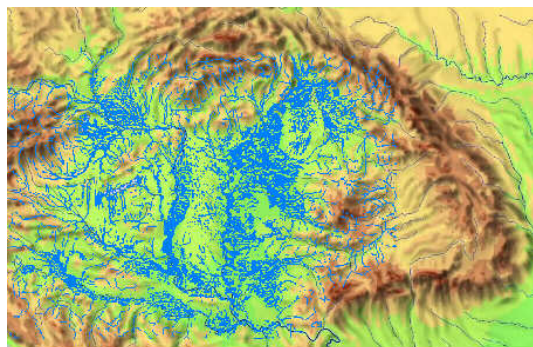
Kárpát-medencében az ősi európai markereik aránya magas (közel 85 %). Ezen belül a kelet-európai R1a marker aránya jelentős (> 55 %). Viszont, az ázsiai markerek aránya alacsony (<1 %). E tények kétséget keltő teszik a Kárpátok népességének uráli-szibériai származását. De még az onnan származó népekkel való jelentősebb keveredésüket is. Egyéb jellemzőik [mtDNS markerek] és a korabeli tudósítások is arra utalnak, hogy a Kárpátok népességeinek már i.e. 6-8 ezer körül a „Krim-Balti vonaltól nyugatra kellett élniük”.

Mondaköri adatok arra utalnak, hogy a Kárpát-medence népessége szoros kapcsolatban állt más területek lakóival. Példa erre a Csodaszarvas-monda, amelyet legtöbb Kárpát-medencébe áramló nép a sajátjának tekintett. Ahogy, a Fekete-tenger melléki kimmer, bolgárok és hun-ugorok; Jugriából Meotishoz vándorló ugorok; onnan keletebbre vándorló kazah-madjarok; valamint a Kárpátok és Urál közti erdős-sztyeppei sávban élő ugorok. Ez a tény is alátámasztja azokat a korabeli tudósításokat, miszerint a Kárpátok-Urál-Kaukázus háromszögben jelentős számú

⁴ Ókori keleti, baszk, uráli, altáji, japán, koreai, egyes amerikai indián, ausztronéz.

ugor-magyar-bolgár népesség élt együtt (i.sz. 6-9. századig). Nem lehet véletlen, hogy a szkíta szarvas-ábrázolások területi elhelyezkedése jól lefedi a régi venger-ugor-magyar-bolgár rokonnépek sztyeppeinek lakhelyének területeit.

Kárpát-medence korabeli vízrajza

Gazdaságföldrajzi adatok szerint a Kárpát-medence (kb. 330 ezer km²) területének legfeljebb 15 %-a volt alkalmas legeltetéses, feltört ugaros vagy sztyeppeiek életmódra. 2-3 ezer évvel ezelőtt ez a terület legfeljebb 200 ezer fő földművelő-állattenyésztő számára adhatott biztos megélhetést (3-4 fő/km²). A 10 % körüli folyami-tavi-mocsaras terület legfeljebb az halászatra, pákászatra, ártéri gazdálkodásra volt alkalmas, kb. 40 ezer fő ellátására (1-1,5 fő/km²). A többi terület erdő és nehezen élhető hegyvidék, amely talán 20-30 ezer vadászó-gyűjtögetőnek (0,05-0,1 fő/km²)

nyújthatott megélhetést. Számolhatunk még néhány tízezer érc-, fa- és más nyersanyag kitermelővel, feldolgozóval, szállítóval, hatalmi adminisztrációval és őrséggel. Vagyis, az akkori Kárpát-medence legfeljebb 300 ezer főt tudott eltartani.

Időszámítási zavarok

Több kutató jogosan kételkedik a régi krónikák időrendjében, mert a konkrét eseményekhez kapcsolt dátumok gyakran ellentmondásosak. Ennek okai: pontatlan átvételek és számítások, másolási hibák, események utólagos hallomásos-rögzítése, esetenként tudatos hamisítás. De időnként ez zavar csak látszólagos, ha az eltérést különböző időszámítások keveredése okozza.

*Bizánc*tól keletre a római, keresztény, iszlám és szaka időszámítások váltakozása (átváltása) okoz „meglepetéseket”. *Nyugati krónikáknál* a többféle⁵ időszámítások „tologathatják” az események időpontját. Akár 284-311 évvel, amennyi elegendő volt a „kitalált középkor” megszületéséhez.

Íme, néhány kora középkori időszámítás „eltolódás” a mai időszámításhoz viszonyítva:

bizánci: +5509; ó-rusz: +5508; óbolgár: +5504; alexandriai: +5493;
zsidó: +3760; ó-ind: +3102; örmény: +2496; ó-kínai: +2397;
ógörög: +775; római: +753; babiloni: +747; buddhista: +545;
Nagy Sándor-féle: +322; szelekuida: +311; pártus: +247; szaka: +57;
diokléciánusz-i: -284; örmény: -551; iszlám: -662; stb...

Mindezt bonyolítva azzal, hogy a helyi vagy vallási időszámítások ettől néhány évvel eltérhettek.

A hun-magyar vonulás időpontját a krónikák a 373-451. közötti évekre teszik. Kézai Simon a 700. évet jelöli meg. Ez feltehetően szelekuida időszámítás, ami átszámítva: a 388. évnek felel meg. Ez az időpont már jól illeszkedik a többi krónikai tudósításhoz és a tényekhez.

A krónikák szerint az avar-magyar bevonulás 622-630. között történt. Itt is érzékelhetők bizonyos „időpont-szórások”, de ezek mértéke nem okoz nagyobb zavart.

A magyarok második szkítiai kivonulására Káldi Márk a 600 vagy 677. évet jelöli meg, ami a latin íratú dátum egyértelműen hiányos másolás (CDD helyett CD). Ezt egyértelműen bizonyítja, hogy a krónika ez az eseményt: Konstantin császár és Zakariás pápa idejére teszi, vagyis 741-751. közöttre. Ami viszont jól illeszkedik a többi krónikákban megjelölt 744. évhez.

⁵ Például: szelekuida, diokléciánuszi, dionüszoszi, vagy császárok uralkodásához kötött.

A türk-kabar, magyar és fekete ugor honfoglalás idejét a krónikák többsége 889-898. közötti időre teszi. Az ennél korábbi időpontok többféleképpen értelmezhetők, mert utalhatnak:

- a Kárpát-medencei bevonulást megelőző nyugati portyázásokra;
- Kárpát-medence megszállását előkészítő felderítésekre;
- Tiszántúl és/vagy Erdély elfoglalására;
- Pannónia (Dunántúl) megszállására.

Eseménykrónika időrendje

Az események időrendbe állítása ezek után nem okoz különösebb gondot. Az időrendi eltérések sem jelentősek, mert a korabeli tudósításoknál nem ritka eltérések könnyen korrigálhatók.

Szkíta-magyar bevonulás (Fekete-tenger partvidék → Duna-Dnyeszter mente):

- neurik éltek a Tiszánál, (Herodotosz, Caius Plinius Secundus)
- agathyrsik élnek a Marosnál (Herodotosz, Caius Plinius Secundus)
- i.e. 7. század: - Kárpát-medencébe menekülnek a bevonultak a kimmerek (Herodotosz)
- i.e. 7. század: - Kárpát-medencébe bevonulnak a szkíták (Herodotosz)
- i.e. 5. század: - Pannoniába kisebb méd-szigünna csoport telepedik meg (Herodotosz)

Szarmata-magyar bevonulás (Don-vidék → Duna torkolat → Duna-Tisza-köz):

- 1. század: - egy Ungar nevű vezetésével szarmaták Pannoniába vonultak (P. Ransanus)
- 1. század: - szarmaták vonulnak Kárpát-medence és Visztula mellé (ravennai Anonymus)

Hun-magyar bevonulás (Fekete-tenger partvidék → Duna-mente → Erdély → Pannónia):

- jugorok egy része Meotishoz költözött (M. Miechowita, J. Reytenfels, S. Neugebauer)
- meótiszi jugorok a hunokkal Pannóniába vonulnak (M. Miechowita)
- 373. - hunok elfoglalják a Tisza-környékét (Bonfini)
- 373. - hun-magyarok és kaukázusiak Tiszántúlon egyesülnek (Mahmud tercümán)
- 373. - magyarok, vagyis a hunok 1. bevonulása Pannoniába (Kálti Márk)
- 380. - madzsarok a hunokkal elfoglalják Pannoniát (Mahmud tercümán)
- 388. - hunok, vagy magyarok 1. bejövetele Pannoniába (Kézai S.)
- 401. - hunok, akiket magyaroknak neveznek, elfoglalják Pannoniát (Bonfini, Thuróczy)
- 417. - hunok az elfoglalt Pannóniát Hungaria-nak nevezik (Paulus Orosius)
- 450. - vengerek visszatérnek származási helyükre, Pannoniába (Nagy Lengyel Krónika)
- 451. - hunok bevonulása Pannoniába (Anonymus)

Hun-magyarok részleges kivonulás (Erdély → Balkán → Fekete-tenger partvidék):

- 454. - hunok Pannoniából Erdélybe és a Duna-delta környékére vonulnak (Herodotosz)
- 454. - utigurok Attila halála után visszavonulnak Szkítiába (Procopius Caesarea)
- 454. - hunok Erdélybe és Görögországba vonulnak (Kézai S., Kálti M., Bonfini)
- 445. - hunok Pannoniából Szarmatiába vonulnak, ahonnan kivonultak (P. Ransanus)
- 445. - üngürüsök Pannoniából Erdélybe és Görögországba vonulnak (Mahmud tercümán)
- 445. - magyarok Magzsarisztánból Erdélybe, majd Nagy Szyteppére vonulnak (Madzsar Tarihi)

Bolgár-magyar terjeszkedés (Meotis → Krím → Dnyeszter → Al-Duna):

- 465.- magyarok vonulnak Krímbe, elfoglalják Kercs városát (J. E. Tunmann)
- 467. - magyarok és bolgárok elfoglalják a Don-Dnyeszter közét (J. E. Tunmann)
- 469. - magyarok és bolgárok a hunokat a Duna nyugati oldalára szorítják (J. E. Tunmann)

Avar-magyar bevonulás (Volga → Fekete-tenger partvidék → Duna-mente → Pannonia):

- bizonyos szláv népesség élt a Duna-mellékén és Pannoniában (Nesztor-krónika)
- ugorok éltek Kijev környékén (Nesztor-krónika)
- 560. - magyarok és bolgárok elismerik a varok és hunok [avarok] uralmát (J. E. Tunmann)
- 615. (622.) - kazáriai bolgárok elfoglalják a Duna mentét (Nesztor-krónika)
- 621. (628.) - fehér ugorok vonulnak a Kárpát-medencébe (Nesztor-krónika)
- 630. - ugorokat a királyukról abaroknak nevezték el (Szent Izidor krónikája)
- 631. - beháborúban győztes avarok Pannoniából kiűzik a bolgárokat (Fredegar krónika)
- 782. - avar és yugur küldöttek Pannoniából Nagy Károly elé járultak (Korai Metzi Évkönyv)

Magyarok ismételt kivonulása Szkítiából (Don → Fekete-tenger partvidék → Kárpát-medence)

- jugorok a szamojédek szomszédságában éltek [Káma-Vicsega köze] (Nesztor-krónika)
- 679. - magyarok és bolgárok kénytelenek elfogadni a kazár uralmat (J. E. Tunmann)
- 743-751. között hunok vagy magyarok 2. vonulásának kezdete (Káldi M.)
- 744. - magyarok ismét felkerekednek Pannónia felé (Túróczy)
- 744. - magyarok Szkítiából visszaindulnak Pannoniába (Bonfini)
- 744. - üngürüsök kivonulása Szkítiából (Mahmud tercümán)
- 744. - madzsarok kivonulnak a Nagy-Sztyeppéről (Madzsar Tarihi)

Ugor-magyar bevonulás (Szuzdal → Kijev → Halics → Tisza, Erdély):

- ugorok a karéliaiak, lettek és litvánok környékén éltek (Nesztor-krónika)
- ugorok éltek a Kárpátoknál is [Ugor hegyek = Kárpátok] (Nesztor-krónika)
- 872. - hunok, vagy magyarok 2. bejövetelének kezdete, Pannoniába (Kézai Simon)
- 884. - magyarok Szuzdalon és Kijeven át Pannoniába jöttek (Anonymus)
- 889. - magyarok (ugorok) bevonulása (Zágrábi és Váradi krónika)
- 891. - fekete ugorok (ouggorok) Kijevnél, Kárpát-medencébe vonulnak (Nesztor-Krónika)
- 892. - hongroisok (más népekkel) elpusztítják Moraviát (Fuldai évkönyv)
- 897. - ugorok, murómák és dunai bolgárok éltek a Duna mentén (Rogozsszki Krónikás)
- 903. - magyarok elfoglalják a Kárpát-medence keleti részét (Anonymus)

Doni-magyar bevonulás (Fekete-tenger partvidék → Erdély → Tisza, Felvidék, Pannonia):

- magyarok éltek a Fekete-tenger környékén (Ibn-Dasta, magyar és török krónikák)
- 855. (862.) - kazárok adót szednek a szeverjánoktól és vljaticsoktól (Nesztor-Krónika)
- 879. - magyarok és bolgárok egy része elmenekül a kazároktól (J. E. Tunmann)
- 882. - magyarok és bolgárok egy részét a besenyők kiűzik a Krím félszigetről (J. E. Tunmann)
- 882. - türkök a besenyők elől nyugatra és Irán felé vonulnak (VII. Konstantin)
- 882. - magyarok a besenyők elől a Dnyeper nyugati oldalára költöznek (J. E. Tunmann)
- 882. - ugorok az Al-Duna mentén (Metód-legenda)
- 888. - agarének először hatolnak be a Duna forrásvidékére (Nagy Szent Galleni Évkönyv)
- 889. - ungarok a Doni mocsarakból Pannoniába jöttek (Szent Bertin Évkönyv)
- 889. - ungarok elfoglalják a pannonok és avarok pusztáit (Regino prümi apát)
- 894. - magyarok Nagy-Moráviába vonulnak (J. E. Tunmann)
- 895. - ugorok a bolgárok földjére támadnak, bizánci kérésre (Nesztor-Krónika)

Meótiszi-magyar bevonulás (Fekete-tenger partvidék → Al-Duna → Erdély, Pannonia):

- türkök Kazáriához közel éltek (VII. Konstantin)
- türkök Etel Küzübe költöznek, kis részük Perzsia felé vonul (VII. Konstantin)
- 894. - türkök [Árpád fia vezetésével] támadják a bolgárokat, bizánci kérésre (VII. Konstantin)
- 895. - görögök békét kötöttek avarokkal, akiket ungaroknak neveznek (Fuldai Évkönyv)
- 895. - görögök kibékülnek a bolgárokkal, akik a besenyőkkel szövetkeznek (VII. Konstantin)
- 895. - türköket megtámadják a besenyők, bolgár kérésre (VII. Konstantin)
- 895. - ugorokat megtámadják a besenyők, bolgár kérésre (Nesztor-Krónika)
- 896. - Árpád-féle türk-kazárok Tisza-Maros-Körös-Temes vidéke költöznek (VII. Konstantin)

Kárpáti népségek

Kárpáti népség őse:

Kárpátok-Krím közötti sávban élt Szeleta-, keleti- és epigravetti kultúra népsége (i.e. 40-12. e). A paleolit „Vénusz-szobrok” Duna-Don közötti alkotóinak leszármazottai.

Helyi-kárpáti népség:

Kárpát-medence mindenkor magyar-sajátosságú lakossága. Ezt a népséget, a helyi ősi epigravettiek (krími-kárpáti) maradványai, valamint a velük összeolvadó bevándorlók és visszatérők alkotják. Vagyis a közös-helyi kultúráteremtők⁶ és a beolvadó jövevények.

Északi-kárpáti népség:

Kárpát-medencét északi irányban elhagyó „kárpátiak”. Akik, a Balti-tenger felé, az Odera-Dvina-Vicsegda sávban telepedtek le (vegieerek, balti ugorok). Valamint azok, akik belőlük kiválva idővel keletebbre vándoroltak (jugorok, karélieiak).

Keleti-kárpáti népség:

Kárpát-medence keleti oldalán élő magyar sajátosságú népek. Kárpát-medencét keleti-délkeleti irányban elhagyó „helyi-kárpátiak”, valamint az északabbra vonuló „meótisi-kárpátiak”. Ők, akik a Kárpátok-Volga közti sztyeppe-erdő határ közelében telepedtek le (fehér és fekete ugorok, mozsarok, mescserek, dnyeperi-doni ugorok, urogok, bolgár-ugorok).

Meotisi-kárpáti népség:

Az ősi epigravetti (krími-kárpáti) népségekből kiszakadó, a Meotis környékén [Don-Volga-Kaukázus háromszögbe] élő népségek. Azok magyar-jellegű csoportok⁷, akik egymással szövetkezve-keveredve, részben visszatértek a Kárpát-medencébe. Akik részben csatlakoztak „északi- és „keleti kárpáti” népségekhez, elvándoroltak vagy beolvadtak a helyi népségbe.

Őstörténet időrendje

I.e. 200-40 ezer között:

Modern ember (Homo sapiens sapiens) kialakulása Afrikában. Szétvándorlás más földrészekre. Európa megközelítése Kis-Ázsia felől (akkor még zárt balkáni földszoroson át).

⁶ Bükki-, keleti vonaldíszes-, körösi-, tiszai-, tordosi- kultúra stb. népsége, neurik, agathyrsik.

⁷ Hun-ugor, ungar, altziagir, déli jugor, madzsar, valamint beolvasó alán, kazár, türk stb.

I.e. 40-20 ezer között:

Modern ember elterjedése Európában [R1 Y-DNS haplocsoport]. Hasonló életmód, köeszközök, és Vénus-figurák Pireneusoktól a Bajkál-tóig⁸. Kárpát-medence benépesülése („helyi-kárpáti”).

I.e. 20-10 ezer között:

Jéghatár előretörésével egyes területek elszigetelődnek. Népeségek közötti genetikai különbségek erősödnek⁹. Kárpát-medencei „helyi-kárpáti” és dnyeszter-menti „kelet-kárpáti” népeségek kultúrája hasonló, mivel a Duna-mente és Fekete-tenger melléke – az északabbi eljegesedési határ miatt - átjárható maradt. [Epigravetti kultúra]

I.e. 10-8 ezer között:

Jéghatár visszaszorulásával a Balti-tenger szabaddá válik. Kárpát-medencei és Dnyeszter-menti kárpátiak egy része helyben marad. Többségük északabbra vonul, sajátos műveltséget alakít ki az Odera és Berezina-folyó között [Szvideri kultúra].

I.e. 8-6 ezer között:

Kárpát-medencében élő „helyi-kárpáti” népeség részben letelepedett, életmódot folytat. A Kárpát-medencéből északabbra vonult „északi-kárpáti” népeség egy része keletre húzódik. Ebből formálódnak egyes ÉK-európai műveltségek [Kunda, Meman kultúra].

I.e. 6-5,5 ezer között:

Kis-Ázsiából származó földművelő népek a Duna-vonalán elérik a Kárpát-medencét. Dél-Dunántúlon egy részük letelepszik. A „helyi- és keleti-kárpáti” népeség fejlődése új irányt vesz. Alföld délkeleti részén, Erdélyben és Moldvában sajátos műveltség és kiegészítő jellegű mezőgazdálkodás alakul ki [Körös-Sztarcevo kultúra]. „Északi-kárpáti” népek fokozatosan kelet felé terjeszkednek. „Északi-kárpáti” népek egy része a Finn-öbölíig hatol [Neman kultúra].

I.e. 5,5-5 ezer között:

Kis-ázsiai bevándorló népeségek birtokába veszik a kevésbé lakott sztyeppéket, valamint a Kárpátok és Dnyeper közti területeket. A „helyi-kárpáti” népeség egy része Kárpát-medence északi és keleti részén önálló kultúrát alakít [Bükki kultúra, keleti vonaldíszes kerámia kultúra]. „Keleti-kárpátiak” a keleti erdős, folyó-menti területeket veszik birtokba [Cucuteni-Trypillian, Bug-Dnyeszter], kapcsolatba kerülnek a „nyugati vonaldíszes kerámia kultúra” népeségével. „Északi-kárpátiak” életében nincs jelentős változás [Neman kultúra].

I.e. 5-4 ezer között:

Tisza környékén önálló „helyi-kárpáti” kultúra alakul ki [Tiszai kultúra]. A helyi kárpáti és a bevándorló földművelő népeségek közös műveltsége szétterjed Dunántúlon is [Lengyeli kultúra], a Kárpát-medence környékén [Tordosi kultúra]. A „keleti-kárpáti” népeségeket új hatások érik¹⁰. „Északi-kárpáti” népeségek viszonylagos nyugalomban élnek [Neman kultúra].

I.e. 4-3 ezer között:

Dunántúli „helyi-kárpáti” és bevándorló földművelő népeség közös kultúrája a Duna mentén a Morva-medencéig kiterjed [Badeni, Péceli kultúra]. A Kárpátok és Donec közötti „keleti-kárpáti” népeség kapcsolatba kerül a keletről nyugat felé terjeszkedő kurgán [Yamna kultúra] népeségekkel. Egy részük a Krím-félsziget (Meotis) mocsaras területeire szorul, ahol új kulturális hatások érik („meotisi-kárpáti” népeség).

⁸ Aurignaci, gravetti és magdaléni kultúra. Szeleta és helyi gravetti műveltség.

⁹ Kárpát-medence környéke = R1a, Krím-környéke = R1a1, Pireneusok = R1b (Y-DNS haplocsoportok).

¹⁰ Dnyeper-Don, Sredny Stog kultúra.

I.e. 3-2 ezer között:

Duna mentén nyugati „harangedényes” népesség beáramlása. A „helyi kárpáti” és bevándorló népségek kultúrájának keveredése. Dunántúlon, Alföldön, Körösök mentén és Erdélyben bronzeszközök megjelenése¹¹. Havasalföldön kis-ázsiai megalitikus kultúra és magaslati növény-termesztés nyomai. „Keleti-kárpáti” népségek keleti-déli népségekkel keverednek [Costica-Ciomortan kultúra]. „Északi-kárpáti” népségeknél a régi kultúra fejlődik [Narva kultúra].

I.e. 2-1,5 ezer között:

Viszonylag nyugodt időszak jelentősebb népmozgások nélkül. Kárpát-medencében sajátos „helyi-kárpáti” kultúrák kialakulása¹². Duna és Tisza mellékén nagy létszámú és erősített tell-települések¹³. A Dnyeper-Kárpátok között élő „keleti-kárpáti” népségek kedvező területein jelentős létszámú mezőgazdasági települések alakulnak ki [Cucuteni-Trypillian kultúra]. „Meotisi-kárpáti” népségeknél a pre-szkíta hatások erősödnek [Yamna kultúra]. „Északi-kárpáti” népségekre a skandináv eredetű és nyugatról kelet felé terjedő kultúra¹⁴ hat.

I.e. 1,5-1 ezer között:

Kelet európai nomád „halomsíros” népségek behatolása és jelentős népmozgások a Kárpát-medencében. A „helyi-kárpáti”, a „keleti-kárpáti” és a közép-európai kultúrkör keveredése [Dunai, Noua, Kurgán kultúra]. „Meotisi-kárpátiak” szkíta erőtérbe kerülnek. „Északi-kárpátiak” egy része a Volga felső vidékéről a „meotisi-kárpátiak” közelébe költözik.

I.e. 1-0,5 ezer között:

Alföld és Erdély nagyobb részén „helyi-kárpáti” népesség [neuriak, agathyrek]. Dunántúl déli részére illír-pannon csoportok települnek. Kis-alföld környékére kelták elődei hatolnak be. Egyes „meotisi- és keleti kárpáti” csoportok a szkíták elől menekülő Krím-Don környéki kimmerekhez (más csoportok az őket meghódító szkítákhoz) csatlakozva beköltöznek a Kárpát-medencébe. Az „északi-kárpáti” is népségek kapcsolatba kerülnek a szkítákkal.

I.e. 5. és i.sz. 1. század között:

A bevándorlók és visszatérők beolvadnak a „helyi-kárpáti” lakosságba. Kelták a Kárpát-medence nagy részére kiterjesztik befolyásukat. Balaton és kis-alföld környékére észak-itáliai csoportok települnek, az ottani lakosság egységes uralom alá kerül. Dák népségek Erdély-Tisza vidékéig hatolnak. „Keleti- és meotisi kárpátiak” szarmata uralom alá kerülnek.

1. században:

Római Birodalom kiterjeszti hatalmát a Duna vonaláig, elfoglalva a kelták által uralt területeket. Szarmaták vonulnak az Alföldre és a Felvidékre. Velük együtt egyes „keleti- és északi kárpáti” csoportok is visszatérnek. Germán törzsek elérik az É-Kárpátok helyvidékét. Római nyomásra a dákok visszaszorulnak. „Meotisi-kárpátiak” pontusi, majd római uralom alá kerülnek.

2-4. században:

Északon a szarmaták a Visztula-folyóig hatolnak. Az „észak-kárpáti” [vegier] népesség szarmata uralom alá kerül. Szarmaták egy része elfoglalja az Alföldet és Erdélyt, részben délebbre (Moesiába) települnek, egyes csoportok dunántúli római provinciákat támadnak. Kárpátaljától Erdélyig gót és vandál törzsek kerülnek hatalomra. Ellenük, a Kárpát-medencei szarmaták és „helyi-kárpátiak” védőárok-rendszert építenek (Csörsz-árka). „Keleti-kárpáti”, és „meotisi-kárpáti” népcsoportok nagy része gót, majd hun fennhatóság alá kerül.

¹¹ Somogyvár-Vinkovci, Makói- és Nagyrévi-kultúra.

¹² Hatvani-, Vatyai-, Ottomány-kultúra.

¹³ Előző kultúra maradványait takaró dombokon épülő szállások, földsáncokkal és árkokkal védve.

¹⁴ Nyugati vonaldíszes kerámia és harci balta kultúra.

400-453. között:

Hunok bevonulása a Kárpát-medencébe. Velük együtt visszatérnek egyes „keleti- és meotisi-kárpáti” csoportok is. Csatlakozva hozzájuk a Káma-Pecsora környékéről Meotis-hoz vándorolt jugor népesedések is. Ekkor térnek vissza Dunántúlra a „vegiek”, vagyis, a Visztula-folyó környéki „északi-kárpátiak”. Egyesülve a Kárpát-medencében élő „helyi-kárpáti” népesedésekkel. A „keleti-, és meotisi-kárpáti” csoportok egy része a Hun Birodalomba tagozódik.

453- 560. között:

Attila hun király halála után a „helyi-kárpáti” népesedés részben gepida és longobárd uralom alá kerül. Egy kisebb részük Erdélyben elkülönül (kutrigurok, székelyek). Más részük a Kárpátok-Don közti területre vonul (utigurok). Elfoglalják a Krím-félszigetet, egyesülnek a „meotisi-kárpátiak” csoportjaival. A bolgárokkal közösen kiterjesztik hatalmukat a Don-Dnyeszter menti területekre, kapcsolatba kerülve (részben szövetségben) az ottani „keleti-kárpáti” népesedésekkel.

560-634. között:

Az avarok elfoglalják a Kárpát-medencét. „Keleti-kárpátiak” egy része (a fehér ugor) visszatér a Kárpát-medencébe. Trónviszály során kiűzik a bolgárokat. Kárpát-medencében kettős avar-kárpáti kaganátus alakul ki. „Keleti-kárpátiak” és bolgárok az avarok uralma alá kerülnek.

635-743. között:

A „helyi-kárpátiak” együtt élnek az itteni más népesedésekkel. „Keleti-kárpátiak” a velük együtt élő bolgárokkal legyőzik az ottani avarokat, és meghódítják a környezetükben élő szlávokat. Egy részük a Duna-deltához vonul, megalapítva az első Dunai Bolgár Birodalmat. „Meotisi-kárpátiak” és az ott maradt bolgárok a kazárok uralma alá kerülnek.

743-881. között:

A „helyi-kárpátiak” együtt élnek a környező népesedésekkel. Felső-Volga környéki „északi-kárpátiak” egy része fokozatosan Szudzal felé vonul. Másik részük észak-keletre kitér a terjeszkedő ruszoktól és kazároktól. A Don-környéki „keleti és meotisi-kárpátiak” és bolgárok fokozatosan kivonulnak a kazár fennhatóság alól. Besenyők elől egy részük (a bolgárokkal) Volga-mentén északabbra vonul¹⁵, saját birodalmat hoz létre. „Meotisi-kárpátiak” töredéke a Kaukázus irányába húzódik¹⁶.

882-894. között:

A „helyi-kárpáti” népesedések viszonylagos nyugalomban élnek szomszédjaikkal. Egyes „északi és keleti kárpáti” csoportok (fekete ugorok) Kijeven át a Kárpátokhoz vonulnak, elérik a Tiszát. „Meotisi-kárpáti” és a Don-környéki „keleti-kárpátiak” és bolgárok (türkök, kavarok) elérik az Al-Dunát, majd Erdélyt. Egy részük a Kárpátok keleti oldalán marad, a vonulók hátvédjeként.

895-903. között:

A Kárpát-medencébe vonuló „keleti és meotisi kárpátiak” (fekete ugorok, ouggorok, türkök, kabarok, madzsarok) egyesülnek a „helyi-kárpáti” népesedéssel¹⁷. Birtokukba veszik a Kárpát-medencét, törzsi településeket hozva létre. Csatlakozók egy részét a törzsek közé telepítik.

903-980. között:

A Kárpát-medencében határvédő gyeprürendszert építenek ki. Ezek védelmét a kabarok, a hun időből itt maradt székelyek, a szarmatáknak tartott rutének és más csatlakozó népek látják el. A stratégiai helyeket a kárpátiak vezető törzse uralja, megbízható-zsoldos népesedéssel. Kárpát-medence uralma megosztottá válik, helyi urak hatalma erősödik, bizánci keresztény segítséggel.

¹⁵ Volgai Bolgárország és Magna Hungaria.

¹⁶ Neveik: kum-magyarok, szavárd magyarok (szavartü aszfalü), szabírok.

¹⁷ Hun és avar maradványok, vengerek, fehér ugorok, székelyek, nándor és tót töredékek.

980-1000. között:

A vezérlő türk réteg ereje megrendül. Az irányítás fokozatosan a „helyi-kárpáti” népeket uraló törzs kezébe kerül. A kívül rekedt „északi-kárpáti” csoportok környezetében a bizánci, szláv és bolgár hatás erősödik. „Keleti-kárpáti” népek rusz és besenyő közelségben élnek. „Meotisi-kárpáti” népesség kazár-alán környezetben reked. Ezek egy része északra-keletre vándorol.

1000-1030. között:

A „türkök, kazárok és „fekete ugorok” befolyásának letörésével fokozatosan kialakul a magyar királyság. A Kárpát-medencén kívül rekedt maradvány „északi-kárpáti” népek (vengerek) egy része szláv uralom alá kerül, egy részük (keleti ugor, jugor) a volgai bolgárok és az Urál felé húzódik. A Don-Donyec környéken maradt „keleti-kárpáti” (ugor, mozsar, mescser) népesség megreked kazár és szláv környezetben. A maradvány „meotisi-kárpáti” népesség (déli ugor, madzsar) beszorul a Kubán és Kaukázus környékére, kisebb részük később (a külső támadások elől) Dél-Urál és a Turáni-alföld felé költözik¹⁸...

A továbbiakban azok korabeli krónika- és tudósítás-részletek olvashatók, amelyek alátámasztják az eddig ismertetett feltételezéseket és következtetéseket. Szürkével kiemelve a **forrást**, szögletes zárójelben [pontosítás, szövegmagyarázat], pontsorozattal... jelezve a szöveg megszakítását.

* * *

KÁRPÁT-MEDENCE ŐSLAKOSSÁGA

Tények és adatok

Régészeti adatok igazolják, hogy – i.e. 9-8. ezer körül – a Kárpát-medencében élő ősi gravetti népesség döntő hányada a Kárpátok és Balti-tenger közötti területre települt. Innen (Szvideri kultúra) kelet felé terjeszkedve sajátos kultúrát hoztak létre K-Európa erdei és Balti-tenger menti övezetében valamint az Urál-hegység mentén, egészen a Krím-félszigetig.

Tárgyi emlékek igazolják, hogy Kárpátok környéke sajátos helyi kultúrával rendelkezett: Szeleta (i.e. 38-28 évezred), Kárpáti gravetti és epigravetti (i.e. 28-12 e), É-Kárpáti Szvideri (i.e. 11-8 e.), Körös-Starveco (i.e. 7-6 e). Alföldi [keleti] és Bükki (i.e. 6-5 e.), Tiszai (i.e. 5 e.), Lengyeli (i.e. 5-4 e.), Vinca-Tordos (i.e. 5-3 e.), Bádeni-Péceli (i.e. 3,6-2,8 e.) kultúra.

Embertani adatok igazolják, hogy a Kárpátok környékén (a Kárpát-medencében is) akkoriban európai jellegű népesség élt (cro-magnoni, mediterrán, északi, alpi), akiknek embertani jellemzője nem utal uráli-ázsiai származásra. Csak az uralkodó és vezető rétegnél érzékelhető jelentősebb törökös-ázsiai behatás. A mai népességek sajátosságai (vércsoport, tejcukor-érzékenység, bőr-, haj-, szemszín) is közép-kelet európai származásra utalnak.

Genetikai adatok igazolják, hogy a Kárpát-medence „honfoglalás kori” népességének döntő része (a köznép) közép-kelet-európai származású. Vagyis, elődeiknek már több ezer évvel azelőtt el kellett távolodnia Urál, Szibéria és Közép-Ázsia környékéről, és csak kis hányaduk származhatott Kaukázus és Irán környékéről. Az akkori lakosság genetikai jellemzői régen (i.e. 5. ezer előtt) itt élő, valamint a Kárpátok-Urál közötti területről ide vándorolt népességek keveredésére utal. Csak az uralkodó és vezető réteg érzékelhető esetében volt kimutatható jelentősebb közel-keleti vagy ázsiai behatás.

¹⁸ Urál környékére, és Szibéria irányába (Torgaj-kapu és Mugodzsar-hegység irányába).

Néprajzi adatok erősítik, hogy a Kárpátok-környékén élő népességcsoport körében az ünnepközi népszokások (pl.: húsvéti locsolkodás, hímes tojás ajándékozása, faállítás, Szentiván) és jeles napokhoz kötődő babonák (farsang, húsvét, karácsony, regölés, György-, Mihály-, Márton-, Luca-nap stb.) hasonlóak, eltekintve a vallási és egyéb átvételek okozta eltérésektől.

Kárpáti népségek

Herodotosz Halicarnassus (görög történész, író), történeti gyűjteményében (i.e. 480. körül) ezt írja:

„Úgy hallottam, Isztroson túl egy nép lakik, a *méd* [óiráni] viseletben járó szigünnák [szkíták]...”

Caius Plinius Secundus (görög író, polihisztor) „Naturalis Historiae” című művében (77. körül) írja:

„Taphrai-tól [Herszoni földnyelvtől], a szárazföld belseje az *anchetek* által lakott, közöttük a Hypanis [déli-Bug] forrásvidékénél; és a *neuriak*¹⁹ [Tisza vidékéről elvándoroltak], a Borysthenes [Dnyeper] felső ágánál; úgyszintén a *gelonok* [oda vándorolt balkániak], *thyssageták*, *budmik*, *basilidek*, és az *agathyrsek*²⁰ [Maros menti Kárpátiaiak] fejükön kékre festett hajjal. Feljebb a nomádok; és az *antrophagok*²¹.”

Nagy Lengyel Krónika (készült 1273. körül) így emlékezik meg a magyarokról:

„*Ve(n)gerék* egy Vrka [Wkra] nevezetű folyóról kapták nevüket, amely abból a nagy tóból folyik az Északi-tengerhez, amelynél most Przemyslav város fekszik. Azután²²... a *ve(n)gerék* feleségeikkel és gyermekeikkel visszatértek a pannonok földjére, ahonnan eredtek, ...”

* * *

KIMMEREK ÉS SZKÍTÁK

Írásos emlékek szerint, a Kárpátoktól keletre elterülő sztyeppe vidékekre (i.e. 1 évezred körül) idegen népek vándoroltak. Ezek közül némelyek a Kárpát-medencébe is behatoltak, kiterjesztve uralmukat az ott élő őslakosságra.

Régészeti adatok alapján, e népeket „szarvasos népeknek” is nevezik. Mivel, az általuk birtokba vett területeken igen elterjedtek a szarvas-ábrázolásos leletek (pajzsdísz, ékszer, ábra). E népek legendáiban a szarvas „mint helyes utat mutató mitikus állatként” jelenik meg.

Szarvasos legendájú népek: kimmerek, szkíták, európai hunok, bolgárok, magyarok, ugorok, jugorok, baskírok, vogulok stb. Azok, amelyeket az ókori leírások a szkíták közé soroltak.

Herodotosz Halicarnassus (görög történész, író), történeti gyűjteményében (i.e. 480. körül) ezt írja:

„A szkíták földjén ma is vannak „kimmer falak”, „kimmer kikötők”,... egy Kimmeria²³ [Krím] nevű vidék, és az úgynevezett Kimmer [Kercsi] szoros... az ázsiai nomád szkíták²⁴ *massageták*-

¹⁹ Tisza vidékén élő népesség, amely később - a szkíták támadása miatt - a Kárpátok keleti oldalára költözött.

²⁰ Maros-mentén települt, díszes öltözetű, arany ékszereket kedvelő, trákokhoz hasonló szokású népesség.

²¹ Számikhoz, szamojédekhez hasonló vadászó-halászó nyershús-evők.

²² I.sz. IV. század végén, a hunok idejében.

²³ I.e. 12-8. században Fekete-tenger melléki sztyeppeken (Kárpátok - Kaukázus között) élő nomád népesség.

től szorongva átkeltek az Araxész folyón, és a *kimmerek* földjére vándoroltak [Kárpátok-Kaukázus közti terület]; az a föld ugyanis, amelyet ma a *szkíták* laknak, valamikor a *kimmereké* volt. Az erős *szkíta* sereg közeledtének hírére a *kimmerek* tanácskozni kezdtek, de a vélemények megoszlottak... szétváltak²⁵, egyenlően erős felekként egymás ellen fordultak. A *kimmerek* népe valamennyi halottját Tyras folyó [Dnyeszter] mellé temette - sírjuk ma is látható - a temetés után kivonultak az országból, és a benyomuló *szkíták* elfoglalták a lakatlan földet²⁶...

Istros [Duna] ... A szkíta föld (vizei) közül az első Nyugatról folyik; ... Naggyá tehát ezek teszik: a ... Porata ... [Prut], távolabb Tiarantos [Tisza] ... Araros [Arges], Naparis, és Ordéssos e két folyó között ömlik Istros [Duna] vizébe. ... E folyók szkítaföldön erednek. *Agathyrsek* földjéről pedig a Maris [Maros] folyó egyesül vele.

A *szkíták* területe füben gazdag, síksága jól öntözött... annyi a folyó, mint Egyiptomban a csatorna... azokat nevezem meg... amelyek a tengertől az ország belsejéig hajózhatók. Először, Istros [Duna] az öt ágával, majd...

... Tyras [Dnyeszter]... Hipanis [déli Bug]...

... Borisfenos [Dnyeper]... Pantikapaion [Deszna]...

... Hipakiris [Szivas-laguna, a tauroknál]...

... Herros [Dnyeper kiszáradt ága]...

... Tanais [Donyec, alsó-Don, királyi szkíták és szauiomaták határa]...

... és a Sergis [Felső-Don] folyó..."

„Ravennai” Anonymus (ismeretlen pap) „Cosmographia” című földrajzi gyűjteményében (700 körül) így ír:

„... terület, amelyet Szkítiának neveznek, többnyire sík vidéket foglal magába. Nagy-Szkítiának is nevezik. ... Ez a terület az északi óceán [Barrens-tenger] partvidékén a ... Rimfeiski²⁷ hegyek mellett terül el. Állítják, hogy e terület hosszában és széltében igen kiterjedt...

Odébb, a sík vidéken található a széltében és hosszában egyaránt rendkívüli méretű (terület), amely neve Kazária; ezek népeit... Jordanes *agaciroknak* nevezte. A kazárok területén számos folyó halad, nagyobb folyói között az, amely neve Kufis [Kuma]... Távolabb, az óceán [Fekete-tenger] környékének északi oldalán ...

Nagy Szkítia szomszédságában található az ország, amely neve Colchia Chorcheon [Rioni-folyó völgye], Melanchlion, Bassarinon. Ez Cholchia általában sík vidék... Arrébb, az óceán felé az említett Cholchia szomszédságában található az a terület, amelyet elődeink *Amazonok*-nak neveztek, miután, ahogy olvastuk, leereszkedtek a Kaukázus hegyéből..."

Szkíta-magyar rokonság

Albert Kampenze (német pap, tudós, Hanza-szövetségi tisztviselő) VII. Kelemen pápához írt levelében (1524-ben) így ír a moszkvai fejedelemség egyes alárendelt népeiről:

„Moszkviától [Moszkvai Fejedelemségtől] északkeletre, a Vljatka és Usztjuga folyókon túl, ötszáz német mérföldre élnek a *pecseriak* és *vogulok*, *szkíta* néptörzsek²⁸... (rajtuk túl) az Északi-óceán partja mentén más *szkíta* népek élnek, úgymint: *jugorok*, *karéliek*, *baskírok* és *cseremiszek*... Mindannyian moszkoviai uralom alatt vannak, de még mindig bálványimádók.”

²⁴ Szkíták: i.e. 8. század körül, a Pontuszi-Kászpi sztyeppékről nyugatra terjeszkedő nomád népességek gyűjtőneve.

²⁵ I.e. 8. században (szkíta nyomásra) két ágra szakadtak. Nyugati águk a Kárpát-medencébe vonult (Alföldre).

²⁶ I.e. 7. században Kárpát-medencébe is betelepültek, majd beolvadtak a helyi lakosságba.

²⁷ Nem egyértelmű. Valószínűleg a Volga-menti hátság halmai. Némely feltételezés szerint az Urál-hegység előtere.

²⁸ A korabeli leírásokban a Kárpátok és Urál-hegység közötti területen élő sztyeppei népesség.

Andre Thevet (francia ferences pap, térképész) „*Cosmographie Universelle*” című művében (1575-ben) írja:

„Az Ob és Jurga folyók között elterülő terület neve Jugra, ahonnan, ahogy ezt hitelesnek tartják, onnan jöttek ki az első *hunok*, akikről a *magyarok* származnak... valamint nem kétséges, hogy azok *szkíták* voltak, méghozzá északiak és nyugatról a legtávolabbiak.”

Kimmer, szkíta bevonulás... az első visszatérés?

Herodotosz (görög történész, író), történeti gyűjteményében (i.e. 480. körül) ezt írja:

„*Arimaszpi* [Ural környékiek] kikergették az *isszedonokat* [Kászipi-környéki] saját területükről, ezután az *isszedonok* kiszorították a *szkítákat* [nyugat felé], a déli tengernél élő *kimmerek* pedig a *szkíták* nyomására bal felé [Kárpátok irányába] elhagyták hazájukat...”

Eszerint az ázsiai nomád *szkíták* a *massagetáktól* szorongva átkeltek az Araxész folyón, *kimmerek* földjére vándoroltak [Kárpátok és Kaukázus közti terület]; az a föld ugyanis, amelyet ma a *szkíták* laktak, valamikor a *kimmereké* volt.

Az erős szkíta sereg közeledtére a *kimmerek* tanácskoztak, ... [vitában] szétváltak, egyenlően erős felekként egymás ellen fordultak. A *kimmerek* népe valamennyi halottját Tyras folyó [Dnyeszter] mellé temette, sírjuk ma is látható, a temetés után pedig kivonultak az országból, míg a benyomuló *szkíták* elfoglalták a lakatlan földet”

„... Mivel Darius [perzsa király] nem hagyott fel az üldözéssel, *szkíták* a haditervüknek megfelelően feladták azon törzsek területének védelmét, kik megtagadták segítségüket, mindenekelőtt a *melanhlenok* területét. A *perzsák* és *szkíták* inváziója megrémítette a *melanchlainok*-at. Majd a *szkíták* az *androphage*-ok területére csalogatták az ellenséget. Ezeket is megrémítve, visszavonultak a *neurik* területére [Tisza környékére]. Ezt követően, a *neurikat* is rémületbe ejtve, a *szkíták* az *agathyrsik* felé [Maros völgyébe] visszavonultak.

... Azonban a *melanhlenok*, *androphagok* és *neurik* nem mertek ellenállni, se a *szkítáknak*, se a *perzsáknak*... rémülten menekültek tovább északabbra, lakatlan területekre. A *szkíták* nem hatoltak be az *agathyrsik* területére, mivel azok nem kívánták őket átengedni, hanem megpróbálták a *perzsákat* átcsalogatni a *neurik* földjéről, a saját földjükre.”

* * *

SZARMATÁK, ALÁNOK

I.sz. 250. körül, a Don-folyó környéki szarmaták szövetséget alakítottak ki a Don-Volga-Kuma folyók közt élő hasonló népességekkel. Ezt követően, a *szkítákat* északabbra szorítva, a szarmaták nyugat felé terjeszkedtek. Nagyobb részük a Ny-Kárpátokig [Szarmata-hegyhez], és a Visztula-folyóig [Szarmata-alföldre] vándorolt, és a Balti-tenger [Szarmata-tenger] keleti partvidékéig terjeszkedett. Egy részük beköltözött a Kárpát-medencébe.

Claudius Ptolemaiosz (római geográfus, matematikus, történész, csillagász) „*Geografia*” című művében felsorolja az európai Szarmatia népességét (150 körül):

„... a Venedicus [Gdanski, litváni] öböl közelében laknak *Veltae-k* [Venta-folyó környékiek, vendek?], felettük *Ossik* [keletiek, észtek], majd tovább északra a *Carbonek*, ... és kelet felé a *Careotae* [fehér horvátok] és *Sali* [szeliek, Daugava-folyó környékiek], ... alattuk a *Gelonok* [Dnyeper- Gyeszna-folyó közöttiek], a *Hippopodek* [rövidlábúak] és *Melanchlaenik* [Dnyeper-Donyeck-folyó közöttiek];

... ezek alatt *Agathyrsi* [erdőmentiek], majd *Aorsi* [avarok] és *Pagyritae*,
 ... majd *Savari* [szeverjánok],
 ... *Borusci* [Protva-Don-folyó környékiek] a Ripaeos hegyek [Urál-hegység] felé,
 ... majd *Acibi* [ny-Dvina-Dnyeper környékiek] és *Nasci* [Nachi-folyó mentiek],
 ... alattuk *Vibione-k* [Ny-Bug és Pripjaty-folyó között élők] és *Idrae-k* [?],
 ... *Vibionek* alatti határterületen *Alauni*²⁹ [alánok] és *Sturni* [Styr-folyó menti],
 ... *Alauni* [alánok] és *Amaxobii* [Donyec menti] között van *Cariotines* és *Sargati* [fehér gúz]; ...
 Tanis [Don] folyó kanyarulatának közelében *Ophlones* [?],
 ... majd *Tanaitae* [Don-Doneck-folyó mentiek];
 ... akik alatt *Osili*³⁰ [jászok] települtek egészen *Rhoxolanokig*³¹ [roxolán-szarmaták³²];
 ... *Amaxobii* [Don-menti] és a *Rhoxolani* között a *Rheucanali* és *Exobygitae*;
 ... *Peucini* [Pecsora-folyó menti] és *Basternae* [Dnyeper menti] között *Carpiani* [kárpáti-ak],
 ... akik felett a *Gevini* [kárpáti gelonok maradványa],
 ... majd *Bodini* [tiszai-kárpáti neurik maradványa], *Basternae* [Kárpátok és Dnyeper között]...
 ... *Rhoxolanok* [Azov-környéki szarmaták] között *Chuni* [herszoniak], és a róluk elnevezett
 hegyek [Krim] előterében *Amadoci* és *Navari* [alsó-Dnyeper környéki városok].”

Ammianus Marcellinus (szíriai-római történetíró) „Res Gestae” című művében (353-378. között) így ír:

„Nem messze innen fekszik Meotida [Azovi-tenger], igen nagy helyet foglalva el, ...
 ... ezek a szélsőséges és elzárt mocsarak sok nép által lakottak, akik különböznek egymástól
 nyelvükben és szokásaikban: *yaxamatok* [Don-torkolatvidékén], *meotok* [Don-Kubán torkola-
 tánál], *jazigok* [Duna-Tisza közében], *roxolánok* [Al-Dunánál], *alánok* [Kuma-folyó környékén],
melanchlaenik [Donyeck-környékén], *gelonok* [Dnyeper-Vorlska folyó környékén]; és *agathyrsi*
sik [kárpátiak], akiknél gazdag drágakő lelőhelyek találhatók. ...
 Ister [Duna], felduzzadva mellékfolyóitól [Duna-delta], *Sauromaták*³³ mellett folyik el, kiknek
 területe a Tanaiszig [Don-Donyeck vonalig] terjeszkedik, elválasztva Ázsiát Európától³⁴.
 E folyón túl az *alánok* foglalnak el mérhetetlen területet a szkíta pusztaságból. Nevük egy hegy-
 től eredeztethető. Számos győzelemmel fokozatosan maguk alá rendelték a szomszédos népeket,
 és nevüket is kiterjesztették rájuk, ahogy ezt a *perzsák* tették.
 E népek között a *neurik* foglalják el a középső helyet, kiknek szomszédságában magas és
 meredek hegygerincek [Kárpátok], melynek sziklái jéggel borítottak, északi szél által átjártak.
 Mögöttük élnek a *vinidek* [venedik] és a rendkívül vad *gelonok* népessége,... *Gelonokkal*
 határosak az *agathyrok*, akik testüket festik és kék hajúak; az egyszerű népek itt-ott kis foltokkal
 [testjelekkel], a nemesek – nagyobbakkal, élénkebbekkel és többel.”

Petrus Ransanus (lucerei püspök), „Epithoma Rerum Hungaricarum” című kódexben (1492. körül) így ír a
 szarmaták és magyarok kapcsolatáról:

„Már említettük, hogy a hunok hazája a Riphaeus-hegyekhez [Urál-hegységhez] közelebbi
 [Kárpátok és Urál közti] Szarmata területek és helyek közé tartozik...
 ... jeleztük, hogy a szarmaták létszámának megnövekedése miatt... sok ezer elhagyta a hazáját,
 és a gótok seregéhez csatlakozott, akik szintén néhány évvel azelőtt hagyták el lakhelyüket...”

²⁹ A 4. században Don-Volga-Kaukázus térség egyik népe. Töredékük csatlakozott a Kárpát-medencei hunokhoz.

³⁰ Jagizok: szarmaták egyik népessége. Az 1. század elején egy részük a Duna-Tisza-közébe települt.

³¹ Roxolánok: szarmaták másik népessége. Az 1. század elején a Duna és Déli-Bug közé települtek.

³² Egyes középkori tudósítások a ruszinokat (ruténokat) a roxolánoktól származtatják.

³³ Szarmaták: szkítákkal rokonított népesség, akik i.e. 3. században még a Don-Volga közti területen éltek.

³⁴ Ókori felfogás szerint: Ázsia határa = nem az Urál-hegység, hanem a Don-Donyec-folyó.

Jacob Reytenfels (balti utazó, diplomata) „*De rebus Moschoviticis ad serenissimum magnum ducem costum tertium*” című földrajzi, politikai és gazdasági leírásában (1676-ban) az alábbiakról tudósít:

„A világ teremtésének 3888. évében [mai időszámítás szerint: i.e. 88-63. körül] a bonispheni [Dnyeper-menti] *szkíták* Mitridates pontusi [Fekete-tenger déli partvidéke] királyt segítették a rómaiak ellenében; vagy, ahogy Appianus mondja, hogy a *királyi szkíták, jazigok, koralok, trákok*, valamint... Tanais [Don], Ister [Duna], Meotis-tó [Azovi-tenger] mentén élők, akik barátai és szövetségeseik voltak. Akikhez Sztrabon hozzásorolta még a *moshokat* [Kubán-menteket], *kirkitokat*, vagy *cserkeszeket*. Ezen *szkíták* közül... leginkább *roxolánok* tűntek ki.”

Johann Erich Tunmann (svéd történész) a krimi kánságról írt művében (1777-ben) ezt írja:

„... Első ismert lakói [a Krimben] a *kimmerek* voltak... az összes területeik közül, amelyeket a *szkíták* eloroztak tőlük, egyedül csak a Krím mentén őrizték meg szabadságukat...
... i.e. mintegy 380. évvel a *szkíták* nagyobb részét elpusztították a *szarmaták*.
... időszámítás kezdete körül az *alánok* megszállták a félszigetet...
... a 2. században *gótok* vették át az *alánok* helyét...”

Szarmata-magyar rokonság

Petrus Ransanus (lucera püspök), „*Epithoma Rerum Hungaricarum*” című kódexben (1492. körül) így ír a szarmaták és magyarok kapcsolatáról:

„... *szarmaták* hatalmas tömege... találva maguknak katonai dolgokban tapasztalt embert, egy Ungar nevezetűt... kivonultak szülőföldjükről. Kijöttek ők... az Európai Szarmatia valamely részéről, amelyet a *szarmaták* még ma is Ungariának neveznek...”

Sokak szerint, akik e népek között jártak, e terület lakói ugyanazon a nyelven beszélnek, mint az *ungarok* [pannóniai magyarok]. Ennek hitelességét megerősíti, hogy Szarmatia uralkodója, akit Moszkóvia [Moszkvai Fejedelemség] hercegének is neveznek, a sok egyéb címe között... Ungaria³⁵ hercegének is nevezik. De nem az itteni [Kárpát-medencei] Magyarország hercegének, hanem a Szarmatiai-nak [Jugoriai-nak], ahonnan a Pannóniát birtokló *ungarok* kivonultak.”

Szarmata, alán bevonulás... a második visszatérés?

Ammianus Marcellinus (szíriai-római történetíró) „*Res Gestae*” című művében (353-378. között) így ír:

„... *jazigok* [Duna-Tisza közében], *roxolánok* [Al-Dunánál], *alánok* [Kuma-folyó környékén],
... *melanchlaenik* [Donyeck-környékén], *gelonok* [Dnyeper-Vorlska folyó környékén]; ...
... és *agathyrsik* [kárpátiak], akiknél gazdag drágakő lelőhelyek találhatók.

Jordanes (gót származású történetíró) a „*De origine actibusque Getarum*” című munkájában (551. körül) írja:

„Ezt a Gótiát, amit elődeink Dákiának és amelyet ma Gepidiának neveznek, akkortájt az keletről a *roxolánok* határolták, nyugatról a *jazigok*, északról a *szarmaták* és a *baszternek*, délen a Duna folyó. *Jazigokat* és az *aroxolánokat* csak az Aluta [Olt] folyó választja el...”

³⁵ Volga-menti Ungária = Magna Hungaria.

Szauromaták, kiket *szarmatáknak* nevezünk, és *kemandrok*, némelyek a hunok közül, Illyria egy részén települt le... A *szkíták*, *szadagárok* és az *alánok* egy része Kandak vezérükkel megkapták Kis-Szkítiát [Duna-delta] és Alsó-Moéziát [Balkán-hegység és Duna közti rész].”

„**Ravennai**” Anonymous (ismeretlen pap) „Cosmographia” című földrajzi gyűjteményében (700 körül) ezt írja:

„Arrébb, az óceán [Balti-tenger] környékén található a terület, melyet *roxolánok*, *szvarikok* és *szarmaták* [országának] neveznek. Ezen az országon folyik keresztül, többek között... a nagy folyó, amelynek neve Visztula és bővizűen ömlik az óceánba, és a folyó, melynek neve Lutta [Ludza-Narva folyóág]... E terület mögött... a Skansa-sziget [Skandináv-félsziget]... Az északi óceán [Balti-tenger] közelében, megemlíti a Szarmaták területét is, amely Roxolánokéval határos. Úgy tartják, hogy e terület nem érhető el óceán hajózható részéről [a Földközi és Fekete-tenger felől]. Szarmatia hegyeiből [észak-nyugat-Kárpátok] számos folyó ered, többek között egy folyó, az úgynevezett Bangis [Viadrus, mai nevén Odera] az óceánba ömlik; a másik, az úgynevezett Appion [Ipoly?], valahová a Duna (felső) részéhez folyik... Tovább, az óceán mentén e Szarmata területet érintve található a föld, amely neve Szkítia...”

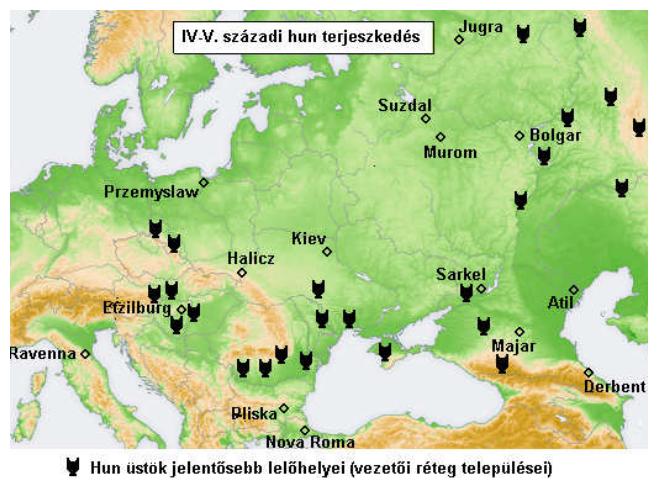
* * *

HUNOK ÉS HUNUGOROK

Hunok: Belső-Ázsiából származó népcsoport. A 4. században létrehozták a Hun Birodalmat (a hozzájuk csatlakozó népesekkel). Nyugatra vonulva, a Kárpát-medencében (Dél-Alföldön) fejedelmi központot hoztak létre. Az 5. század közepén a birodalmuk felbomlott. Népeességük többsége visszahúzódott a Fekete-tenger melléki sztyeppékre.

Hun-ugorok (hungarusok, hüngürüszek): a hun birodalom fennhatósága alá került magyarok és rokonnépeik. A krónikák, leírások őket különböző néven említik: utigurok (Procopius-nál), hunugorok (Jordanesnél), ugorok (Horvát krónikában), vengerek (Nagy-Lengyel krónikában), jugorok (Alessandro Guagnini-nél), magyarok (Bonfini-nél), üngürüszök, hüngürüszök és szekulik (Sebold von Pibrachnál), madzsarok és szekelek (Madzsar Tahiriban).

Zakariás rétor (jegyző, püspök, történész) történeti gyűjteményében (készült 491. körül) ezt írja:

„Saját nyelvű a Bargun föld, amely érintkezik és kiterjed a Kászi bejáratig és tengerig, a *hunok* határain belül. Bejáratnál beljebb élnek a *bulgárok*, saját nyelvvel, pogány-barbár nép, egy városuk van; és az *alánok*, nekik öt városuk van.

Dadun [alán városon] kívül a hegyekben élnek, erődítményük van. *Auangur* [onogur?] sátorban élő nép, *augar* [ogur, ugor, adzsar?], *szabir*, *burgar* [balkar], *kutargar* [kutrigur], *avar*, *kazar*, *dirmar*, *sirurgur* [szaragur], *bargasik* [barszilkok], *kulas*, *abdel* [agide], *eftalit* [fehér hun], ez a tizenhárom népesség

sátrakban laknak, marhahúson és halon, vadakon és fegyverrel élnek.”

Jordanes (gót származású történétíró) a „*De origine actibusque Getarum*” című munkájában (551.) ezt írja:

„A hunok ezen térségből... két nép emelkedett ki. Egyikek az *Altziagirok* másikkak a *Sabirok*... *Altziagirok* Herszon felé éltek... (hun népesség) a Maetisz mocsarak túlsó partján telepedett le. ... A *hun-ugurok* [szövetséges ugorok] pedig arról ismertek, hogy nyest-bőrökkel kereskedtek. De tartottak a merészebb szomszédjaiktól... Mint népek forgószele söpörtek keresztül (hunok) a nagy mocsáron, egyszerre hullott *Alpidzur*, *Alcildzúr*, *Itimar*, *Tuncans* és *Boisc*, aki Szkítia azon részét szegélyezte (ahogy) az *Alánok* is...

„Hitvalló” Theophanes (bizánci szerzetes, krónikás) „*Chronographia*” című gyűjteményében (816.) ezt írja:

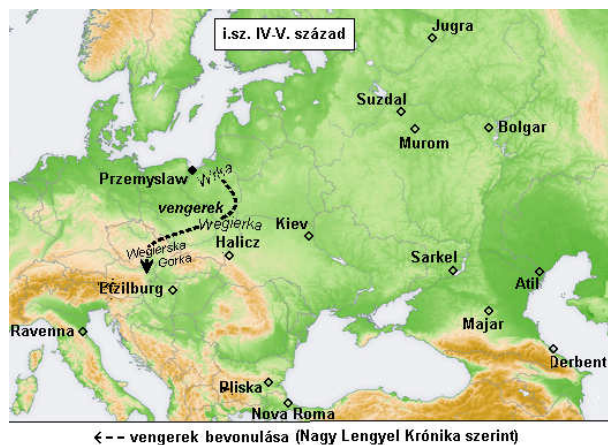
474. év: „Zeno nehézségben volt a hatalom átvételekor: először *szaracének* támadtak Mezopotámiára, *hunok* Trákiára, nagy kárt okozva az országnak, abban az időben, amikor a császár esztelen élvezeteknek és igazságtalan tetteknek kezdett hódolni.”

Hunok... akiket magyaroknak is neveznek

Vengerek: más néven északi ugorok. Eredetileg Kárpát-medencében élő ősi népesség. Egy részük a Kárpátok és Balti-tenger közötti területre (Szarmata-alföldre) is áttelepült, majd az 5. század elején – skandináv [viking, varéz stb.] nyomásra - a hunokhoz csatlakozva visszatértek a Kárpát-medencébe (Dunántúlra, Kisalföldre, Felvidékre).

Ugorok: más néven ungarok, hungarok, ugorok, jugorok. Kárpátoktól keletre elterjedő szkíta-szarmata területeken élő ősi népesség. Különböző népek nyomására több részre szakadtak. A Kárpátok környékén (Ugor-hegyek), Don forrásvidékén (Ugra-folyónál), Volga környékén (Volga-Káma között), Jugriában (Pecsora-folyónál), illetve az Azovi-tenger környékén telepedtek meg. Népességük egy része a hunokhoz, avarokhoz, türkökhöz csatlakozva több hullámban visszatelepült a Kárpát-medencébe.

Nagy Lengyel Krónika (készült 1273. körül) így emlékezik meg a magyarokról:

„*Vengerek* egy *Vrka* [Wkra] nevezetű folyóról kapták nevüket, amely abból a nagy tóból folyik az Északi-tengerhez, amelynél most *Przemyslaw* város fekszik. Majd, hogy *gótok* a szigetekről kijöttek népeket kifosztogatni, amelyek neve *Skants* [Skandináv] és *Gothalrik* [Gotland], kezdtek (a *vengereket*) saját településeikben elnyomni... *vengerek* feleségeikkel és gyermekeikkel visszatértek a *pannonok* földjére, ahonnan eredtek, és ott végleg letelepedtek... *Pannóniába* vonulva és engedelmességgel saját uralkodójuknak [*Attilának*], őket *vengereknek* nevezték...”, ahogy a hunok, úgy a *vkranok* is.”

Kézai Simon (magyar krónikaíró, pap, jegyző) „*Gesta Hunnorum et Hungarorum*” címen ismert krónikája (készült 1283-ban) ezt írja a hun-magyarok bevonulásáról:

„S a meotisi ingoványokba bemenvén, ott öt esztendeig mozdulatlanul maradának. ... S miután azon ingoványok közt hosszasabban időztek, lőn, hogy igen erős nemzetté kezdtek növekedni és a tartomány őket befogadni és táplálni nem bírta. ... Kémeiket küldvén tehát onnan *Scythiába*, miután *Scythia* országát kikémlelték, gyermekeikkel és barmaikkal azon hazába vonulának, hogy

ott lakozzanak. Midőn tehát azon országba bementek, abban lakókul az *alpzúrokat* és *pruténokat* találták, kiket eltörölvén, kivervén vagy megölvén, azon országot, mint tudjuk, szomszédjaik ellenére mai napig békességesen bírják. ... S emelt zászlókkal megindulván a *besenyők* és *fehér kunok* földjén átvonulának; azután Susdaliába, Ruthéniába és a *fekete kunok* földére nyomulván, minden kár nélkül, és e népek ellenére, a Tisza vizéig jutának.”

Kálti Márk (magyar krónikaíró, ferences rendi szerzetes, egyházi tisztségviselő) a „*Chronicon pictum*” elnevezésű krónikájában (készült 1360. körül) ezt írja a hun-magyar honfoglalásokról:

„Akkor az összes kapitányok egy lélekkel, egy elhatározással kivonultak Scythiából, és először a *bissusok* és a *fehér kumánok*, majd a *susdaliak*, *ruténok* és a *fekete kumánok* földjére nyomultak be. Innen továbbvonulva eljutottak egészen a Tiszáig, s miután... egész közösség egyhangúan úgy határozott, hogy nem vonulnak tovább feleségeikkel és állataikkal. Mert feleségestül, ígás állataikkal és sátraikkal vonultak ki szülőföldjükről.”...

Antonio Bonfini (italiai költő, történetíró) „*Rerum Hungaricum Decades*” című majd ezer oldalas krónikájában – az akkori eltérő véleményeket is közzétéve – így ír (1497-ben) a hun-magyarok eredetéről:

„... a *hunokkal* voltak szomszédosak, akiket egyes évkönyvírók három törzsre osztanak: az *alziagyrokra*, az *avarokra* és a *hungarokra*. Az *alziagyrok* a Krím közelében laktak, nyaranta a mezőkön kószáltak, télire barmaikkal a Fekete-tengerhez húzódtak. A *hungarok* [magyarok] egykor a Maeotist lakták, aztán megváltoztatták a lakóhelyüket...

... a harcias *hunok* a Maeotis-mocsártól a cimber Bosporushoz átvonulva nemcsak a *gótokat* kergették ki a székükből, hanem az európai Szkítiát is meghódították, az ismételten elfoglalt Alsó- és Felső-Pannóniában pihentek meg, és ezeket róluk nevezik Alsó- és Felső-Hungáriának.

... a *hungarok* [magyarok] rokonságban állnak a *hunokkal*, akik az ázsiai Szkítiában elterjedtek és a Don forrásvidékén élnek, de nem azoktól a *hunoktól* származnak, akik Ázsiában maradtak, hanem azoktól, akik kedvezőbb éghajlatot keresve Európába vonultak.

„A *hunok*, akiket aztán *hungaroknak* neveziünk, az üdvösség 404. évében a nagy véráldozattal meghódított Pannóniában nyugalmas otthont foglaltak és teremtettek maguknak.”

Maciej Miechowita (lengyel történész, földrajztudós) „*Tractatus de duabus Sarmatis*” című művének második kiegészítő részében (1521-ben) így ír:

„Végül, Jugriából, Szkítia északi széléről jöttek az *ugorok*, akiket később *hunoknak* és *ungaroknak* neveztek. Létszámförlényükkel megsemmisítették és elűzték a *gótokat*, ahogy erről Orosius tudósít VII. könyvében, de némely várost és várat nem foglaltak el. Az elűzött *gótok* idegen területre húzódtak, és kiszorították az alánokat, roxolánokat, ruszokat és vandálokat.

Végül megálltak a Pontus-tengernél [Fekete-tengernél], megszállták Bulgáriát, Trákiát és Konstantinápolyi birodalmat [annak részét]...

A *jugorok*, mikor megsokszorozódtak, a nagy folyókon átkeltek, a hagyomány szerint vadászat közben egy zerge nyomát követve, a *ruszok* földjére lépve és gyorsan megközelítve Pannóniát. Atillát emelve vezérüknek, súlyos terhet raktak egész Európára. ...

Először is, amit megjegyzünk: hogy a *jugorok* nevüket a szkítiai Jugor területről kapták, ahonnan erednek, és ahonnan kivándoroltak; a *csehek*, *lengyelek* és *szlávok* is *hunoknak* nevezték őket, míg végül ők is *ungaroknak* nevezik őket.

Második, amit megjegyzünk: a Magyarországon a *jugorok* nyelve, azokéval, akik Szkítiában Jugriában élnek, egyazon nyelv, egyazon beszéd, egyazon kiejtés. Ugyanakkor, Pannóniában a *vengerek* (ungarok) keresztények, kulturáltabbak és minden téren sokkal gazdagabbak, míg Szkítiában a *jugorok* máig bálványimádók és vadabbak.

Harmadik, amit megjegyzünk: hogy Jugra, északi terület, és nincsenek olyan magas és áthatolhatatlan hegyei, mint Az Alpok Itáliában, sem mint a Szarmata-hegyek [Kárpátok].

Következésképpen, nem hihető, amit egyes történészek mondanak, hogy a *hunok* hatalmas és áthatolhatatlan helyekből jöttek. Jugriában, persze vannak hegyek, sűrű erdővel, de ezek nem összefüggőek, könnyen elérhető közepes nagyságú és magasságú hegyek, kövesek és sziklásak, mint mindenhol az Északi-óceán földjeinél.”

Sebold von Pibrach, ismertebb nevén: **Mahmud tercümán** (bajor diplomata, I. Szulejmán szultán tolmácsa) „*Tarihi Üngürüs*” című krónikájában (1545-ben) így tudósít a magyarok második bevonulásáról:

„...hírmondó szavai azt bizonyítják, hogy Üngürüs [ungarus, ugor] népe Hunor nemzetségéből származott. Mivel Hunor neve később Hüngürüsre [hungarusra] változott... Hunor egész népével apósához, a tatár kánhoz folyamodott, és önála telepedett le. A kán is megtisztelte őt, és Adzsem szomszédságában egy egész ország fejedelemségét adományozta neki. ...

Azt a vidéket pedig, Dzsiddija tartománynak nevezték. Tatár [kazár, türk] tartomány volt, mely Szamarkandtól a Fekete-tengerig terjed. ... Egy nap Adzsem országának padisahja Konsztantinije fejedelme ellen hadjáratot indított, és emiatt Dzsiddija országának uralkodójától segítséget kért. Dzsiddija fejedelme segítségül Hunor népéből, akik *tatárok*³⁶ voltak, húszezer katonát gyűjtött össze, és Adzsem padisahjához küldte. Amikor Adzsem padisahja is Kosztantinije ellen ment, az említett Hunor népét támadás érte, mely aztán ily módon elvált Adzsem padisahjától, és Pannonija tartományába költözött.

Amikor abba a tartományba érkeztek, látták, hogy csodálatosan bőséges folyamai vannak nagy számban, sok gyümölcse és bő termése van annak az országnak, és az ő nyelvükön beszélnek... Ennél az oknál fogva Hunor népe megegyezéssel annak az országnak a királyához ment, alattvalójává vált; és az ország különféle helyein letelepedett. De mielőtt Hunor népe itt letelepedett, Dzsiddija tartományába Hunor népéhez (a Meotisnál maradottakhoz) és bégjeihez ügyes kémeket küldtek, azzal, hogy az ottani Hunor-bégek gyűjtsenek katonákat, és jöjjenek, ebbe a gazdag országba.”

Alessandro Guagnini (itáliai krónikás, katona) [más adatok szerint az eredeti szerző: *Maciej Strykowski*] „*Sarmatiae Europaeae descriptio*” művében (1572-ben) a következőket írja:

„Jugra vagy Juhra, amelynek lakóit *ugoroknak* vagy *jugriknak* neveztetnek, az Északi-tenger mentén terül el; ahonnan, ahogy mondják, valamikor a *magyarok* megélhetésük érdekében innen vándoroltak el; mondják, áttelepültek a Maeotis-mocsarak környékére. Azután, a Duna-folyó felé vándoroltak Pannoniába és a maguk nyelvén Pannoniát Ugoriának majd Hungáriának nevezték, Attila vezetésével meghódították Ázsia és Európa sok országát.

A moszkoviaiak [Moszkvai Rusz lakói] erre nagyon büszkék, mondván, elődeik valamikor elpusztították Germániát, Itáliát és Bizáncot, és az egész világ félt tőlük. E föld lakói adót fizetnek a moszkvai nagyfejedelemnek, és ugyanazt a nyelvet beszélik, mint a *hungarok*.”

Andre Thevet (francia ferences pap, térképész, felfedező) „*Cosmographie Universelle*” című munkájában (1575-ben) az alábbiakat írja:

„Az Ob és Jurga folyók között elterülő terület neve Jugra, ahonnan, ahogy ezt hitelesnek tartják, onnan jöttek ki az első *hunok*, akiktől a *magyarok* származnak, és akik onnan a 367-ik esztendő nyarán elvándoroltak, sok szóbeszédre adva okot Franciaországban; valamint nem kétséges, hogy azok *szkíták* voltak, méghozzá északiak és nyugatról a legtávolabbiak.”

³⁶ Tatárok = jelen értelmezésben Krím-Don környékiek (utalás a középkori krími és doni tatárookra).

Jacob Reytenfels (balti utazó, diplomata) „*De rebus Moschoviticis...*” című földrajzi, politikai és gazdasági leírásában (1676-ban) az alábbiakról tudósít:

„Jugoria, Jugra városával, kiterjedt területet foglal magába, egészen a Tatár-tengerig elnyújtózva. Mondják, hogy arrafelé egészen a mostani időkig nem ismerték a kenyeret, azon kívül, amit a Moszkvából érkezők néha oda szállítottak. A cárnak különféle vadak prémjével fizetnek adót, amely náluk nagy bőségben lelhető. Őslakói, nagyrészt *hunok* és más népek maradványai, [akik] valamikor elfoglaltak sok moszkvai területet, és elsősorban Pannoniát. Megfélemlítve az egész földre, kialakították a *hungar* [ungar, magyar] nyelvet a saját *hun* nyelvükkel egyesítve. Minderre tökéletes bizonyítékul szolgál a nyelvjárás, [amely] mindmáig használatban van Jugoriában és alig különbözik a *hungartól*. Ezért a *moszh*-ok okkal dicsekszenek saját *jugor* beosztottaikkal, mivel tudják, hogy egykor egy kiterjedt királyság uralkodói voltak.”

Attila, a magyarok királya

Attila: az európai hunok utolsó nagy fejedelme (444-453 között). A korabeli krónikák szerint nemcsak a hunok királya volt, hanem az akkori hun birodalom területén élő ugorok, vengerek, magyarok, bolgárok uralkodója is.

Jordanes (gót származású történétíró) a „*De origine actibusque Getarum*” című munkájában (551. körül) írja:

„Széles folyókon átkelve, név szerint Tisia [Tisza], Tibisa [Temes] és Dricca [Drina], kiérkeztünk arra a helyre, ahol régen Vidigoia, a *gótok* legbátrabbika elpusztul a *szarmaták* álnoksága miatt. Nem messze onnan egy településre érkeztünk, ahol Attila király lakott...”

Horvát krónika (készült 1130. körül) így ír a magyarok királyairól:

„Attila *ugorok* királya, hallván, hogy gótok Szeciszlávra támadtak, városba vonult, meghódította és felégetett mindent, nagy részét lerombolta, majd hamarosan visszavonult királyságába...”

Duklianin (horvát? pap, krónikás) évkönyvében (1190. körül) ezt írta a magyarokról:

„Tomiszlav ellen hadsereget gyűjtött a *venger* [ungar, magyar] király, kit Attilának neveztek, hogy legyőzze őt. De Tomiszlav király, bátor és erős fiatalember volt, sok háborút viselt ellenük, és mindig megfutamította őket. ... Fia, Szebeszlav követte apját a királyságban. Akkoriban jöttek a *görögök* [bizánciak] és elfoglalták Szkadart. Amikor ezt meghallotta Szebeszlav király, sok embert gyűjtött össze és táborukra rontott. És hullottak a *görögök*, és sokan kard által haltak meg, és sokuk fogságba esett, mások pedig futásnak eredtek.

Ez idő alatt, Attila *venger* király Szebeszlav földjére jött és elpusztította, feldúlta és felégette az ország egy részét majd hazament. Onnan nyugat felé vonult, de visszatérve Szeveszlav nem találta [Attilát] ott, megkísérelte felszabadítani saját országát.”

„Két ikerfia született [Attilának], az egyiknek a Razbiva neved adta, ami latinul „ruina gentis”-t [Rua nemzetséget] jelent, a másik Vlagyimir. (Attila) 24 évet uralkodott haláláig.

Ezután a fiai uralkodtak, és mivel ikrek voltak, megosztották a királyságot, Razbiva uralta a tenger melléket, és a szerbiai Vlagyimir: feleségül vette a *venger* király lányát, aki fiúkat és lányokat szült neki. Majd uralkodásának 7. évében Razbiva meghalt, így Vlagyimir vette át az egész királyságot, aki uralkodásának 20-ik évében halt meg.”

Anonymus (magyar királyi jegyző, krónikás) „*Gesta Hungarorum*” című krónikájában (1200. körül) így írja le a magyarok akkori bevonulásait:

„Ő [Attila] az Úr megtestesülésének 454. esztendejében a szittya földről kiszállva hatalmas sereggel Pannónia földjére jött, és a rómaiakat elkergetve az országot birtokába vette.”...

Káldi Márk (magyar krónikaíró, ferences rendi szerzetes, egyházi tisztségviselő) a „*Chronicon pictum*” elnevezésű krónikájában (készült 1360. körül) ezt írja:

Az Úr megtestesülése utáni 401., a *hungarusok* [magyarok] Pannoniába történt bejövételétől számított 28. évben a *hungarusok* [magyarok], vagyis a *hunok* római szokás szerint egyetértő akarattal Bendekus fiát, Attilát – aki először csak egy volt a kapitányok közül – királyként emelték maguk fölé. Ő pedig öccsét, Budát rendelte fejedelemmé és bírónak a Tiszától a Donig; magát a *hungarusok* királyának, a földkerekség rémének, Isten ostorának nevezte...

... Attila király címere, amit a pajzsán szokott viselni, egy turulféle madár volt, koronával a fején. Ezt a jelet hordozták a *hungarusok* a közös seregben mindig, míg őket a közösség irányította, egészen Toxun fia Geycha fejedelem idejéig.

Hun-magyar bevonulás... a harmadik visszatérés?

Nagy Lengyel Krónika (készült 1273. körül) így emlékezik meg a magyarokról:

„Azután, hogy *gótok*... kezdték őket (vengereket) saját településeikben elnyomni ... a *vengerek* feleségeikkel és gyermekeikkel visszatértek a pannonok földjére, ahonnan eredtek, és ott végleg letelepedtek. ... letértek a legrövidebb útról... veszélyes útra mentek a Teuton és Burgundi földön át, azután Lombardián keresztül a Szlavón földig, útközben városokat pusztítva és sok ember vérént ontva. Királyuk neve Tira, akit a leírásokban Attilának neveznek, Pannoniába jövet elhatározta, hogy állandó letelepedésre rendezkedik be, és, nagyszámú *szláv* népesség csatlakozott hozzá, akiket *vrannak* és *vandaloknak* neveztek.”

Antonio Bonfini (italiai költő, történetíró) „*Rerum Hungaricum Decades*” című krónikájában így ír (1497-ben) a hun-magyarok királyáról:

„A *hunok*, akiket aztán magyaroknak nevezünk, az üdvösség 404. évében a nagy véráldozattal meghódított Pannoniában nyugalmas otthont foglaltak és teremtettek maguknak. A bevonulást követő 28-ik évben, az iménti háborúban vezéreiket elvesztvén s államuk árvaságra jutván, nem tudták, mitévők legyenek; a vegyes és mérhetetlen tömeg nem nélkülözhetette a vezért, de nem volt könnyű a legalkalmasabbat megtalálni. Attila volt az egyetlen, Mundzuknak... fia, Buda testvére, akiről tudták, hogy a legjobb nemzetségből származik, emellett roppant bátor és bölcs, ezért mindenki őt tartotta megfelelő királynak. Gyűlést hívnak össze, amelyre a törzsek mindenhol összejönnek, mindenki Attilára szavaz, és királlyá nyilvánítják.”

Sebold von Pibrach, ismertebb nevén: **Mahmud tercümán** (bajor diplomata, I. Szulejmán szultán tolmácsa) „*Tarihi Üngürüs*” című krónikája (1545-ben) így tudósít a hun-ugorok uralkodójáról:

„... hírmondó szavai azt bizonyítják, hogy Üngürüs [ungarus] népe Hunor nemzetségéből származott. Majd Hunor neve később Hüngürüsre [hungarusra] változott...”

...Hunor Dziddija [Szkítia] népével nem volt igazi kapcsolatban, nem élt velük barátságban. A szomszédos országokat is megtámadta, sok országot harccal és erőszakkal leigázott, melyek megértették, hogy ellenállni nem képesek... Ők [Hunorék] pedig azon gondolkodtak, hogy saját hatalmuk alá hajtják Pannonia tartományát és a nyugati országokat. ... Meneteltek... és egy nap a Tatár tartomány határára érkeztek... Miután a tatár kánt legyőzték, egy ideig nyugodtan maradtak, ott megpihentek.

De azután onnan is felkerekedtek, és is a Tiszán átkelő *Hunor népe* egyesült Hunornak azzal a népével, amelyik Adzsem padisahjával elfoglalták Kara Bugdan [Moldav] és Iflah [Vlah] tartományokat. Ilyen módon sokszor átkelvén [a Tiszán] Pannonijja tartományát megtámadták, és annak az országnak sok kárt és veszteséget okoztak. Végül e tájra költözött és itt telepedett le.

... Atiluszt méltónak látták a királyságra, mindnyájan meghódoltak, és engedelmességet fogadtak. Trónra és koronára érdemesnek találták, és Nazret-i Iszá (Jézus) időszámítása szerint a 387. évben Atiluszt megkoronázták, szultáni trónra ültették, és királlyá választották.”

Madzsar Tahiri című török történeti adatgyűjtemény (1740-ben) így ír a magyarok királyáról:

„A *madzsar* nép történelmi könyveiben meg van írva, hogy a *madzsar nép a tatár [türk] népfajták közül eredő* népfajt alkot. ...

Íszá [Jézus] öfényessége születésének 371. évében... az említett néptörzs a sztyepről felkerekedett azzal a céllal, hogy a nyugati országokba vándorol. Az Itil folyó [Donec] és Ten [Don] folyó között elterülő tágas pusztaságon, mely Dest-i Kipcsak [Kipcsak Sztyepp] néven ismeretes, felütötte sátrait, és egy évig az említett területen nomadizált. Azután az említett nép, mely tízszer százezer lelket számlált, átkelt a Ten [Don-Donyec] folyón, és behatolt Avruba országaiba... Nyolc évig tartott ez az állapot.

Szélteben-hosszában portyáztak és zsákmányoltak. Ezenközben szerfölött megtetszett nekik Avruba éghajlata, vize, levegője, s ezért elhatározták, hogy a Pannonija nevű tartományt, melyet ma Üngürüsnek [ungarusnak, hungarusnak] vagy Madzsarisztánnak hívnak, hazájukul választják. Ebben az országban telepedtek le, és alapítottak maguknak hazát....

Az említett ország sokféle nép lakóhelye volt. A fenti *madzsar* foglалás következtében nagy részük elhagyta az országot, és a járhatatlan hegységekben keresván menedéket szétszóródott. [Jézus] Születés 416. esztendejében az említett hercegüknek, Attilának királyi címet adományoztak, és így ő lett a *madzsar* néptörzs első királya.”

Hunok részleges kivonulása... Erdélybe, Szkítiába...

Herodotosz Halicarnassus (görög történész, író), történeti gyűjteményében (i.e. 480. körül) ezt írja:

„Attila fiait [Attila halála után]... sürgették, hogy a népeket egyenlően osszák ki egymás közt, és a harcos királyokat a népeikkel osszák szét, mint családi birtokot. Végül, megannyi elkeseredett összecsapás után, váratlanul a *gepidák* győzedelmeskedtek... Amikor Ellac-ot megölték, megmaradt testvérei a Pontus-tenger partvidékére menekültek, amerre a *gótok* előzőleg éltek... Ernak, Attila kisebbik fia a követőivel úgy döntött, hogy Kis-Szkítia [Duna-delta] távolabbi területére költöznek,... [mások] Dáciába, a Duna-mentére.”

Procopius Caesarea (bizánci történetíró) a háborúkról írt művében (készült 556. körül) ezt írja:

„*Utigurok*³⁷ [Attila halála után] a vezetőikkel együtt úgy határoztak, hogy visszatérnek hazájukba, és később fogják majd ezt a területet egyedül meghódítani. Úgy döntöttek³⁸, hogy a *gótok* a torkolat egyik oldalán maradnak, ahol éppen vannak... továbbiakban az *utigurok*kal barátságban és szövetségben élnek, egyenlőként és egyforma jogokkal.”

Kézai Simon (magyar krónikaíró, pap, jegyző) „Gesta Hunnorum et Hungarorum” címen ismert krónikája (készült 1283-ban) ezt írja a hunok kivonulásáról:

„Mivel pedig a józanabb rész Csabával, az idegen nemzet pedig Aladárral tart vala, azért mindketten kezdének uralkodni [Attila halála után].

³⁷ Utigurok = öt-ugor, öt-nyíl, öt-törzs.

³⁸ Hunok, más írás szerint a magyarok és a bolgárok, pontosabban az utigurok és kurtigurok

Csaba hadát úgy legyőzik és szétverik, hogy Ethele fiaiból és a *húnokból* igen kevesen maradnak... Csaba tehát 15 ezer *húnnal* Görögországba Honoriushoz futa, s bár az ott kívánta marasztalni,... (ott) nem marada, hanem visszatére Scythiába atyafiaihoz és rokonaihoz.

Maradt volt még a *húnokból* 3 ezer ember, kik a krimhildi csatából futással menekültek, kik is félvén a nyugoti nemzetektől... Árpád idejéig a Sziklamezőn maradtak... s ott magokat nem *húnoknak* hanem *székelyeknek* nevezték.”

Petrus Ransanus (lucerei püspök), „Epithoma Rerum Hungaricarum” című kódexben (1492. körül) így ír a szarmaták és magyarok kapcsolatáról:

„... visszatért [Attila fia] Szarmatia azon területére, ahonnan... kivonult ez a nép...”

Kálti Márk (magyar krónikaíró, ferences rendi szerzetes, egyházi tisztségviselő) a „*Chronicon pictum*” elnevezésű krónikájában (készült 1360. körül) ezt írja a „honfoglalásokról”:

„A *hunok* bölcsőbbik része Csabához húzott, Detre pedig, valamint az idegen népek kisszámú *húnnal*, Aladár-hoz; így mindketten uralomra léptek.

Attila halála után tehát fiai és a *hunok* egymást öldösték le... alig 15 ezren maradtak meg Csaba emberei közül; ... Csaba 13 évig maradt Honoriushnál Görögországban, s a Scythiába való visszatérése... egy évig tartott.

Hunok közül vagy 3 ezer férfi maradt életben... s mert féltek a nyugati népek váratlan támadásától, ... bevonultak Erdeelewbe [Erdőelvéve, Erdélybe]. De nem *magyaroknak*, hanem... *székelyeknek* hívták magukat.”

Antonio Bonfini (italiai költő, történetíró) „Rerum Hungaricum Decades” című majd ezer oldalas krónikájában – eltérő véleményeket is közzétéve - így ír (1497-ben) a magyarokról:

„Mindazáltal fiai, Csaba és Aladár, vagy – mint mások mondják – Ernák és Durik, a többi fejedelemmel együtt gondoskodnak [Attila] temetéséről. ... Attila halála után meghasonlás támadván...[Durik] kénytelen a *hunokkal* együtt Szkítiába visszahúzódn.

Ernák ... Kis-Szkítia külső szélén választott székhelyet. Rokonai... a part menti Dáciát szerezték meg, a *hunok* egy része Macedóniába és Görögországba távozott...

Aladár és a germánok egypár *húnnal* meg Attila seregének némi maradványaival megmaradtak Pannóniában... a *hunok* nem üzettek ki teljesen Pannóniákból... hanem eltávoztak Dácia távolabbi részére, amelyet Erdélynek nevezünk.”

Sebold von Pibrach, ismertebb nevén: **Mahmud tercümán** (bajor diplomata, I. Szulejmán szultán tolmácsa) „*Tarihi Üngürüş*” című krónikájában (1545-ben) így ír hun-magyarok részleges kivonulásáról:

„Amikor [Attila] a király eltávozott ebből a világból, Kaba és Aladorinusz nevű fiai a szultánátus miatt azonnal ellenségekké és ellenfelekké váltak... [üngürüşök] Kabát ismerték el uruknak...

Aladorinuszhoz pedig, ... az összes *nimcse* [germán] bég és nép hozzája pártolt. Végül a nimcse sereg győzött, és Kaba serege legyőzve futásnak eredt.

A Róm [Bizánci] tartományban 13 évig éltek... Végül is Szidijja tartományához közel eső helyre érve megtelepedtek. ... Mivel Kaba vereséget szenvedett és elmenekült, Pannonija tartománya a nimcse pártiaké lett.

Mivel a trón és a korona Aladorinuszt illette volna... ezért őt [kárpótlásul] Erdel tartománya bányájá neveztek ki. Abban az időben, az ő népét *szikulinak* hívták.”

Madzsar Tahiri című török történeti adatgyűjtemény (1740-ben) így ír a magyarok királyáról:

„[Attila] Két fia, Csaba és Aladár között a királyság öröklése miatt viszály támadt, és a *madzsar* nép két pártra szakadt... A két királyfi pártja között végül is harcra került a sor.

A *madzsar* nép többsége elpusztult... Csaba királyfi seregéből az öldöklés után mintegy 15 ezer *madzsar* maradt, akik elhagyták Madzsarisztánt, és visszatértek ősi hazájukba, a Nagy Sztyeppre.

Aladár királyfi pedig a csatában elesett, seregének maradványai, az öldöklés után mintegy 3 ezer *madzsar*... Erdel országának egy részébe húzódott, és letelepedett. Azután a *madzsar* nevüket is megváltoztatták, és a *szekel* nevet vették fel.”

* * *

BOLGÁROK ÉS MAGYAROK

Bolgárok (bulgárok): a Volga-folyó keleti partján élő, hunokkal szövetséges népcsoport. A Hun Birodalom felbomlása után avar fennhatóság alá kerültek. A 6-7. században egy részük a Kárpát-medencébe költözött. Településeik szerint: dunai bolgárok, onogur bolgárok [Kaukázus-Volga-Don-Dnyeper köztiek], volgai bolgárok [Volga és Káma környékiek].

Bolgár-magyarok: bolgárokkal együtt élő, azokkal szövetséges ugorok. Például: utigurok [Don-torkolati ugorok, hun-ugorok], Don-menti magyarok [mescserek], Volga-menti magyarok [miserek, mozarok, jugorok], Kuma-menti magyarok [szavárd-magyarok].

Priszkosz (bizánci diplomata, történész) „*Historici Graeci Minores*” című (470. körüli) művében olvashatjuk:

„Ez idő tájt [463-ban] a *szaragurok*³⁹ [Dnyeper-Don közti bolgárok], *urogok* [Don-Volga közti ugorok?] és *onogurok* [Kubán-Don közti bolgárok] követeket küldtek a keleti rómaiakhoz, azok a törzsek, amelyeket szülőföldjük elhagyására kényszerültek a *szabirok* [Kaukázusnál élő csoport] ellenséges támadásai miatt; akiket az *avarok* kergettek el, mivel őket az óceán partján élők kiszorították...

Hasonlóképpen, a hazájukból elkergetet *szaragurok*, terület keresése közben megközelítették az *unnokat-akatírokat*, és több csatában összecsapva legyőzték ezt a törzset, majd a rómaiakhoz mentek, hogy elnyerjék hozzájárulásukat.”

Zakariás rétor (jegyző, püspök, történész) történeti gyűjteményében (készült 491. körül) ezt írja:

„Saját nyelvű a Bargun föld, amely érintkezik és kiterjed a Kászpi bejáratig és tengerig, a hunok határain belül. A bejáratnál beljebb élnek a *bulgárok*, saját nyelvvel, pogány és barbár nép, egy városuk van; és az *alánok*, nekik öt városuk van. Dadun kívül a hegyekben élnek, erődítményük van. *Auangur* [onogur?] sátorban élő nép, *augar* [ogur, ugor, adzsar?], *szabir*, *burgar* [balkar], *kutargar* [kutrigur]; *avar*, *kazar*, *dirmar*, *sirurgur* [szaragur], *bargasik* [barszilk], *kulas*, *abdel* [agide], *eftalit* [fehér hun], ez a tizenhárom népesség sátrakban laknak, marhahúson és halon, (elejtett) vadakon és fegyverrel élnek.”

Procopius Caesarea (bizánci történétíró) a háborúkról írt művében (készült 556. körül) ezt írja:

„*Szabirok* a *hunok* egyik törzse, közel Kaukázushoz... errefelé élnek más *hun* törzsek... Meotis-mocsáron és a Tanaison túl... éltek a *Kutrigur-hunok*... Az itt élő hunokat régen *kimmereknek* nevezték [Krim vagy Kum-folyó környéki ugor/jugor népesség], és egy uralkodó állt felettük...

³⁹ Szargur = sara-ogur = fehér ugor

ezeket ma *utiguroknak* és *kutriguroknak* [Duna-torkolati népesség] nevezik. És a *kimmerek* váratlanul rátörtek a síkságon élő gótokra, sokat közülük leöltek, a többi elmenekült...

Kutrigurok a mocsár [Duna-delta] nyugati oldalán maradtak... *utigurok* egyedül hódították meg a területet... Bár minden évben kapnak a császártól drága ajándékot, átkeltek az Ister-folyón [a Dunán]... tartományokat támadva zaklatták a rómaiak ellenfeleit és szövetségeseit.”

„**Hitvalló**” Theophanes (bizánci szerzetes krónikás) „*Chronographia*” című gyűjteményében (816.) írja:

513/514. év: „Ebben az évben Vitalian elfoglalta egész Trákiát, Szkítiát és Moeziát, maga mellett tudva a *hunokat* és *bulgárokat*... elfoglalta Anhialt és Odissopolt, fogságba ejtve Kirillt, Trákia parancsnokát, és fosztogatva Bizáncig hatolt.”

516/517. év: ... a *hunok*, úgynevezett *szavirok*, átkeltek a Kászpi-kapun, rárontottak Armeniára, kifosztották Kappadokiát, Galatát, és Pontust, majdnem elérve Evhaniyát.”

527/528. év: „Ez évben a császárhoz eljött a *hunok* uralkodója Boszporusz környékéről, név szerint Gord, kereszténnyé lett és megvilágosodott... A *hunok*, megdühödtek, szövetkeztek bátyjával és megölték Gordát, bátyját Maugerist emelték uralkodóvá.”

539/540. év: „Trákiában tartós béke lett, mivel a *hunok* többet nem mertek átkelni a Dunán. A *bulgár* uralkodó a foglyokat Armeniába és Lazykába küldte...”

625/626.év: „(Khosrow) elküldte Sarvarost maradék seregével Konstantinápoly ellen, azért, hogy szövetséget kössön a *nyugati hunokkal*, akiket neveznek *avaroknak* a *bulgárokkal*, *szlávoknak* és *gepidáknak*, és hogy ők a város ellen menjenek és elfoglalják azt. Ezt hallván az uralkodó... szövetségbe hívta a *keleti türköket*, akiket *kazároknak* neveznek.

679/680. év: „Ebben az évben a bolgár népesség Trákiára támadt. De előtte szólni kell az *unnogundurokról*, *bulgárról* és *kortagokról*...”

... Batbajan... az ősei földjén maradt⁴⁰;
... Kotrag, átkelve a Tanaison⁴¹ ... vele szemben...
... [többi három közül] az *egyik* alárendelte magát... az avarok kagánjának az Avar Pannoniában...
... *másik* elérve Penthapolt... Ravennánál keresztény uralom alá került...
... *harmadik* a Dnyeperen és Dnyeszteren átkelve, elérve a kiszögelést [al-Duna]... letelepedtek... bevehetetlen... elől mocsár... többi oldalon folyók...

Miután szétváltak... Berziliából, az Első Szarmatiából... a *kazár* nép... lett uralkodó a Fekete-tenger mentén... hűbéressé téve Batbajant...

Nyesztornak tulajdonított (1118. körüli) kijevei „*Elmúlt idők krónika*” így tudósít:

„Amikor a *szláv* nép, ahogy említettük, a Dunánál élt, *szkíták* jöttek, a kazártól, úgynevezett *bolgárok*, és Duna mentén megállapodtak, és a *szlávok* földjén betelepülők lettek.

Abu-Ali-Ahmed Ben Omar Ibn-Dasta (szaszanida vezér) így ír (913. körül) művében:

„A *bolgároknak* három csoportja van: első csoport az úgynevezett Bersula (berszil, volgai bolgár), a másik Esegel (székely?), és a harmadik Bulgaria (dunai bolgárok); életmód tekintetében mind a hárman egyazon szinten állnak.”

⁴⁰ Don-Volga-Kaukázus háromszögben

⁴¹ Alsó Don és Donec-folyó

Antonio Bonfini (italiai költő, történétíró) „*Rerum Hungaricum Decades*” című majd ezer oldalas krónikájában eltérő véleményeket is közzétéve így ír (1497-ben) a magyarok eredetéről:

„A *bolgárok* ugyanis a Fekete-tenger fölött laktak, majd kellemesebb székhelyet keresve elfoglalták a két Mysiát; először a *hunokkal* voltak szomszédosak, akiket egyes évkönyvírók három törzsre osztanak: az *alziagyrokra*, az *avarokra* és a *magyarokra*.

Abbasgulu Bakikhanov (azerbajdzsán történész, cári ezredes) kaukázusi topográfiai leírásában írja (1822.):

„Baján, a csecsenföldi falu neve a híres *avar* Baján kán nevéből ered. ... Jelenleg Kazikumuk [Kumukh, Dagesztánban] és némely környező területén a lakosság három ágra oszlik: *kacha*, *medche* és *kumuk*.

Feltételezhető, hogy a *kachik* a *szlávok*, *hunok*, *avarok* és *kazárok* maradványai; a *medche*, a *mechche* szóból következtetve arab eredetű, a *kumukh* a régi kamakok maradványa.”

Bolgár-magyar együttélés

Johann Erich Tunmann (svéd történész) a krimi kánságról írt művében (1777-ben) így ír erről:

... 375-ben a gótokat eltávolították [Krim-félszigetről] a *hunok*;

... 464-ben, a hun birodalom szétesése után, végül a *magyarok* jöttek ide [Krimbe].

... 465-ben elfoglalták a *magyarok* [Kercs városát]

... Innen a *bulgárokkal* együtt elfoglalták a Don és Dnyeszter közti területet.

Majd, egy részük visszatért Ázsiába és a Kercsi-félszigeten élő gótokat arra kényszerítették, hogy vonuljanak át a Tama-félsziget oldalára, ott nekik helyet adva letelepedésre. Azokat a *magyarokat*, akik ettől az időtől a Krim síkságain vándoroltak, *aulciagri*-nek vagy *ulcinguri*-nak nevezték.

... 469-ben kénytelenek voltak a Duna másik oldalára menekülni a *magyarok* és *bulgárok* támadásai elől. Majd szláv törzsek kezdtek ide telepedni, fokozatosan birtokba venni a területet.

.... 560-tól ezek a szlávok, ahogy a *magyarok* és a *bulgárok*, kénytelenek voltak elismerni a *warok* és *unnok* uralmát.

... Ez 635-ig tartott, amikor Kuvrat, a *magyarok* és *bulgárok* hercege, levetették ezt az igát, és meghódították a *szlávokat*...

... de 679-ben ezek és a többi *magyarok* kénytelenek voltak elfogadni a *kazár* uralmat.

... és bár 879-ben e két nép a nagyobb részét a *kazárok* legyőzték, a Dunán átkelő menekülő *bulgárok* mégis megtartották uralmukat Besszarábia felett...

... 882-ben a *besenyők* vagy *kangarok* a *magyarokat* kiűzték a Krimből és más területeikről.

A *magyarok* és *bolgárok* két szétváló ága az Or [Perekopi] földszoros oldalán maradtak; *berendek* vagy *fekete bulgárok*, és *tiükrök* néven váltak ismerté, főleg az orosz krónikákban.

... végül 882-ben a *magyarok*, a *besenyők* által üldözve, átköltöztek innen a Dnyeperen túloldalára. Ottani tartózkodásuk rövid volt: 12 év után átvonultak Nagy-Moráviába, és a *besenyők* elfoglalták Besszarábiát, valamint Moldáviát Vlahiát...

Bolgár-ugor bevonulás... a negyedik visszatérés?

Fredegar krónika egyik bejegyzése (641. körül) az alábbi közli:

„Ebben az évben [631. körül] viharos viszály lángolt fel az *avarok* vagy *hunok* Pannoniai királyságában. Vitatottá vált a trón öröklése: *bolgároké* legyen vagy *avaroké*. Hadat gyűjtöttek mindketten, és ütközetre került sor. Legvégül, az *avarok* legyőzték a *bolgárokat*, akik 9 ezren voltak, és kitoloncolták őket feleségeikkel és gyermekeikkel.”

„**Hitvalló**” Theophanes (bizánci szerzetes, krónikás) „*Chronographia*” című gyűjteményében (816.) ezt írja:

„... egyik [bolgár nép] alárendelte magát... az *avarok* kagánjának az Avar Pannoniában...”

* * *

AVAROK ÉS MAGYAROK

Avarok: közép-ázsiai eredetű nomád népesség. A Hun Birodalom felbomlása után – azok népességének egy részét beolvasztva – a Kászp-tengertől egész Kelet-Európára kiterjesztették hatalmukat. A 6. század közepén egy részük a Kárpát-medencébe települt, ahol a 9. század elejéig fenntartották uralmukat.

Fehér ugorok: Dnyeper-Don között élő nyugati ugorok (muromák, mozsarok), akik avar fennhatóság alá kerültek. A 7. században – a szlávok földjén át – a Kárpát-medencét elfoglalták.

Kárpát medencei avarság: a nyugati krónikák általában népcsoportot különböztetnek meg: avarokat (szarvirok, szarmaták), hunokat (ungarok, jugurok, szekelek) és bolgárokat (szkíta, unnogundur, utigur, kutrigur).

Hunok vagy avarok, akik ungarok...

Ioannes Malalas (bizánci krónikás) „*Chronographia*” című művében (563. körül) ezt írja:

„Azidőben [529. körül], a Boszporusz közelében tartózkodott a *hunok* Grod nevű vezére, csatlakozott az uralkodóhoz. Eljött Konstantinápolyba és megkeresztelkedett.”

„Azidőben [535. körül], a *hun-szavírok* [türkök], a Kászp-kapun átjőve, megjelentek a római határvidékeken, rabolva az örmény földet.”

„Akkoriban [558. körül], Konstantinápolyba idegen földről [nem bizánci területről] *hun népek* érkeztek, úgynevezett *avarok*.”

„Március hónapban [562. körül] a *hunok* [bolgár-törökök] és szlávok felláztak Trákiában.

Fredegar krónika egyik bejegyzése (641. körül) az alábbi közli:

„Ebben az évben [631. körül] viharos viszály lángolt fel az avarok vagy hunok Pannoniai királyságában. Vitatottá vált a trón öröklése: *bolgároké* legyen vagy *avaroké*. Hadat gyűjtöttek mindketten, és ütközetre került sor. Legvégül, az *avarok* legyőzték a *bolgárokat*, akik 9 ezren voltak, és kitoloncolták őket feleségeikkel és gyermekeikkel.”

Paulus diakónus (lombard történész) „*Historia Langobardorum*” című művében (készült 787. körül) ezt írja:

„Azonban Alboin [567. körül] örök szövetségre lépett az *avarokkal*, akiket eredetileg *hunoknak* neveztek, majd saját Avar nevű királyuk következtében, ők is *avaroknak* nevezettek. Azután hadba lépett... amikor a *gepidák* sietve ellene vonultak, az *avarok*, a megállapodás szerint... azok földjére törtek.

„Mégis [593. körül], a *hunok*, akiket *avaroknak* is neveznek, Pannóniából behatoltak Tübingiába és kétségbeesett háborút vívtak a frankokkal.”

„Ebben az időben [639. körül], a *hunok* vagy *avarok*, tudomást szerezve Lothar király [valójában Dagobert] haláláról, annak fiára Sigebertre támadtak.”

Chesneus-töredék „*Fragmentum chesni*” bejegyzései (795. körül) ezt közlik:

790. év: „Károly király gyűlést tartott Würmben ... és csapatának jelentős részét Bajorországba irányította a *hunok* tiszteletlen népe ellen.”

791. év: „Miután befejeződött a frankok, szászok és frízek nagygyűlése, azon hatalmas és elviselhetetlen sereg miatt, amit az *avarok* gyűjtöttek a szentegyház és a keresztény nép ellen, és úgy döntöttek, ha nem tudnak követek útján igazságot tenni, úgy Isten segítségével büntetik meg nevezett avar földet.”

Lorcschi Évkönyvek „*Annales laureshamenses*” bejegyzései (803. körül) így tudósítanak:

791. év: „És ebben az évben, azidőtájt, amikor a királyok általában hadba vonulnak, megindította hadseregét (Károly) ... az *avarok* gögös népe ellen; seregét három részre osztotta; így maga a *hunok* határához vonult Bajor területen át a Duna déli partja mentén; a Duna másik oldalán a másik sereg... a Dunán külföldiek hajókon, ...

Amikor Károly király látta, hogy az *avarok* részéről senki nem mer ellenállni... bejárta a földet... felégetve és elpusztítva az országot... visszatért Bajorországba.”

796. év: „Ebben az évben Károly király elküldte fiát Pipint ... az *avarok* határára; és Pipin ... átkelve a Dunán, csapataival elérte azt a helyet, ahol általában az *avar* királyok és fejedelmek székeltek ... onnan rengeteg kincset vett el és küldött el apjának...”

Frank Királyok Évkönyve „*Annales Regni Francorum*” (823-ig) így ír az avarokról:

782. évben: „Más egyéb elfoglaltság mellett (a frank király) fogadta és elbocsájtotta Siegfried dán király követeit, és azokat, akiket állítólag a béke kedvéért Kagán és Yugur *hun* fejedelmek küldtek hozzá.”

788. évben: „A *hunok*, felszerelve két sereget, ahogy Taszilónak ígérték, egyet elküldtek a Friuli Marchra (Frank határra), a másikat Bajor területre, de hiába...”

791. évben: „A tavaszi olvadást követően... a király ... kijött Bajor földről ...hogy megfizessen a *hunoknak* az ők tetteikért, minél gyorsabban, háborúba indulni ellenük. ... Theodorik grófra bízva a sereg egy részét... azok a Duna északi partján vonultak. ... Ő maga, a másik résszel... elfoglalta ugyanannak a folyónak déli oldalát,... hogy Pannoniába menjen... kiűzték a helyőrséket és lerombolták az erődítéseket... egyik a Kamb-folyó környékén,... a másik Kumeoberg-hegyen...”

805. évben: „Kis idő múlva a kagán, *hunok* uralkodója, népének kényszerítésére eljött a császár-hoz, kérve, hogy adjon neki helyet letelepedésre Sabaria és Karnut között, mivel a *szlávok* gyűlölködése miatt nem tudott meglenni a régi lakóhelyén. ... A császár meghallgatta kérésüket, és elrendelte, hogy ősi szokásaik szerint a kagán rendelkezessen saját királyságában a felsőbb hatalommal. Ugyanebben az évben elküldte hadseregét Károly fiával a *szlávok* földjére...”

811. évben: „A császár ... a birodalmának három részébe, ugyanannyi hadsereget küldött, egyet az Elbán túli linonokhoz... másodikat Pannoniába, a *hunok* és *szlávok* közti viták rendezésére ..., a harmadikat a bretonokhoz... Ugyancsak Aachenbe várták azok érkezését, akik Pannoniából jöttek, kanizauk, *avar* fejedelem, és tudun [kormányzó], és más előkelőségek, és a Duna-menti *szlávok* vezérei... Mindannyian sikeresen elintézték ügyeiket, sértetlenül visszamentek.”

822. évben: „Ő maga (Pipin)... egy Frankfurt nevű helyen... nagygyűlést tartva... fogadta az ajándékokkal eléje járuló keleti szlávok követeit, mármint az abodritoktól, a *szerbektől*, *weletek*-től, *bohémektől* [csehektől], *morváktól*, *praedenecentektől* [balkáni szlávoktól] és az *avaroktól*, akik Pannoniában találhatók.”

Korai Metzi Évkönyv „*Annales Mettenses priores*” (806. körül) így ír:

782. év: „Károly császár... megtartotta a frankok nagygyűlését... elébe járultak a *szászok*... a *normannok*... *avarok* követei, (akik) a kagán és yugur [ugor, ungar] kormányzók küldöttei.”

788. év: „Ebben az évben csata zajlott le a *görögök* és *longobárdok* között... Hasonlóképpen, még egy csatára került sor az *avarok* és a *frankok* között, akik úgy tűnik, Itáliában maradtak... Harmadik csata Ibozet mezején történt a *bajorok* és *avarok* között. ... Negyedik csatát az *avarok* kezdték... a győzelem a keresztényeknél maradt. Az *avarok* menekülni kényszerültek...”

791. év: „Károly király... a Duna déli oldalán vonult, a *szászok* valamely *frakokkal* és nagyon sok *frízzel*... a Duna északi részén... elérték azt a helyet, ahol az *avaroknak* erődítményei voltak: a Duna északi oldalán Kaumbergnél [Bécsi erdő], másik oldalon Kamp [Kremsz] nevű helynél... Amikor az *avarok* látták, hogy mindkét partot hadak foglalták el... futva menekültek.”

796. év: „Erik, Friuli herceg, elküldte embereit a szláv Vanomirral Pannoniába, hogy kirabolják az *avar* nép székhelyét...”

799. év: „Ebben az évben az *avarok* népe ígéretének hitele megrendült,... és Herald gróf ... harcba szállt az *avarokkal*”

805. év: „Kis idővel később Kagan, a *hunok* kormányzója, a császár elé járult, kérve, hogy adjon nekik helyet a letelepedésre Savaria és Karnunt között, mivel nem képesek maradni előző helyükön a szlávok ellenségeskedése miatt... kérve magának ősi tisztséget, amelyet kagán birtokolt a *hunoknál*. Császár egyetértett... hogy ősi szokás szerint ő legyen a legfőbb kagánjuk.”

Einhard (frank tudós) „*Vita Karoli Magni*” című Nagy Károly életrajzában (814. körül) írja:

„A szlávokkal viselt háború után, a *szászokkal* viseltet nem számítva, a legnagyobb háború, melyet Károly viselt, nevezetesen az *avarok* vagy *hunok* ellen vívott volt. ... Maga (Nagy) Károly csak egy hadjáratot vezetett Pannóniába, a többi hadjárat vezetésével fiát Pipint bízta meg... E háború, csak a nyolcaik évben fejeződött be... Pannónia teljesen lakatlanná vált... Az összes *hun* nemes a háborúban [803. körül] vesztette életét, minden dicsőség kihalt.”

Sváb Évkönyv „*Annales Alamannici*” ilyen (903. előtt) bejegyzéseket tartalmaz:

791. évnél: „Károly király végigpusztította a *hunok* uradalmát.”

863. évnél: „A *hunok* népe a keresztény népre támadt.”

Niederaltaich-i Évkönyvek „*Annales Altahenses*” egyes bejegyzései (907. előtt):

791. év: „Károly legyőzi az *avarokat*.”

802. év: „Károly Bajorországba jött, és az *avar* követek földre borultak előtte.”

865. év: „A *hunok* népe felveszi a kereszténységet.”

Nagy Szent-Galleni Évkönyv „*Annales Sangallenses Maiores*” bejegyzései (909. előtt):

791. év: „Károly király elpusztította a *hunok* [avarok] uradalmát.”

863. év: „A *hunok* népe keresztény népre támadt.”

Corvey-i Widukind (szász bencés szerzetes, krónikaíró) „*Res Gestae Saxonicarum*” művében (970.) így ír:

„A tollenser-ek [Tollensesee-tó környéki szlávok] képtelenek voltak ellenállni a támadásnak és behívák ellene [Henrik ellen] az *avart*, akit *mi ungariak*-nak nevezünk, amely nép nagyon kegyetlen a harcban.”

Avar-ugor bevonulás... az ötödik visszatérés?

Andreas Bergamo (italiai történétíró) „*Historia Langobardorum*” című művében (877. körül) írja:

„*Longobárdok* mikor ezt [568-ban] hallották, nagyon örültek. Pannóniát meg átadták barátaiknak, az *avar* népességnek. Miután 42 éven át birtokolták, feleségeikkel és gyermekeikkel és mindennel amijük volt, kivonultak Pannóniából... Így a longobárdok, a fliuli határon át Itáliába mentek”.

Corvey-i Widukind (szász bencés szerzetes, krónikaíró) „*Res Gestae Saxonicarum*” művében (970.) így ír:

„Az *avarok*, ahogy néhányan feltételezik, a *hunok* maradéka. A *hunok* a gótokból szakadtak ki... Úgy történt, hogy egyszer a vadászaton ráakadtak egy szarvasra, és addig követték, amíg át nem keltek a Meotis-mocsáron, amely utat eddig minden ember járhatatlannak tartott... visszatértek ... mindent elmondtak társaiknak ... mindannyian felkerekedtek ... De a szomszédos városok és falvak ... elmenekültek ... Ők ... megpihenve a szomszédos törzsek lepusztított területén, áttelepedtek, végül Pannoniára.”

Nyesztornak tulajdonított (1118. körüli) kijevei „*Elmúlt idők krónika*” így tudósít:

Fehér (nyugati) ugorok bevonulása Pannoniába

„Amikor is a szláv nép, ahogy említettük, a Dunánál élt, *szkíták* jöttek, a *kazártól*, vagyis *bolgárok*, és Duna mentén megállapodtak, és a *szlávok* földjén betelepülők lettek.

Azután jöttek a *fehér ugorok* és elfoglalták a Szláv-földet... Ezek az *ugorok* Heraklios császár idejében jelentek meg [610 körül], és háborúztak Hurszau perzsa [szaszánida] királlyal.

Akkoriban éltek *avarok* is, harcoltak Hurszau király ellen, majdnem el is fogták. Ezek az *avarok* nagy termetűek és büszke szelleműek voltak, de Isten elpusztította őket, meghaltak, egy *avar* sem maradt.”

Antonio Bonfini (italiai költő, történétíró) „*Rerum Hungaricum Decades*” című majd ezer oldalas krónikájában így ír (1497-ben) az avar-magyarokról:

„... a *hunok*, akiket aztán magyaroknak neveztek, visszatértek a Pannóniákba. Mert – ha évkönyveiknek esetleg hihetünk – az üdvösséget követő 744., az Attila halála utáni 304. esztendőben... idején jöttek vissza. Más szerzők nagyjából azt állítják, hogy az egyszer már elfoglalt Pannóniákat nem is hagyták el sosem. Ezt a longobárdoknak az előző könyvben elbeszél

háborúiból egyszerűen ki lehet következtetni, hiszen a *hunok*, akiket *avaroknak* is mondtak, Kagán király idejében ezekkel többször hosszas szövetséget tartottak, melynek vége szakadván... keményen hadakoztak.”

* * *

UNGAROK, FEKETE UGOROK

Ungarok, ugorok: Kárpátok és Urál közötti ligetes-sztyeppe területén élő, ugor nyelvű népesség [kárpáti és doni ugor, muróma, mescser, mazsar, iuggor, ouggor].

Fekete ugorok: Volga- és Káma-folyó között élő keleti ugorok [mazsarok, mescserek, jugorok egy része]. A 9. században más népek nyomására – szláv területeken át – a Kárpát-medencébe költöztek. Feltehetően szövetségben állhattak azokkal a türk és kabar törzsekkel, akik ezidőtájt ki váltak a kazár birodalomból, és a Fekete-tenger partvidéke felől közelítették a Kárpát-medencét. Ezt a vélekedést erősíti, hogy a szláv krónikák ezeket a türköket-kabarokat is ugoroknak nevezi.

Rogozsszki Krónikás néven ismert töredékek (készült 1412. körül) így emlékezik:

„Sok év elteltével *szlávok* telepedtek le a Duna mentén, ami most Magyar föld, és ahonnan a *szlávok* szétvándoroltak.”...

„A 6405. évben [897] éltek *szlávok* a Duna mentén, az *ugorok*, *murómák* és *dunai bolgárok*.”

Sváb Évkönyv „*Annales Alamanni*” ilyen (903. előtt) bejegyzéseket tartalmaz:

899. évnél: „Az *ungarok* Itáliára támadtak és háborúban legyőzték a lombardokat.”

900. évnél: „A bajorok harcoltak az *ungarokkal* és egy részüket leölték.”

902. évnél: „Harc Moráviában az *ungarokkal*...”

Szent-Bertin Évkönyv („*Annales Bertiniani*”) így ír (904. körül):

862. évnél: „Dánok az ő (Lajos király) országa nagy részét öldökléssel és tűzzel pusztítva zsákmányolják. De olyan ellenség is dúlja az ő országát, amelyik ezelőtt azon népek számára, akiket *ungaroknak* neveznek, ismeretlen volt.”

894. évnél: „Akkortájt Zwentibold, Moravia szlávságának királya ... bevégezte: röviddel fia uralomra kerülését követően, a királyság ... tönkrement az *ungarok* miatt.”

Niederaltaich-i Évkönyvek „*Annales Altahenses*” egyes bejegyzései (907. előtt):

889. év: „*Ungarok* kivonultak Szkítiából.”

893. év: „Jelentős csata a bajorok és *ungarok* között.”

899. év: „*Ungarok* megszállták Itáliát, és csatát nyertek.”

906. év: „*Ungarok* kifosztják Szászországot.”

Brunon (német püspök, misszionárius) II. Henrik német császárhoz írt levelében (1008.) így ír kijevi utazásáról:

„*Fekete ugorokról* azt hallottam, hogy amikor első ízben jutott el hozzájuk a Szent Péter trónjának üdvöztető követsége, azok, leszámítva a misszionáriusaink elvakultságát – Isten bocsássa meg nekik - mind megtértek és kereszténnyé váltak.”

Helmold von Bosau (szász pap, történész) „*Chronicon Slavorum*” című művében (1170. körül) írja:

„Az *ungar* nép egykor nagyon hatalmas és bátor nép volt a csatában, és félelemben tartották még a Római birodalmat is. De a hunok és dánok [vikinge] veresége után sor került az *ungarok* harmadik inváziójára, feldúlva és megsemmisítve az összes szomszédos országot.

Hatalmas sereget gyűjtve, felfegyverezve elfoglalták a Bajor vagy Sváb területeket, azon túl tönkretették a Rajna-menti területeket, tűzzel-vérrel borították egész Szász tartományt egészen a Brit-óceánig.”

Duklianin (horvát? pap, krónikás) évkönyvében (1190. körül) ezt írta a magyarokról:

„Csaszlav király uralkodása [927-950. között] alatt Kisz [Csiz] nevű *venger* [ugor, ungar, magyar] hadúr hadseregével Boszniába vonult és elpusztította és kirabolta ezt a területet. Akkor, embereket gyűjtve, a király felvonult ellene a dvinai ispánságnál a folyóhoz közel. ... Aznap sok *venger* esett el annál a helynél, melyet Civelino-nak neveznek, ami marhabölgést jelent.”

Ugorok, jugorok vagy ungarok... akik magyarok

Salamon Neugebauer (lengyel történész) „*Moscovia, hoc est, de origine, situ, regionibus, moribus, religione ac Republ. Moscoviae commentarius*” című statisztikai és földrajzi leírásában (1612-ben) megemlíti:

„Az északi tengernél elterülő Jugoria, ahonnan egykor a Meotisz-tónál hosszú ideig élő *ugorok* vagy *magyarok*, feltehetően az országuk terméketlensége miatt áttelepültek a Duna partjára, és elfoglalták Pannoniát, elsőnek adták annak a Jungária nevet, de néhány iratban ezt megváltoztatva, Ungáriának nevezték. Moszkoviaiak úgy tartják, hogy az uralmuk alatt állók [jugoriaiak] egykor leigázták Európa nagy részét. Bizonygatják, hogy a *jugorok* ezidáig egy nyelven beszélnek a *magyarokkal*.”

Erlesunda de Peer Persson (svéd utazó, követ) „*Regin Muschowitici Sciographia*” című művében (1615.) írja:

„Jugra fejedelemség Moszkvától 350 mérföldre észak-keletre terül el; ahol egy Jugra nevű erődtémménnyel körbevett város épült. Az oroszok úgy gondolják, hogy az *ugorok* kivándoroltak, vagy innen származtatják magukat, majd a Meotisz-tónál éltek, majd a Duna-folyónál, ahol most az igazi *ugorok* élnek. Az oroszok nagyon büszkéek erre és azt mondják, hogy az ő uralmuk alatt állt az a nép, amely borzalmasan feldúlta és elpusztította Itáliát, Frankhont és Germániát, és ezen országok pusztulást okozták.

Manapság az e területen élő nép nem rendelkezik szántófölddel, se legelővel, hanem a pusztaságban élnek, mint a lappok, kenyér helyett vad madarak és állatok húásával táplálkoznak. ... Nyelvük szinte olyan, mint az *ugoroké*...”

Ugor (ouggor) bevonulás... a hatodik visszatérés?

Nyesztornak tulajdonított (1118. körüli) kijevei „*Elmúlt idők krónika*” így tudósít:

„Sok idő múlva szlávok telepedtek le a Duna mentén, amely most Ugor és Bolgár.”...

„*Avarok* után jöttek a *besenyők*, majd Kijev mellett elvonultak a *fekete ugorok*, de ez már utána volt - Oleg idejében”

„6406. évben [898. körül]. *Ugorok* elvonultak Kijev hegye mellett, amelynek mostani neve Ugori [hegy], a Dnyeperhez érkeztek és zsákmányoltak; úgy vonultak, mint a *polovecek*⁴². És keletről áthágtak a magas hegyeken, amelyek *Ugor*-hegyekként neveznek; és harcot vívtak az ott lakó *vlahokkal* [hegyi pásztornépekkel] és szlávokkal. Ezután az *ugorok* elűzték a *vlahokat*; és elfoglalták azt a földet és összetelepültek a *szlávokkal*, maguk alá rendelve őket; és azóta az Ugor földnek neveztetik.”...

Anonymus (magyar királyi jegyző, krónikás) „Gesta Hungarorum” című krónikájában (1200. körül) így írja le a magyarok bevonulásait:

„Az Úr megtestesülésének 884. esztendejében, amint az év szerint jegyzett krónikákban írva vagyon, a hét fejedelmi személy, akit hétmagyarnak hívnak, kijött Szcítia földjéről nyugat felé.

...az Etel folyót pogány módon tömlőn ülve úsztatták át, és sehol városba vagy emberi lakóhelyhez vezető utat nem találtak. ... amíg Oroszországba nem értek azon a részen, melyet Szuszdalnak hívnak...

Miután pedig az *oroszkok* vidékét elérték, minden ellenszegülés nélkül egész Kiev városáig hatoltak... [majd] kivonultak Kievből, s kievi oroszok vezetésével Lodomér városához értek... Álmos vezér övével együtt Halicsba jött, s ott pihenőhelyet választott magának és övéinek... [majd] az oroszok tanácsára és segítségével útra keltek Pannónia földjére. S így a Havas-erdőn áthaladva, a hungi részekre szálltak...

Az Úr megtestesülésének 903. esztendejében Árpád vezér elküldvén seregeit, az egész földet, mely Tisza és Bodrog közé esik Ugocsáig, minden lakójával együtt elfoglalta.”

Kézai Simon (magyar krónikaíró, pap, jegyző) „Gesta Hunnorum et Hungarorum” címen ismert krónikája (készült 1283-ban) ezt írja a magyarok bejöveteleiről:

„Jézus Krisztus születésének 872. esztendejében jövének be ismét a *húnok* vagy *hungarok* [magyarok] Pannoniába, átkelének a besenyők, a fehér kúnok országain és Kió városán, s aztán az Ung nevezetű folyónál szállának meg, hol várat építének, melly folyótól nevezték őket a nyugoti nemzetek *hungarok*nak. S miután ezen kívül még más hat várat is alapítottak, egy ideig azon vidéken maradának. ...

Árpád tört át hadával elsősorban a ruthénok havasain s ő ütötte föl legelsőben táborát az Ung vize mellett; minthogy az ő vérsége a többi scythiai törzsek fölött azon kiváló méltósággal van fölruházva, hogy a seregnek menet közben előtte, visszavonuláskor mögötte jár. És midőn a Dunán átkelve Pannoniába bementek, maga Árpád azon helyt üté föl sátrait, ahol Fejérvár városa van. Az a hely vala Árpád vezér első szállása.”

Kálti Márk (magyar krónikaíró, ferences rendi szerzetes, egyházi tisztségviselő) a „*Chronicon pictum*” elnevezésű krónikájában (készült 1360. körül) ezt írja a „honfoglalásokról”:

„Az Úr megtestesülésének 600, vagy 677. évében... a közönségesen *magyaroknak* nevezett *hunok*, latinul *ungarusok*, ismét bementek Pannoniába. Áthaladtak a *bessusok*, a *fehér kumánok* országán, Susdalián és a Kyonak nevezett városon, azután átkeltek a havasokon és egy olyan tartományba érkeztek, ahol rengeteg sast láttak...

Azután 3 hónap alatt leereszkedtek a hegyekből és megérkeztek Hungaria, illetve Erdelw határára – a már említett népek akarata ellenére. ... Árpád közben a hét vezérrel bejött Pannoniába, de vendégként, hanem mint akik örökség jogán birtokolják a földet.”...

⁴² Polovecek = fehér kunok, palócok.

Antonio Bonfini (italiai költő, történetíró) „Rerum Hungaricum Decades” című majd krónikájában – eltérő így ír (1497-ben) a magyarok újabb bejövételéről:

„A *hunok*... elhatározzák, hogy *újból kivonulnak* a félreeső, kietlen Szkítiából, és fölkeresik a rokonaikat. ... Átkelnek a Donon, átvonulnak a *roxolánok*on, a *szarmaták*on, a *hamaxobiusok*on, a *tauroszkíták*on. ... Már átjutottak a *basternák*, a *kunok* népén, keresztülözönlöttek a besenyőkön, az *albánok*on, amikor... pihenésre gondoltak.

Azt mondják, hogy sok *székely*... elébük sietett a *roxolánok*hoz és a *hamaxobiusok*hoz, akiket most *ruténok*nak és *ruszok*nak nevezünk. ... A hosszú úttól elfáradva megálltak az Amadocus- és Peucinus-hegység alatt... három hónapig gyötrődtek a hegyek leküzdésével, és az istenség útmutatását követve benyomultak a Magyarország határán fekvő Erdélybe. Ez ugyan a *basternák*nak, *peucinok*nak, *fehér kunok*nak, *besenyők*nek nem tetszett, de a *magyarok* behatolását nem tudták megakadályozni. ... A *magyarok* elfoglalják szinte az egész Pannóniát, és berendezkednek új helyeiken, lecsendesítik a vidéket, majd mindenfelől ellenség által bekerítve azon igyekeznek, hogy a szomszédok támadásait megfékezzék.”

Augustine Mayerberg (német diplomata, moszkvai nagykövet) „Voyage en Moscovie...” című leírásában (1663-ban) az alábbiakról tudósít:

„Jugoria, vagy Jugra, másként Juhra – nem nagy terület, Szibériával szomszédos, melynek lakói *tatórok*, kemény és vad életet élnek, és az idősebb Iván Vasziljevics óta elismerik Moszkva hatalmát és a Nagyhercegnek drága szőrmékben fizetnek adót. Regélik, hogy innen vándorolt ki az a nép, amely leverte és teljesen megsemmisítette az *avarokat* és *hunokat* és elfoglalta Dáciát, Pannóniát és Norikumot, ezeket hatalma alá hajtva, igen jelentős ismertségre tett szert a katonai sikerének számos példáinak fényében. ... Némelyek mondják, bizonyítékul szolgál a nyelv hasonlósága... egy némettől hallottam, aki fogságban volt Szibériában és néha Jugoriába utazott, hogy a *jugorok* saját nyelven beszélnek, amelyet a szibériai *tatórok* rosszul értenek, a kinézetük szép, mert nem csúfítja el őket nagy fej, se benyomódott arc, mint a *tatórokat*.”

V. N. Tatishchev (orosz történész, geográfus) „Kis orosz történelem” című munkájában (1769.) ez olvasható:

„898-ban Kijev mellett vonultak az *ugorok* vagy *magyarok*, keletről és békével vonultak a vlahokhoz; azokkal csatázva, elfoglalták Pannóniát.”

Patrick Gordon (skót származású orosz cári tábornok) naplójába (1691. körül) ezt jegyezte:

„Magyarország egykor hatalmas és virágzó hatalom volt, északon Kárpátok hegyei, keleten a Fekete-tenger, nyugaton Morávia és Ausztria, délen Szerbia, Bosznia és Bulgária határolta, sőt ezek az országok valamikor a fennhatósága alá tartoztak. Jelenleg *ungarok* [ugorok, vengerek, magyarok] lakják, egy nép, *hunok és avarok, vagy ugorok*, akik a Volga-folyó közelében éltek; ez egy terület, amelyet máig Jugoriának neveznek, ezt a titulust használja a Moszkvai cár is.”

* * *

TÜRKÖK, KAZÁROK, MADZSAROK

Türk-magyarok: Don-Kubán közötti népek (utigurok, ugorok, murómák, mescserek, mazsarok, madzsarok). A 9. század elején a Kazár Kaganátusból kiválva, más törzsekkel együtt nyugatra vándorolva a Kárpát-medencébe költöztek. Ott, kiterjesztették uralmukat a Kárpát-medencei hun (ungar, venger), avar, bolgár, szláv, székely stb. népeiségekre.

Kavarok (kabarok): a kazár fennhatóság ellen lázadó, és a türk-magyarok törzseihez csatlakozó népesség. Feltehetően Kuma-folyó menti kabardok, esetleg magyarokkal nyugatra vonuló lázadó elszakadó-renitens (ótürk nyelven: kabar) kazárok.

Ibn-Rusta (arab földrajzi író) így ír (903. körül) a Fekete-tenger környéki területekről:

„Hatodik övezet... Kazár földön, és keresztül a Tabarisztani-tengeren [Kászpí-tengeren] a Római birodalomig [Bizáncig] és áthalad Dzsurszanon [Grúzián].

Hetedik övezet... kiterjed a Türk földre, majd átfogja a Tabarisztani-tenger északi országait...

Ami a szélső országokat illeti, amelyek e sávokon kívül terülnek el a számunkra ismert lakható területek határáig... átfogja az Alánok és Abarok [kaukázusi avarok, tatárok?] földjét.”

Abu-Ali-Ahmed Ben Omar Ibn-Dasta (szaszanida vezér) így ír (913. körül) művében:

„A *besenyők* és a bolgár –sz.g(k).lek [esegelek] földje között terül a *madzsarok* első határa. Ezek a *magyarok* - török törzs. ... Földjük kiterjedt, egyik határuk eléri a Rum-tengert [Fekete-tengert], amelybe két folyó ömlik, az egyik szélesebb, mint az Dzsejguna [Amu-Darja], e két folyó között található a *madzsar* lakhelye is.

A magyarok területe erdőben és vízben gazdag, és talaja nedves. Sok náluk a szántóföld is. ... A *madzsarok* tűzimádók [természethívők]. ... Mondják, hogy a régi időkben a kazárok, a *madzsaroktól* és más szomszédjaiktól féltve területeiket, vizes árkot ástak ellenükben.”

Abu al-Zayd Balkhi (perzsa geográfus, orvos, tudós) földrajzi leírásában (921. körül) ezt írja:

„Ami az isztám területeket illeti, úgy ezek közül tőle keletre található a hindu föld, és a Perzsa-tenger, nyugaton Bizánc és a vele határosak, úgymint: Arman, Allan, Arran, Serir, Kazár, Rus, Bolgár, Szlavónia és Türk egy része; északon Szin állam és a vele szomszédos *türkök* országa; délre a Perzsa-tenger.

Ami Bizánc államot illeti, az hogy tőle keletre található iszlám országa; nyugatra és délre a környező tenger; északra a szomszédos Szin területek, ide soroljuk a Türk és Bizánc közöttieket, mivelhogy a szlávok és más népek Bizánc [vallási] fennhatósága alatt vannak. ... *Basdzsardok* két törzsre oszlanak; egyik törzs Guzzia határán él, vagyis Guz-kumán – közel Bolgárhoz. Mondják, hogy közel 2000 embernyi vannak, jól védve erdőkkel, úgy hogy senki sem képes legyőzni őket. Ők a *bolgárok* alá tartoznak. A másik *basdzsard*-törzs a *besenyőkkel* határosak. Ők és a *besenyők* - *türkök*, és a bizánciak közelebbi szomszédjai.”

„... A Rusz egy népesség, *bolgárokkal* szomszédos, a *szlávokkal* szomszédos *szim(n)ek* között. A *türkök* egy része elvándorolt saját területéről és a Kazárok és Bizánc közti területet foglalta el, őket *badzsna*oknak nevezik. ... Ami a Kazárokat illeti, ez az [ott élő] emberek törzsének neve; fővárosuk neve Itil, amelyet egy folyóról kapta nevét, amely azon [a városon] keresztülfolyna a Kazár-tengerbe ömlik.”

Türkök vagy ugorok, akik magyarok...

Bíborbanszületett Konstantin (bizánci császár, tudós) írásának tulajdonított „*De Administrando Imperio*” című tudományos műve (952. körül) ekképp ír a magyarokról:

„A *türkök* népe régen Kazáriához közel szerzett magának lakóhelyet, azon a helyen, melyet első vajdájuk nevére Levedíának neveznek... Ezen a helyen, az imént említett Levedíában folyik a Chidmasz folyó, melyet Chingilúsznak is neveznek. De abban az időben nem *türkök*nek mondták őket, hanem valamilyen okból *szárvartü aszfali*nak nevezték. A *türkök* hét törzsből állottak...

Együtt laktak a *kazárok*kal 3 esztendeig, s minden háborújukban együtt harcoltak a kazárokkal. ... *Besenyők* pedig, akiket korábban kangarnak neveztek... *kazárok* ellen háborút indítván és legyőzve, kénytelenek voltak saját földjüket elhagyni és a *türkök*ére letelepedni.

Amikor a *türkök* és az akkor kangarnak nevezett besenyők közt háború ütött ki, a *türkök* hadserege vereséget szenvedett és két részre szakadt. Az egyik rész kelet felé, Perzsia vidékén telepedett le, s ezeket a *türkök* régi nevén mostanáig *szárvartü ászfalü*nak hívják, a másik rész pedig vajdájukkal és vezérükkel, Levedivel nyugatra ment lakni, az Etel-küzü nevezetű helyekre, amely helyeken mostanában a besenyők népe lakik. ...

... ahol Turkia egész szállásterülete van, azt mostanában az ott folyó folyók nevére nevezik el. A folyók ezek: első folyó a Temes, második folyó a Tútisz, harmadik folyó a Maros, negyedik folyó a Körös, és ismét egy másik folyó a Tisza. A *türkök* közelében vannak keleti oldalon a bolgárok, ahol őket az Isztrosz folyó választja el, amelyet Dunának is neveznek, észak felé a *besenyők*, nyugatabbra a *frankok*, délre pedig a *horvátok*.”

„Leideni” Elsevier (holland kiadó) *„Russia seu Moskovia...”* hosszú című kiadványában ezt írja (1630-ban):

„Jugra vagy Ugra terület, amely lakosai *jugri*-nak vagy *ugri*-nak nevezik, az Északi-tenger környékén található. Azt hirdetik, hogy a *hungarok*, a föld terméketlensége miatt, onnan kivonultak és a Maeotis-tenger mentén telepedtek le, majd átmentek Pannoniába, amelyet mostanság Hungáriának neveznek.”

I. F. Blaramberg (orosz tábornok, térképész) *„Description historique, ... du Caucase”* című történelmi, térképészeti statisztikai, etnográfiai és katonai leírásában (1848-ban) ezt közli:

„883-ban, Bíborbanszületett Konstantin megemlézése szerint, a *kazárok* közötti belső villongások idejében, *kabar* vagy *kazár* nevű három törzsük, legyőzve saját törzstársaiktól, elrejtőztek a *magyarok*nál vagy *ugorok*nál, és *kabar* néven létrehozták a nyolcadik magyar törzset, megőrizve a *kazár* nyelvet és maguk is felvéve az *ugor* nyelvet. Ezek a *kabarok* rendkívüli bátorságukért megkapták azt a kiváltságot, hogy bármely csatában elsőnek támadhassanak az ellenségre.

Türk-ugorok bevonulása... a hetedik visszatérés?

Fuldai Évkönyv (*„Annales Fuldenses”*) így tudósít (902. körül):

892. év: „Király magával vitte a frankokat, bajorokat, németeket, és... valamely *ungarokat*, és július havában bevonult Moráviába, hogy... elpusztítsa a földjüket.”

895. év: „a görögök békét kötöttek az *avarokkal*, akiket *ungaroknak* neveznek”.

900. év: „Ezidőtájt, az *avarok*, akiket *ungaroknak* neveznek, Itáliában pusztítottak... Majd visszatértek Pannoniába, azon az úton, amelyen jöttek.”

Szent-Bertin Évkönyv (*„Annales Bertiniani”*) így ír (904. körül):

889. évnél: „Az *ungarok* népe... kijöttek a Szkíták királyságából és a Tanais [Don-Donyec] áradással táplált hatalmas mocsaraiból ... elűzte őket lakóhelyükről valamely *Peucins* nevű nép [besenyő]...”

... először bevándorolták Pannonia és az *avarok* pusztáit [lakatlan területeit]... vadászattal és halászáttal jutva napi élelemhez ... kegyetlen portyázásokkal a karantánok, morvák és bolgárok hatáira törtek...”

Regino (prümi apát) „*Chronicon*” című művében így tudósít az hungarokról (906. körül):

889. *évnél:* „Az említett (*hungri*) népet tehát a mondott vidékről (Szkitiából), saját lakhelyeikről kiűzték a vele szomszédos népek, akiket *besenyők*nek neveznek, mivel számban és vitézségben is felülmúlták őket, és mivel - mint ahogy már előbb említettük - a szülőföld nem volt elég az ottlakásra a túlárado sokaságnak.

Amazok vadsága elől megfutamodva, útra keltek tehát, búcsút mondvá hazájuknak, hogy olyan földet keressenek, amelyen lakni tudnak és megtelepedhetnek. És először a *pannonok* és *avarok* pusztáit bekóborolva vadászattal és legeltetéssel [más változatban: vadászattal és halászattal] keresik meg mindennapi élelmüket. Majd a *karantánok*, a *morvák* és a *bolgárok* hatáira törnek sűrű ellenséges támadásokkal, karddal keveseket, de nyilaikkal sok ezret ölnek meg...”

Nagy Szent-Galleni Évkönyv „*Annales Sangallenses Maiores*” bejegyzései (909. előtt):

888. év: „*Agarének* [magyarok] először jöttek erre a területre.”

899. év: „*Agarének* megszállták Itáliát és csatában legyőzték a lombardokat.”

902. év: „Bajorok vendégségbe hívják az *agaréneket*, ott megölték királyukat Hussol-t, és sokan másokat is vele együtt.”

908. év: „A teljes bajor sereg legyőzetett az *agarének* által.”

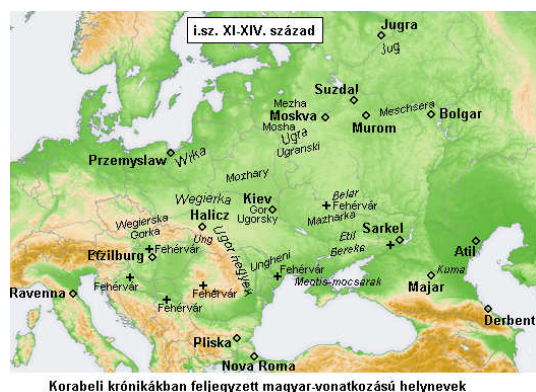
Bíborbanszületett Konstantin (bizánci császár, tudós) írásának tulajdonított „*De Administrando Imperio*” című tudományos műve (952. körül) ekképp ír a magyarok bevonulásáról:

„Néhány év múlva a *besenyők* rátörtek a *türkökre*, és fejedelmükkel, Árpáddal együtt elűzték őket. A *türkök* tehát megfutamodván, földet kerestek, ahol megtelepedhetnének, s jövőn, ők meg elűzték Nagy-Moravia lakóit, s megszállták azok földjét, amelyen a *türkök* most is mindmáig laknak. És attól fogva a *türkök* nem vették fel a harcot a *besenyőkkel*. A *türköknek* amaz előbb említett népéhez, amely kelet felé Perzsia vidékén telepedett le, ezek a nyugati vidéken lakó, előbb említett *türkök* mostanáig küldenek ügynököket, és meglátogatják őket és gyakran hoznak választ tőlük ezeknek.”

* * *

MAGYAROK ŐSHAZÁI

A magyarok őshazájáról többféle teória látott napvilágot. Ezek részben ellentmondásosak, vagy „célirányosan” kiválasztott tudósításokra alapoznak.

A „helyzet fonákja”, hogy valójában mindegyik „elképzelésnek” megvan a maga igazsága. Csak éppen az igazság egy-egy szeletét emelik ki, és abból következtetnek a magyarság egészének történelmére.

Többségük abból indul ki: a magyarok valahonnan kívülről jöttek a Kárpát-medencébe. Érthető, hiszen sokkal könnyebb egy pontra koncentrálni, mint az egészet áttekinteni. Különösen, ha az így kapott eredmény a „hivatalosan elfogadott”, „látványosan új” vagy ismertséget hozóan meghökkentő. Talán azért alkalmazzák ezt a módszert, talán azért látják „elfonen, kultúrájában és hagyományaiban „idegen népes-

ségnek” tűnik a környező germán-szláv környezetben. Miközben, elsikkad az a tény, hogy a környező népségek sem mindig ott voltak, ahol ma élnek. Ők is „igencsak mozogtak a történelem színpadán”.

Tudósítások, leírások az őshazákról

Joseph Ben Gorion, más néven *Jossipon* (dél-italiai zsidó vallástörténész) művében (990. körüli) ezt írja:

„Togarma tíz törzset foglal magába, amelyek: *Kazár*, *Patsinak*, *Alicanus*, *Bolgar*, *Ragbina*, *Türk*, *Buz*, *Zabuk*, *Ungari*, *Tilmats*. ... Mindannyian északra élnek, és területeik az ő nevüket viseli, Giti azaz Itil folyónál élnek, de az *Ungar*, *Bolgar* és *Pastinak* egy nagy folyónál él, a Dunánál. ... *Madaj*, ez *Azarlos* [nép], akik *Bursan* [Komi] országban élnek.”

Kézai Simon (magyar krónikaíró, pap, jegyző) „*Gesta Hunnorum et Hungarorum*” címen ismert krónikája (készült 1283-ban) ezt írja a magyarok a magyarok szkítiai országairól:

„Scythia országa egy területbe van ugyan foglalva, de uralkodásra nézve három országra, *Baskar*-, *Dent*- és *Magyarországra* oszlik. 108 tartománya van 108 nemzetség miatt, mennyire osztották hajdan Hunor és Mogor fiai, midőn Scythiába berontottak. Mert 108 nemzetségből áll a tiszta Magyarország, s nem többől, s ha tán hozzájuk mások is csatlakoztak, azok idegenek....”

Kálti Márk (magyar krónikaíró, ferences rendi szerzetes, egyházi tisztségviselő) a „*Chronicon pictum*” elnevezésű krónikájában (készült 1360. körül) ezt írja az őshazákról:

„Scythia összefoglaló elnevezés, de kormányzás szempontjából három területre oszlik, nevezetesen: *Bascardiára*, *Benciára* és *Magoriára*. 108 tartománya van, ezeken Hunor és Magor fiai osztottak ama 108 nemzetség szerint, amely ágyékukból sarjadt egykor, amikor a Meotis mocsarai közül Scythiába jöttek.

Maciej Miechowita (lengyel történész, földrajztudós) „*Tractatus de duabus Sarmatis*” c. művében (1517.) írja:

„Moszkovián túl észak-keletre, Ázsia északi végén vannak népek és területek, amiket Szkítiához sorolnak, a moszkvai hercegnek alárendelve, és legelőször meghódítva Iván – a moszkvai herceg által, nevezetesen *Perm*, *Baskird*, *Csermeissa*, *Ugra*⁴³ és *Korelia*.”... Itt imádják a napot, holdat, csillagokat, erdei vadakat, és amit kell; lakosaik saját nyelvekkel és nyelvjárásokkal rendelkeznek. A permi földön – saját nyelv, a baskíron – saját, *Ugri*-n – saját, és a *Kareli*-n is.”

Jugoria vagy Ugria

Nyesztornak tulajdonított (1118. körüli) kijevi „*Elmúlt idők krónika*” így tudósít:

„Jáfet részén élnek az oroszok, csúdok [észtek] és más népek: *merja*, *muroma*, *vesz*, *mordva*, független csúd, *permi*, *pechera*, *jám* [hámi], *ugor*, *líván*, *zimigol*, *korsz*, *letgola*, *lívek*.”...

Abu Hámid al-Garnáti (granadai utazó, történetíró) „*Világos beszámoló nyugat országainak némely csodájáról*” című útleírásában (1150. körül) ezt írja:

„És íme, megérkeztem *Unkurija* országba, és ott egy nemzetiség, melyet *baskird*-nak neveznek, az első azok közül, ki elhagyta a türkök országát és eljutott a frankok országába; és ők bátrak, számukat sem tudni. Országuk, amelyet *Unkúrijának* hívnak, 78 városból áll, és mindegyikben

⁴³ Más néven = Yugra, Ugra, Ugria, Ungria, Unkuria, Iuggria

számtalan erődítés, a hozzá tartozó majorságokkal, falvakkal, hegyekkel, erdőkkel, kertekkel. Azokban élnek nyugatiak, számukat se tudni... csak háború idején szolgálják a keresztényeket és nyíltan gyakorolják az iszlámot.”

Maciej Miechowita (lengyel történész, földrajztudós) „Tractatus de duabus Sarmatis” c. művében (1517.) írja:

„Végül, Jugriából, Szkítia északi széléről jöttek az *ugorok*, akiket később *hunoknak* és *ungaroknak* neveztek... Először is, amit megjegyzünk: hogy a *jugorok* nevüket a szkítiai Jugor területről kapták, ahonnan erednek, és ahonnan kivándoroltak; a csehek, lengyelek és szlávok is *hunoknak* nevezték őket, míg végül ők is *ungaroknak* nevezik őket.

Második, amit megjegyzünk: a Magyarországon a *jugorok* nyelve, azokéval, akik Szkítiában Jugriában élnek, egyazon nyelv, egyazon beszéd, egyazon kiejtés. Ugyanakkor, Pannóniában a *vengerek* (ungarok) keresztények, kulturáltabbak és minden téren sokkal gazdagabbak, míg Szkítiában a *jugorok* máig bálványimádók és vadabbak.

Alessandro Guagnini (italiai krónikás, katona) [más adatok szerint az eredeti szerző: *Maciej Strykowski*] „*Sarmatiae Europaeae descriptio*” művében (1572-ben) a következőket írja:

„Jugra vagy Juhra, amelynek lakóit *ugoroknak* vagy *jugriknak* neveztetnek, az Északi-tenger mentén terül el; ahonnan, ahogy mondják, valamikor a *magyarok* megélhetésük érdekében innen vándoroltak el; mondják, áttelepültek a Maeotis-mocsarak környékére. Azután, a Duna-folyó felé vándoroltak Pannoniába és a maguk nyelvén Pannoniát *Ugoriának* majd *Hungáriának* nevezték, Attila vezetésével meghódították Ázsia és Európa sok országát.

Andre Thevet (francia ferences pap, térképész, felfedező) „*Cosmographie Universelle*” című munkájában az alábbiakat írja (1575-ben):

„Az Ob és Jurga folyók között elterülő terület neve *Jugra*, ahonnan, ahogy ezt hitelesnek tartják, onnan jöttek ki az első *hunok*, akiktől a *magyarok* származnak, és akik onnan a 367-ik esztendő nyarán elvándoroltak, sok szóbeszédre adva okot Franciaországban; valamint nem kétséges, hogy azok szkíták voltak, méghozzá északiak és nyugatról a legtávolabbiak.”

Salamon Neugebauer (lengyel történész) „*Moscovia, hoc est ...*” terjedelmes című statisztikai és földrajzi leírásában (1612-ben) megemlíti:

„Az északi tengernél elterülő Jugoria, ahonnan egykor a Meotisz-tónál hosszú ideig élő *ugorok* vagy *magyarok*, feltehetően az országuk terméketlensége miatt áttelepültek a Duna partjára, és elfoglalták Pannoniát, elsőnek adták annak a Jungária nevet, de néhány iratban ezt változtatva Ungáriának nevezték. Moszkoviaiak úgy tartják, hogy az uralmuk alatt állók egykor leigázták Európa nagy részét. Bizonygatják, hogy a *jugorok* ezidáig egy nyelven beszélnek a *magyarokkal*.

Erlesunda de Peer Persson (svéd utazó, követ) „*Regin Muschowitici Sciographia*” című művében (1615.) írja:

„Jugra fejedelemség Moszkvától 350 mérföldre észak-keletre terül el; ahol egy Jugra nevű erődítménnyel körbevett város épült. Az oroszok úgy gondolják, hogy az *ugorok* kivándoroltak, vagy innen származtatják magukat, majd a Meotis-tónál éltek, majd a Duna-folyónál, ahol most az igazi ugorok élnek.

Jacob Reytenfels (balti utazó, diplomata) „*De rebus Moschoviticiis...*” című földrajzi, politikai és gazdasági leírásában (1676-ban) az alábbiakról tudósít:

„*Jugoria*, *Jugra* városával, kiterjedt területet foglal magába, egészen a Tatár-tengerig nyújtózva. Mondják, hogy arrafelé egészen a mostani időkig nem ismerték a kenyeret, azon kívül, amit a Moszkvából érkezők néha oda szállítottak. A cárnak különféle vadak prémjével fizetnek adót,

amely náluk nagy bőségben lelhető. Őslakói, nagyrészt *hunok* és más népek maradványai, [akik] valamikor elfoglaltak sok moszkvai területet, és elsősorban Pannoniát. Megfélemlítve az egész földre, kialakították a *hungar* [ungar, magyar] nyelvet a saját hun nyelvükkel egyesítve. Minderre tökéletes bizonyítékul szolgál a nyelvjárás, [amely] mindmáig használatban van *Jugoriában* és alig különbözik a *hungartól*. Ezért a moszh-ok okkal dicsekszenek saját *jugor* beosztottaikkal, mivel tudják, hogy egykor egy kiterjedt királyság uralkodói voltak.”

Nagy Magyar és Volgai Bolgária

Pater Richardus (német? szerzetes, pápai megbízott) úti jelentésében (1236-ban) ezt írja:

Nagy-Bolgárország nagy és hatalmas ország, melynek gazdag városai vannak, de mindnyájan pogányok. ... Ennek az országnak egyik nagy városában... a barát egy magyar nőt talált, aki a keresett földről erre a vidékre ment férjhez. Ez megmagyarázta a barátnak az utat, hogy merre menjen, s azt állította, hogy kétnapi járóföldre biztosan megtalálhatja azokat a magyarokat, akiket keresett. Így történt. Megtalálta pedig őket a nagy Etil folyó mellett...

Bármit mondott nekik a hitről vagy egyebekről, a legfigyelmesebben hallgatták, mivel teljesen magyar a nyelvük; megértették őt, és ő is azokat. A régiek hagyományaiból tudják, hogy ezek a magyarok tőlük származnak, de hogy hol vannak, nem volt tudomásuk róla. A tatár nép szomszédos velük, de ezek a tatárok, ha harcba bocsátkozva velük, nem tudták őket háborúban legyőzni, sőt az első csatában vereséget szenvedtek.

Ezért barátokká és fegyvertársakká fogadták őket, úgyhogy együttesen tizenöt tartományt teljesen elpusztítottak. Ugyanő azt is mondotta, hogy a tatárok földjén túl él egy nagy nép, minden emberi fajtánál magasabb és nagyobb, ezeknek fejük oly nagy, hogy semmi módon nem illik testükre. Ugyanez a nép a földjéről ki akar jönni, hogy mindazok ellen harcoljon, aki csak ellenáll, és elpusztítson minden országot, amelyet csak le tud igázni... Mikor tehát vissza akart térni, kitanították őt ezek a magyarok egy másik útra, amelyen gyorsabban utazhat. Megindult pedig a barát hazafelé a Szent János ünnepe előtti harmadik napon, és néhány napi pihenőt tartva az úton, vízen és szárazföldön utazva, karácsony másodnapján lépte át Magyarország kapuját, jóllehet Oroszországon és Lengyelországon át lóháton jött. Az említett Magyarországról visszatérő útján tizenöt nap alatt folyón szelte át a mordvinok országát.”

Julianus barát (magyar dominikánus szerzetes), a Nagy-Bolgárországba tett második utazásának kísérletéről (1236-ban) ezt jegyezte le a tatárokról írt levelében:

„Most pedig, amikor Oroszország végein várakoztunk, megtudtuk a való igazságot, hogy a tatárok egész serege, nyugat felé vonulva, négy részre oszlott. Az egyik rész az Etil folyó mellett Oroszország keleti végeinél Szuszdal felé közeledik; a másik rész délre már elérte Rjazany határait; ez egy másik rutén fejedelemség, melyet mindeddig nem győztek le; a harmadik rész a Don folyóval átellenben Orgenhusin várnál táborozik, ez szintén egy orosz fejedelemség. Azok a rutének, magyarok és bolgárok, akik előlük menekültek, élőlőszóval mesélték nekünk, hogy a tatárok arra várnak, hogy a következő télen, amikor a föld vizei és mocsarai befagynak, ... Oroszországot ... feldúlják, mint a ... rutén földet.”

„Ismét midőn a római udvarban tartózkodtam, előttem elment *Nagy-Magyarországba* négy rendtársam, átkelven Szuszdal földön, ennek az országnak a határain találkoztak némely pogány magyarral, akik a tatárok elől menekültek. ... hallotta ezt az említett szuszdali, hogy római hitet prédikálják azoknak a magyaroknak, és kiűzte őket földjéről.”

Plano Carpini Johannes (italiai ferences-rendi szerzetes, pápai követ) mongolokról (1247-ben) írt úti jelentésében a következőkről tudósít:

„Kunország szomszédosai északról, közvetlen Oroszország után a mordvinok, a *bolgárok*, azaz *Nagy-Bolgárország*⁴⁴, a *baskírok*, vagyis *Nagy-Magyarország*⁴⁵; a baskírok után a parossziták és a szamojédok; a szamojédok után, az óceán partjain, a pusztákon élnek azok, akiket kutya-képűeknek mondanak. Délről határosai az alánok, a cserkeszek, a kazárok, Görögország, Konstantinápoly és az ibérek földje, a tatok, brutachok, ez utóbbiak állítólag zsidók és a fejüket beret-válják, a zíkek, grúzok és örmények földje és a törökök országa. Nyugatról Magyarország és Oroszország határolja. Kunország roppant kiterjedésű és hosszú.”

„Rubruki” Wilhelmus (francia ferences szerzetes, királyi megbízott, utazó követ) keleti útjainak leírásaiban így ír az ott talált magyarokról (1255-ben):

„Miután az Etiltől kiindulva tizenkét napot mentünk, egy nagy folyóhoz értünk, melyet Jajiknak [Urál-folyó] hívnak; északról jön a *baskírok* földjéről, s az említett tengerbe ömlik. A *baskírok* ugyanazt a nyelvet beszélik, mint a *magyarok*; pásztorkodnak, városaik nincsenek; országuk nyugatról *Nagy Bolgárországgal* érintkezik. Ettől a földtől kelet felé haladva az északi oldalon nem találni több várost, így *Nagy Bolgárország* az utolsó tartomány, melynek városai vannak.

Innen, *Baskíria* tartományából jöttek a *hunok*, akiket később *magyaroknak* neveztek, s ezért hívják *Nagy-Magyarországnak*. ... Velük együtt jöttek a *blakok*, *bolgárok* és *vándálok*.

Ugyanis ebből a *Nagy-Bolgárországból* jöttek azok a *bolgárok*, akik Konstantinápolyhoz közel, a Duna túlsó partján laknak. És a *baskírok* mellett vannak az *illakok*, ami ugyanannyi, mint *blak*, csak a tatárok nem tudják a „b”-t kiejteni, és tőlük jöttek azok, akik most Aszen földjén vannak. Tudniillik mind a kettőt *illaknak* hívják, ezeket is, meg *amazokat* is...

... Amit a *baskírok* földjéről mondtam, a domonkos barátoktól tudom, akik a tatárok jövetele előtt utaztak oda. Azóta a szomszédos mohamedán *bolgárok* leigázták őket, és sokan közülük mohamedánná lettek. Többet a krónikákból lehet megtudni, mert bizonyos, hogy e Konstantinápolyon túli tartományok, melyeket most Bulgáriának, Blakiának, Szlavóniának neveznek, a görögök [bizánciak] tartományai voltak; Magyarország Pannónia volt.”

Rashid-al-Din Hamadani (perzsa orvos, történész) „*al-Jami Tawarikh*” című krónika-gyűjteményében (1310. körül) megemlíti a kelet-európai magyarokat:

„És a kán áldásos tekintete elmerengett azon, hogy Batu, Mönghe kán és Güyük kán hercegek más hercegekkel és nagy létszámú sereggel vonultak a kipszakok [tatárok], oroszok, *bular* [nyugati bolgár], *madzsar*, *baskird* [volgai türk], az *ászok* [alsó-volgai bolgárok] területére, Szudakba és környékére és mindet legyőzték; és készülődtek. ... Az említett öt irányba indulva, a hercegek meghódították a *baskírok*, *madzsarok* és *szaszanak* [alánok] területeit, megfutamították uralkodóikat, királyukat, a nyarat Tisza-folyónál töltötték.”

Régi Magyar

Abu Abdullah al-Lawati Ibn Batuta (marokkói utazó) útleírásában (említi Magyar városát.

„Többnapos utazás után elértem Azak-ot, a tengerparti városkát [Azovi-tengernél]. Itt él Muhammed szultán emírje; aki nagyon kedvesen fogadott. Innen tovább indultam *al-Madzsarba*, a nagy és gazdag városba: a török nőket itt különösen tisztelik, különösen a nemesek és kánok feleségeit, mivel nagyon jóindulatúak, és csador nélkül járnak.”

⁴⁴ Valóságban = Volgai Bolgárország, a Nagy-Bolgária északi maradványa.

⁴⁵ Nagy-Magyarország = régi nevén Magna Hungaria

Muntahab at-tavarikh-i Mu'ini (ismertebb nevén „Anonymous Iskander”) kirgiz családja történetében (1414-ben) is megemlíti a keleti magyarokat:

„Ezután Zuchi [Dzsingisz kán legidősebb fia] népe két részre oszódott.

Azok, amelyek a bal oldali szárnyhoz tartoztak, - vagyis Ulug-tag [Altáj-hegység nyugati részétől], Sekiz-yagach és Karatal [kazah folyó] széleitől egészen Tuysen [Tumen?] széléig, Jend és Barchkend szomszédságában – Nogaj leszármazottainak bízták, és Ak-Orda [fehér horda] szultánainak nevezték őket.

A jobboldali szárny – amelyhez tartozik Ibir-Sibir [Jenyiszej-folyó környéke], Rus [Moszkvai Nagyfejedelemség] Libka [Litván Nagyfejedelemség déli része, Burgasz-ig], Ukek [Volga menti hátság], *Madzsar* [Don-Volga-Kaukázus háromszög], *Bulgar* [Volga-Káma közti terület], *Bashgird* [Káma-Ural közti terület] és Szaraj Berke [Volga-Don könyök]. Toktaj utódaira bízták, és Kok-Orda [kék horda] szultánjainak nevezték őket.”

Qazi Ahmed ibn Mohammad Ghaffari Qazwini (perzsa udvari történész) „*Nusah-és dzhehanara*” néven ismert történelmi anekdota gyűjteményében (1565. körül) említést tesz a keleti magyarokról:

„Első szakasz a Kok-horda [kék-horda] uralkodóiról; hozzájuk tartozik a terület jobb szárnya, vagyis: Lika [Burgasz környéke], Ukek [Volga menti hátság középső része], *Madzsar*⁴⁶ [Don-Volga-Kaukázus háromszög], *Bolgar* [Volga-Ural-Belaja háromszög] Kazany [Volga-Vljatka-Vicsega háromszög] (város-központokkal). Toqta kán, Kubluj fia, Ordü fia, Zochi fia ült a trónra.”

Muhammed Awabi Ak-thachi (kumyk /dagesztáni/ történész) „*Derbent név*” címen ismer listájában (dagesztáni krónikában, 1590. körül) felsorolja a Kaukázus környéki magyar területeket:

„Kakanhoz tartoznak: Dest-i kipcsak [kipcsak sztyeppe] Szemend városa [erődítménye] vagyis Tareha, Andzsi [Angie] azaz Endirej [település a Kumyl síkságon, Dagesztánban]; Irhan, amelynek K.lbah(k) [Kazbek?] az uradalma; *Kis-Magyar* (Madzsar-i Kücsek) és *Nagyobb-Magyar* (Madzsar-i Bozorg), Dzhulad és sherh-i [Terek környéki oszétiai] tatár.”

„... (Haszin fia) egy órán belül Endirejbe ment, amelynek központja K.lbah(k) [Kazbek?]; valamint Balkh-ba, amelyet Endirej ural; és Szurhab erődjébe, amely ma Kyzlar néven ismert, kinek uralkodója Muszhab; és *Kis-Magyarba*, amelyet manapság Csulmu-ként [Dülüm] ismernek. Ennek uralkodója Burtus. Megparancsolta: engedelmessédjétek K.lbah(k)-nak, Ihránnak. Ha az ellenség erős [muzulmán sereg] készüljétek Ihránba, egyesülve, és harcoljatok. De ezt tiltva van a *Nagyobb-Magyar* uralkodójának és a sherhi tatároknak.”

Evlija Cselebi (török világutazó, történetíró) „*Seyahatname*” című tíz kötetes útleírásában így ír (1640-ben) a magyarok Azovi-tenger környéki lakhelyéről:

„Hegyekben lakó Abaz törzsek [itt felsorolás következik]... (ezután)... Magyar törzs. Bejük [fejedelmük] van. Csak kétezer 'hadra fogható' ember, de bátor férfiak.”

Johann Erich Tunmann (svéd történész) a krimi kánságról írt művében (1777-ben) ezt írja a magyarokról:

... 464-ben, a hun birodalom szétesése után, végül a magyarok jöttek ide [Krímbe].

... 465-ben elfoglalták a magyarok [Kercs városát]

... 882-ben a besenyők vagy kangarok a magyarokat kiűzték a Krímből és más területeikről.

⁴⁶ Kum-Magyar, Régi Magyar, Nagyobb Magyar. Latinul: Hungaria Antigua, Hungaria Vetus, Ungaria Maior.

A magyarok és bolgárok két szétváló ága az Or [Perekopi] földszoros oldalán maradtak. Ők a berendek, akik fekete bulgár és türk néven váltak ismerté, különösen az orosz krónikákban.

Orosz történelmi és Ókori Társaság kiadványa (1825-ben), amelyet az akkori Cári Moszkvai Egyetem hitelesített, így ír a kaukázusi magyarokról:

„A Kuma-folyó menti *Madzsar* [Majjar] gyenge nyomai, az egykor hatalmas és népes városé, nemrég még sok törmelékét és földalatti boltozatot láttatott, de mára szinte eltemetődtek – alig kivehetően, minthogy számtalan kurgán sokasága található a folyó jobb partja mentén, bizonyítva, hogy a terület valamikor nagyon lakott volt. Nem tudni, hogy a *magyarok* miért tisztelik a *vangerek* [magyarországiak] otthonaként: mivel az eddig talált feliratok és érmék 600 évnél nem régebbiek [1220 körüliek], és általában tatár-mongol eredetűek. A *Madzsar* körül vándorló kalmükök ezen romokat Tsagin-Bulgarun-nak nevezik, vagyis fehér városnak, és nagyon furcsa arab eredetű történeteket mesélnek róla. *Madzsar* romjait neves utazók látogatták, néhányuk részletesen leírta, de szinte mindegyikük tudósítása különbözött a másiktól.

Gerber [1728-ban] tett először említést a *Magzsar* romjairól, mondván: „Az országban, ahol Kuma folyó Birumát körbeöleli, kellemes és szép mezők és erdők, valamint különböző városkák és falvak maradványai találhatók. Különösen (jól) kirajzolódik ott egy nagyváros romjai, gyönyörű kőházaival, amely alapján és a romok közötti díszes faragott kövekből másra nem következtethetünk, minthogy valamikor ez egy kiterjedt és dicső város lehetett. Ezt ma is *Madzsar-nak* nevezik, így nevezik a törökök, és *vangereknek* (magyarországinak) a lengyelek.... Így, feltételezhetjük, hogy a Venger (Ungar) Királyság (Magyar Királyság) alapítói innen eredeztetik származásukat.”...

... Guldenstedt [1773-ban] megtudta, hogy *Madzsar* (város) a muszlim időszámítás szerinti VIII. században [XV. században] lakott volt, és az épületek kinézetéből megállapította, hogy lakói mohamedánok voltak, (ahogy) a nogájok [Kubán-környékiek] története szerint is.

... Egy másik helyen azt mondja (J. Reynegg, 1783-ban), hogy *Madzsar* lakói a mohamedán időszámítás szerinti II. század elején [722. körül], belefáradtak a szünet nélküli háborúskodásba, amelybe a Dest-i Kipcsak Kán erőltette őket, elhagyták helyüket és minden vagyonukkal nyugatra vonultak...”

Don-Magyar

Don környéke: mentén valamikor ugorok éltek (mescser, muroma, moksa), délebbre: kazárok.

Don-folyó nevei: Tan (ó-görög, csuvas), Ten (kipcsak, türk, adyge), Tin (ótörök) Danu (szkíta),

Don (szláv, tatár, török), Din, Den, Dun (helyi ugor-szláv tájszólás).

Utiguria: Don környéki ugorok és bolgárok lakhelye.

Abu Sa'eed Gardizi (perzsa történész) „*Zain AL-Akhbar*” című gyűjteményében (1053. körül) írja:

„A *bolgárok* és *iszkilek* birtoka között, amely szintén a bolgárokhoz tartozik, található a *madjar* terület. Ezek a *madjarok*, (egyik) türk törzs... vezetőjük neve kende... a fő uralkodójuk... az ügyeket irányítja dzsula... *madjarok* azt teszik, amit dzsula parancsol. Hozzájuk tartozik a síkság, az egész legelővel borítva...

Hatalmuk kiterjed a Fekete-tengerhez... két folyó között laknak... télen visszatérnek a folyóhoz, ahol halászzattal foglalkoznak és ezen élnek... az egyiket Etil-nek [Don vagy Volga?], a másikat Dunának nevezik. ... Az a folyó, amelyik a *madjar* jobb oldalán van, a szlávok országa mellett folyik el és onnan a kazárok országához.”

Anonymus (magyar királyi jegyző, krónikás) „Gesta Hungarorum” című krónikájában (1200. körül) ezt írja:

Szcítia tehát igen nagy föld, melyet *Dentü-mogyernak* hívnak. Kelet felé határa az északi tájtól egészen a Fekete-tengerig terjed.

Mögötte [keletre] pedig ott van a Don nevű folyam nagy mocsaraival, ahol szerfölött bőven találni nyestet, úgyhogy nemcsak a nemesek és alrendűek ruházkodhatnak vele, hanem a gulyások, kanászok és juhászok szintén díszes ruházatot hordanak azon a földön.

Antonio Bonfini (italiai költő, történétíró) „Rerum Hungaricum Decades” című majd ezer oldalas krónikájában így ír a magyarok „maradványairól” (1497-ben):

„Pius pápa... a szentséges atya tanúságra hív egy veronai polgárt, aki azt mondta, hogy amikor a *Don forrásánál* járt, ott *magyarul beszélő népre bukkant*. A mi isteni Mátyásunk [Mátyás király] szarmata [kelet-európai] kereskedőktől értesült erről, követeket és kutatókat küldött oda, hogy a rokon népet, ha lehet, átcsábítsa a folytonos háborúságtól meglehetősen elnéptelenedett Pannóniába, ami ugyan eddig nem sikerült, de ha megéri, bizonyára megvalósul.”

Patrick Gordon (skót származású orosz cári tábornok) naplójába (1691. körül) ezt jegyezte:

„Magyarország egykor hatalmas és virágzó hatalom volt, északon a Kárpátok hegyei, keleten a Fekete-tenger, nyugaton Moravia és Ausztria, délen Szerbia, Bosznia és Bulgária határolta, sőt ezek az országok valamikor a fennhatósága alá tartoztak. Jelenleg *magyarok* lakják, egy nép, *hunok és avarok*, vagy *ugorok*, akik a Volga-folyó közelében éltek; ez egy terület, amelyet máig Jugoriának neveznek, ezt a titulust használja a Moszkvai cár is (címei felsorolásában).”

Madzsar Tahiri című török történeti adatgyűjtemény (1740-ben) így ír a magyarok királyáról:

Az Itil [Volga] folyó és Ten [Don] folyó között elterülő tágas pusztaságon, mely Dest-i Kipcsak [Kipcsak Sztjepp] néven ismeretes, felütötte sátrait, és egy évig az említett területen nomadizált. Azután az említett nép [madzsar], mely tízszer százezer lelket számlált, átkelt a Ten-folyón, és behatolt Avrúpa [Európa] országaiba.

Johann Erich Tunmann (svéd történész) a krimi kánságról írt művében (1777-ben) ezt írja:

„... Innen (Krímből) a *bulgárokkal* együtt elfoglalták a Don és Dnyeszter közti területet. Majd, egy részük visszatért Ázsiába és a Kercsi-félszigeten élő gótokat kényszerítették, hogy vonuljanak át a Tama-félsziget oldalára, ahol nekik helyet biztosítottak a letelepedésre. Azokat a *magyarokat*, akik ekkor Krím síkságain vándoroltak, *aulciagrinek* vagy *ulcingurinak* nevezték.”

Bereka, Belár-földje

Bereka: Berda-Dnyeper köze, Belar-földje, Keleti Nogaj

Bereka folyó: Donyec mellékfolyója

Belár: Belaja vezsa (Sarkel), vagy donyeci Belgorod. Bylar, Bolhar (volgai-bolgár városok).

Kézai Simon (krónikaíró, pap, jegyző) „Gesta Hunnorum et Hungarorum” krónikája így ír (készült 1283-ban):

A Meotis vidéke Perzsia földjével szomszédos; egyetlen gázlót kivéve mindenfelől tenger fogja körül, folyói nincsenek, de bővelkedik füves területekben, erdőkben, halakban, madarakban és vadakban; a be- és kijárás azonban nehézkes. A meotisi mocsarak közé mentek tehát, és öt évig el nem mozdultak onnan. Mikor a hatodik esztendőben kijöttek, a pusztaságban véletlenül a

Bereka-fiak⁴⁷ feleségeire és gyermekeire bukkantak, akik férfiak nélkül sátoroztak, s éppen a kürt ünnepét ülték és zeneszórá táncot jártak. Jóságaiikkal együtt gyorsan elragadták őket a Meotis ingoványaiba. A vízözön után ez volt az első zsákmány. Történt pedig, hogy ama küzdelemben ama gyermekek között az alán fejedelemnek, Dulának⁴⁸ két leányát is elfogták, egyiküket Hunor, a másikat Magor vette feleségül. Ezekből az asszonyokból származtak azután az összes *hunok*, illetve *magyarok*.

Kálti Márk (magyar krónikaíró, ferences rendi szerzetes, egyházi tisztségviselő) a „*Chronicon pictum*” elnevezésű krónikájában (készült 1360. körül) ezt írja:

Meotis tartománya pedig Perzsia hazával határos s egy igen keskeny gázlón kívül mindenfelől tenger övezi körül; folyói teljességgel nincsenek, fűben, fában, madárban, halban és vadban bővelkedik. Nehéz oda bér, s onnan kimenni. S a meotisi ingoványokba bemenvén, ott öt esztendeig mozdulatlanul maradtak.

Hatodik évre tehát kimenvén véletlenül, a pusztában *Belár fiainak* nejeire, kik férjeik nélkül sátrakban tanyáztak, s gyermekeikre bukkantak, kiket is vagyonostól sebes nyargalva a Meotis ingoványaiba hurcoltak. Történt pedig, hogy azon gyermekek közt az alánok fejedelmének Dulának két leányát is elfogták, kiknek egyikét Hunor, másikat Mogor vette nejeül. S ezen nőktől vették eredetüket minden *hunok* és *magyarok*.

Johann Erich Tunmann (svéd történész) a krimi kánságról írt művében (1777-ben) ezt írja:

„*Kimmerek, szkíták, szarmaták* (jazigok és roxolánok), gótok, *hunok, magyarok és bolgárok*, és leszármazottaik; *türkök, bulgárok és berendek*, besenyők, *komanok*, tatárok és velük egyidejűleg némely kanakok éltek itt egymás után, és itt vándoroltak.”

Levédia

Bíborbanszületett Konstantin (bizánci császár, tudós) írásának tulajdonított „*De Administrando Imperio*” című tudományos műve (952. körül) így ír erről a területről:

„A *türkök* népe régen Kazáriához közel szerzett magának lakóhelyet, azon a helyen, melyet első vajdájuk nevére *Levedianak*⁴⁹ neveznek, amely vajdát tulajdonnevére Levedinek, méltóságánál fogva pedig, miként az utána való többi is, vajdának hívták. Ezen a helyen, az imént említett Levedióban folyik a Chidmasz folyó, melyet Chingilúznak is neveznek. De abban az időben nem *türköknek* mondták őket, hanem valamilyen okból *szárvartü ászfalünek* nevezték...

Amikor a *türkök* és az akkor kangarnak nevezett besenyők közt háború ütött ki, a *türkök* hadserege vereséget szenvedett és két részre szakadt. Az egyik rész kelet felé, Perzsia vidékén telepedett le, s ezeket a *türkök* régi nevére mostanáig *szárvartü ászfalünek* hívják, a másik rész pedig vajdájukkal és vezérükkel, Levedivel nyugatra ment lakni, *Etelküzü* nevezetű helyekre...”

Nyesztornak tulajdonított (1118. körüli) kijevi „*Elmúlt idők krónika*” így tudósít:

„6406. évben [898. körül]. *Ugorok* elvonultak Kijev hegye mellett, amelynek mostani neve Ugori [hegy], a Dnyeperhez érkeztek és zsákmányoltak; úgy vonultak, mint a polovecek.

6423. évben [915. körül]. Először jöttek besenyők Rusz földjére...

⁴⁷ Bereka fiai: Bereka-folyó környékén lakók, Belgorod és Sarkel között.

⁴⁸ Dula: Dulu (Dulo, Duklat) ősi alán törzs.

⁴⁹ Levédia: Dnyeper-Bug folyóköze. Vagy, Dnyeper-Libid folyóközi szárazulat, Kijev környéke (Ugor-hegynél).

És a besenyők elvonultak a várostól [Kijevtől]; de nem lehetett a lovakat itatni: mert a besenyők a *Lybedinél* megálltak. És a kijeviek Szvjatoszlávhoz küldtek, ilyen üzenettel: „Herceg, te idegen földet keresel, és azért küzdesz, miközben minket majdnem rabságba vetettek besenyők, ahogy anyádat és gyermekeidet is. Ha nem jössz, és nem védesz meg minket, úgy minket rabságba vetnek. Tényleg nem sajnálsz saját uradalmadat, idős anyádat, gyermekeidet?” Ezt hallva, Szvjatoszláv kíséretével lóra pattant, és visszatért Kijevbe; üdvözölte anyját és gyermekeit, és együttérzett velük abban, amit a besenyők miatt átéltek. Majd harcosokat gyűjtött, a besenyőket elkergette ki a sztyeppére, és beköszöntött a béke...

Vlagyimir is győzedelmeskedett a hadjáratban, neki is volt felesége: Rogneda, akit *Lybedi*hez költöztetett, ahol mostanság Predszlavino települése található, és akitől négy fia született...”

Etelköz

Idegen néven: Altekuza (Bug-Duna közének régi neve). Etil-kuzu (Nagyvíz köze)

Bíborbanszületett Konstantin (bizánci császár, tudós) írásának tulajdonított „*De Administrando Imperio*” című tudományos műve (952. körül) így ír erről a területről:

„A besenyők helyét, amelyen abban az időben a *türkök* laktak, az ott levő folyók neve szerint hívták. A folyók a következők: első folyó az úgynevezett Baruch [Dnyeper], második folyó az úgynevezett Cubu [Bug], harmadik folyó az úgynevezett Trullus [Dnyeszter], negyedik folyó az úgynevezett [Brutus] Prút, ötödik folyó az úgynevezett Seretus [Szeret]. ...

Amikor a *türkök* hadjáratra mentek, a besenyők Simeonnal a *türkök* ellen jöttek, családjaikat teljesen megsemmisítették és földjük őrzésére hátrahagyott türköket gonoszul kiűzték onnét. Miután pedig a türkök visszatértek, és földjüket ilyen pusztán és feldúlva találták, letelepedtek arra a földre, melyen ma is laknak, s amelyet, mint mondtunk, a folyók fenti elnevezése szerint neveznek. Azt a helyet pedig, amelyen a *türkök* korábban voltak, az ott keresztülmenő folyó nevéről Etelnek és Küzünek nevezik, s mostanában a besenyők lakják. A *türkök* pedig a besenyőktől elűzve, elmentek és letelepedtek arra a földre, amelyen most laknak [Kárpát-medencébe]... Első fejük az Árpád nemzetségéből sorban következő fejedelem, van két másik is, a jila [gyula] és a karcha [tarkan=tárkány], akik bírói tisztséget viselnek; de van fejedelme minden törzsnek is.”

Johann Erich Tunmann (svéd történész) a krimi kánságról írt művében (1777-ben) ezt írja erről a területről:

... Amikor ezek a világhódítók [hunok] Attila halála után elvesztették más területeiket, egy ideig e területen tartózkodtak [Dnyeszter-Duna köze], amelynek a Hunnivar nevet adták...

Miután egymás után betelepítették a *kimmerek*, *szkíták* és a *szarmaták* (jazigok), i.e. 506. környékén a *géták* szállták meg Berebiszt vezetésével. De halála után ismét hatalmukba kerítették a *szarmaták*, azután az *alánok*, *gótok*, *hunok*, *antok*, *magyarok* és *bulgárok*, azok maradványai a *berendek*, *besenyők*, *komanok* és, legvégül mongolok és tatárok.

I. F. Blaramberg (oroszb. tábornok, térképész) „*Description historique, ... du Caucase*” című történelmi, térképészeti statisztikai, etnográfiai és katonai leírásában (1848-ban) ezt közli:

„Az ország, ahol akkortájt [9. században] az *ugorok* éltek, a Bug és Duna folyók közt terült el és Altekuzá-nak nevezték; amely a kazár területtel érintkezett, de kiterjedt nemcsak Észak-Kaukázusra, de a hegyi területek egy részére is, és elérte a Kaszpi-tenger nyugati partvidékét. Ez az utalás a kabarokról egybevág a cserkesz hagyományokkal, megerősítve, hogy valamikor a Krím-félszigeten éltek, megalapozva azt a feltevést, hogy ezek a legendák [azokról] a kabardi-nekről szólnak, akik *kazár* eredetű törzsek lehetnek, ugyanis a kozák szót - a cserkesz szótár szerint - nagyon gyakran használták a *khazár* vagy *khozár* szó helyett.”

Erdőelve

Más néven: Erdély, Erdel, Szikilia, Geobitzas (ágas föld, erdőeleje)

Herodotosz Halicarnassus (görög történész, író), történeti gyűjteményében (i.e. 480. körül) ezt írja:

„Attila fiait [Attila halála után]... sürgették, hogy a népeket egyenlően osszák ki egymás közt, és a harcos királyokat a népeikkel osszák szét, mint családi birtokot. Végül... a gepidák győzedelmeskedtek...

Amikor Ellac-ot megölték, megmaradt testvérei a Pontus-tenger partvidékére menekültek... Ernak, Attila kisebbik fia a követőivel úgy döntött, hogy Kis-Szkitia [Duna-delta] távolabbi területére költözzék,... [mások] Dáciába, a Duna-mentére.”

Anonymus (magyar királyi jegyző, krónikás) „Gesta Hungarorum” című krónikájában (1200. körül) így írja le a magyarok bevonulását:

„...Árpád vezér és nemesei közös elhatározással sereget küldtek Mén-Marót bihari vezér ellen. Ennek a hadseregnek Ösbő meg Velek lettek a kapitányai és vezetői. Ezek a szigetről nekiindulva a homokon keresztüllovagoltak, majd a Bőd-révnél áthajóztak a Tisza folyón. Innen tovább lovagolva a Kórógy vize mellett ütöttek táborn.

Ott a *székelyek*, akik előbb Attila király népe voltak, Ösbőnek hírére hallva, békés szándékkal elébe jöttek, s önként kezesül adták fiaikat különféle ajándékokkal. Sőt Ösbő serege előtt első hadrendként indultak Mén-Marót ellen harcba. A *székelyek* fiait azonnal elküldték Árpád vezérnek, s ők maguk előljáróban a *székelyekkel* Mén-Marót ellen lovagoltak. A Körös folyón a Szarvas-halomnál átúsztattak s onnan továbblovagolva a Tekerő vize mellett ütöttek táborn.”

Kézai Simon (magyar krónikaíró, pap, jegyző) „Gesta Hunnorum et Hungarorum” címen ismert krónikája (készült 1283-ban) ezt írja a magyarok bejöveteléről:

„Maradt volt még a *húnokból* 3 ezer ember, kik a krimhildi csatából futással menekültek, kik is félvén a nyugoti nemzetektől... Árpád idejéig a Sziklamezőn maradtak... s ott magokat nem húnoknak hanem *székelyeknek* nevezték...

Ezen *székelyek* ugyanis a *húnok* maradványai, kik midőn megtudták, hogy a *magyarok* Pannoniába másodszor visszajöttek, a visszatérőknek Ruthenia határszélein eléjük menének s Pannoniát együtt meghódítván abba részt nyertek, de nem a pannoniai síkon, hanem az oláhokkal együtt a határszéli hegyek közt kaptak osztályrészt. A honnan az oláhokkal összeelegyedve, mint mondják, azok betűit használják.”

Kálti Márk (magyar krónikaíró, ferences rendi szerzetes, egyházi tisztségviselő) a „*Chronicon pictum*” elnevezésű krónikájában (készült 1360. körül) ezt írja a „honfoglalásokról”:

„Attila halála után tehát fiai és a hunok egymást öldösték le... A hunok közül még vagy 3 ezer férfi maradt életben... s mert féltek a nyugati népek váratlan támadásától, ... bevonultak Erdeelewebe [Erdélybe]. Nem *magyaroknak*, hanem... *székelyeknek* hívták magukat... Ezek a *székelyek* tehát a *húnok* maradékai, és a magyarok másik részének visszatéréséig a már említett mezőn tartózkodtak. Amikor tehát megtudták, hogy a *magyarok* ismét visszatérnek Pannoniába, Rutheniába eléjük siettek, és együtt hódították meg a pannoniai térséget. Ennek meghódítása után azonos jogon kaptak részt belőle, de a *magyarok* kívánságára nem a pannon síkságon, hanem a határ menti hegyvidéken a vlachokkal együtt kapták meg a részüket.

Antonio Bonfini (itáliai költő, történétíró) „Rerum Hungaricum Decades” című krónikájában írja (1497-ben):

„Attila halála után meghasonlás támadván...[Durik] kénytelen a *hunokkal* együtt Szkítiába visszahúzódni. Ernák... Aladár és a germánok egypár *hunnal* meg Attila seregének némi maradványaival megmaradtak Pannóniában...

... a *hunok* nem űzettek ki teljesen Pannóniából... hanem eltávoztak Dácia távolabbi részére, amelyet Erdélynek nevezünk.

... A hunok [magyarok] tehát öregeik ösztönzésére, az ottmaradt levelein meg emlékeiken felbuzdulva elhatározzák, hogy újból kivonulnak a félreeső, kietlen Szkítiából, és fölkeresik a rokonaikat...

Azt mondják, hogy sok *székely*, aki Attilával Dácia külső, most Erdélynek nevezett területét foglalta el, és azt máig lakja, amikor meghallotta, hogy a rokonok megérkeztek, elébük sietett a roxolánokhoz és a hamaxobiusokhoz, akiket most ruténoknak és russzoknak nevezünk.

Sebold von Pibrach, ismertebb nevén: **Mahmud tercümán** (bajor diplomata, I. Szulejmán szultán tolmácsa) „Tarihi Üngürüs” című krónikájában (1545-ben) ezt írja:

„Amikor [Attila] a király eltávozott ebből a világból, Kaba és Aladorinusz nevű fiai a szultanátus miatt azonnal ellenségekké és ellenfelekké váltak...

Mivelhogy Kaba vereséget szenvedett és elmenekült, Pannonija tartománya a nimcse [német-germán] pártiaké lett...

Mivel a trón és a korona Aladorinuszt illette volna... ezért őt Erdel [Erdély] tartománya bánjává nevezték ki. Abban az időben, az ő népet Szikulinak [székelyeknek] hívták...

A krónikások elbeszélése szerint [Árpádék] azzal a feltétellel vonultak az országon keresztül, hogy egyetlen embernek sem okoznak kárt vagy veszteséget. Ezzel az ígérettel Árpád fővezér egy nap onnan [a halálról] elvonult, és épségben, rendben átvonult a kán tartományán...

Amikor Árpád szerdár és a többi kapudán Erdelt elfoglalták, ott hosszú ideig éltek és uralkodtak. Közben Üngürüs tartományát alaposan szemmel tartották, minden állapotát és tulajdonságát kifürkészték.

... Mint ahogy már elbeszéltük, Erdelben volt egy törzs, mely szikuli néven volt ismeretes.”

Madzsar Tahiri című török történeti adatgyűjtemény (1740-ben) így ír a magyarok királyáról:

„[Attila] Két fia, Csaba és Aladár között a királyság öröklése miatt viszály támadt, és a madzsar nép két pártra szakadt...

A két királyfi pártja között végül is harcra került a sor...

A madzsar nép többsége elpusztult...

Csaba királyfi seregéből az öldöklés után mintegy 15 ezer madzsar maradt, akik elhagyták Madzsarisztánt, és visszatértek ősi hazájukba, a Nagy Sztyeppre. ...

Aladár királyfi pedig a csatában elesett, seregének maradványai, az öldöklés után mintegy 3 ezer madzsar... Erdel [Erdély] országának egy részébe húzódott, és letelepedett. Ezután madzsar nevüket is megváltoztatták, a szekel [székely] nevet vették fel.”

Kárpát-medence

Avaria, Ouggoria, Ungaria, Ugria, Vegria, Hungaria, Üngürüs tartomány, Madzsaria

Bíborbanszületett Konstantin (bizánci császár, tudós) írásának tulajdonított „*De Administrando Imperio*” című tudományos műve (952. körül) így ír erről a területről:

„Ezek az Isztrosz folyó menti emlékek és elnevezések, ami pedig ezektől felfelé esik, ahol Turkia egész szállásterülete van, azt mostanában az ott folyó folyók nevéből nevezik el. A folyók ezek: első folyó a Timeses [Temes], második folyó a Tutes [Tytel=Bega], harmadik folyó a Moreses [Maros], negyedik folyó a Crisus [Körös], és ismét egy másik folyó a Titza [Tisza]. A türkök közelében vannak keleti oldalon a *bolgárok*, ahol őket az Isztrosz folyó választja el, amelyet Dunának is neveznek, észak felé a *besenyők*, nyugatabbra a *frankok*, déli irányban pedig a horvátok... *Türkök* élnek a Duna másik oldalán Morávia földjén, valamint a Duna és Száva folyó közötti részen.”

Nagy Lengyel Krónika (készült 1273. körül) így emlékezik meg a magyarokról:

„*Vengerek* egy Wrka [Wkra] nevezetű folyóról kapták nevüket, amely abból a nagy tóból folyik az Északi-tengerhez, amelynél most Przemyslav város fekszik... Azután... a *vengerek* feleségeikkel és gyermekeikkel *visszatértek a pannonok földjére, ahonnan eredtek*, és ott végleg letelepedtek...”

P. P. Svin'in (orosz történész, geográfus, író, gyűjtő) Besszarábia területének leírásakor (1830. körül) ezt írja:

„... a római hódítók részben viasszaszorultak... míg a többi népek... egymást kiszorítva, elhagyva lakhelyüket és végül állandó lakhelyet választottak, név szerint: gótok Germániában, szarmaták és szlávok Illyriában, *hunok* vagy *magyarok* Pannóniában, végül a bolgárok alsó Myziában, Duna túloldalán, a mai Bulgáriában.”

* * *

ZÁRSZÓ

A korabeli krónikák és tudósítások (amit a Kárpát-medencei köznép genetikai és kulturális sajátosságai is megerősítenek) arra utalnak, a magyarság *nem* egy adott helytől és *nem* a hivatalosan elfogadott „honfoglalás” időszakában vonult Árpád vezetésével a Kárpát-medencébe. Hanem, hogy több hullámban, különböző területekről és eltérő időszakokban érkeztek mai lakhelyükre. Arra, hogy a magyarok azért maradhattak fenn nyelvükben és kultúrájukban, mert a Kárpát-medence népességében „Ők voltak többségben”. Ez tény!

A magyarság származás-történetében az alapvető kérdés *nem az*, hogy történelmi időkben honnan és mikor jöttek Kárpát-medencébe. Mert ez már a „második utáni felvonás” a magyarság történetében. *Hanem a lényeg*: az „első és második felvonás”. Vagyis: mielőtt a krónikák és tudósítások a „honfoglalásokról vagy visszatérésekről írnak”: azelőtt hol voltak, hogy kerültek oda: ahonnan visszatértek a Kárpát-medencébe.

A keleti gótok eljutottak Skandináviából a Fekete-tengerig, majd onnan a Balkánra. Oda, ahonnan több tudós szerint több ezer évvel előtte északra vándoroltak. Hasonlóan, a magyarok egykor a Kárpát-medencében éltek, onnan részben eljutottak a Volga-Urál közti területekig, és a Fekete-tenger partvidékére, ahonnan a többségük több hullámban visszatért a Kárpát-medencébe.

Sokak számára azért elfogadhatatlan a finnugor származás-elmélet, mert a genetikai hasonlóságok nem meggyőzőek. Viszont, a finnugornak nevezett népek nyelvében egyértelműen kimutatható bizonyos nyelvrokonság. A tényeket másképp értékelve - vagyis „talpára állítva” - a finnugor népek kapcsolata érthetőbbé válik.

A korabeli tudósítások arra utalnak, hogy nem a magyarok szakadtak ki a finnugor nyelvi közösségből, hanem: a Kárpát-medencéből északabbra és keletre vándorló kárpáti (gravetti) népességből szakadtak le a nyelvrokonaiknak tartott népségek. Akik nem tértek vissza a Kárpát-medencébe, hanem keveredtek más népségekkel. Ezt a nyelvet beszélő népségek arányai, az idegen nyelvi hatások, genetikai-kulturális adatok és a helynevek elterjedései is igazolják.

Megjegyzendő, hogy „nyelvrokonság” gyakran távol áll a genetikai és származási rokonságtól. Ugyanis, gyakori a nyelv-átvétel (lásd, a régi gyarmati területeket). Volt, ahol a hódítók kötelezővé tették saját nyelvüket (amelyet a köznép nyelve idővel átformált). Volt, ahol a hódítók feloldódtak a helyi népességben, átveve az alárendeltek nyelvét (azt gazdagítva saját szavaikkal). Arra is találunk példát, hogy egy népcsoport – elszakadva népétől – megőrzi saját nyelvét.

Arról sem feledkezhetünk meg, hogy egy nép történelme: gyakran eltér az uralkodói réteg „hivatalos történetírásától”. Ezért, igencsak kétségesek azok a teóriák, amelyek a köznép eredetét az uralmat megszerző réteg eredetéhez próbálja igazítani. Ez olyan téves következtetés, mintha *valaki a magyarság germán eredetét próbálná* igazolni arra hivatkozva: hogy része voltunk a Habsburg birodalomnak, és voltak Habsburg uralkodóink... tehát = „germánok vagyunk”.

Ha sikerül feltárni a tényeket és azokat tárgyilagosan értékelni, akkor: végre tudatosíthatnánk önmagunkban, hogy *nem másodrendű jövevények* vagyunk Európában. Hanem, régebb óta itthon vagyunk, mint szomszédjaink! És nem lehettünk „primitívek vagy életképtelenek”, ha a magyarság még ma is itt él a Kárpát-medencében. Miközben „nagy népek” és „látványos birodalmak” tűntek el. Hiszen, éppen a mai létünk bizonyítja életképességünket.

Ne „ácsingózzunk” tehát kihalt „látványos” vérvonalak vagy letűnt birodalmak „rokonságai” után... hanem bízzunk önmagunkban!

Vége